

B I L T E N

UDRUGE ĐAKA FRANJEVAČKE KLASIČNE GIMNAZIJE - VISOKO

Broj 16/2014.

ISSN 1332-3830

**UDRUGA ĐAKA
FRANJEVAČKE KLASIČNE GIMNAZIJE
VISOKO - ZAGREB**

BILTEN 16/2014.

ISSN 1332-3830

Zagreb, rujan 2014.

Bilten Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko - Zagreb
Bogovićeva 1/III (HKD Napredak) 10000 Zagreb

Broj žiro-računa:
Privredna banka Zagreb d.d. u Zagrebu
2340009-1110152376

IBAN: HR62 2340 0091 1101 5237 6

Uredništvo: Vine Mihaljević, Dajana Čosić, Mato Pelivan,
Katarina Džeko, Ante Ivanković

Lektura: Ante Ivanković

Ilustracija: Đuro Seder, akademski slikar

Tehnički uredili: Vlatko Blažanović i Ivo Mađor

Tisak: Printera grupa d.o.o., Sveta Nedelja

Riječ uredništva	5
Izvještaj o radu Udruge (<i>Mato Pelivan</i>)	7
Finansijski izvještaj za 2013./2014. (<i>Anto Franjičević</i>)	9
Izvještaj Nadzornog odbora Udruge (<i>Ferdo Širić, Adam Filipović, Ivan Zeba</i>) ..	11
ŠESNAESTI SABOR UDRUGE	
Pozivnica XVI. sabora Udruge	12
Zapisnik o radu XVI. sabora Udruge (<i>Mato Pelivan</i>)	13
Šesnaesti sabor Udruge (<i>Vine Mihaljević</i>)	21
PODRUŽNICA U NJEMAČKOJ	
Izvještaj s godišnje skupštine Njemačke podružnice Udruge (<i>Ivan Jeleč</i>).....	24
Poredak ljubavi u obitelji prema Bertu Hellingeru (<i>Ivo Jozic</i>)	26
Godišnji susret Udruge bivših đaka Franjevačke gimnazije	
Visoko u Wiesbadenu (<i>Jasna Lovrinčević</i>)	37
Susret đaka Visočke gimnazije (<i>Adolf Pologubić</i>)	39
Državno priznanje Mirku Vidačkoviću (<i>Uredništvo</i>)	40
VIJESTI IZ UDRUGE	
Predstavljanje albuma „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“ i glazbenog spota “Pjesma nad pjesmama” (<i>Uredništvo</i>)	41
Porin za najbolju duhovnu glazbu 2013. godine (<i>Uredništvo</i>)	44
VIJESTI IZ SJEMENIŠTA I KONVIKTA IZ VISOKOGA	
Franjevačko sjemenište i Konvikt Visoko (<i>Dajana Čosić</i>)	48
UMJETNOST	
Đuro Seder (<i>Mirko Jozic</i>)	50
Picasso - najistaknutiji slikar dvadesetog stoljeća (<i>Anto Dugonjić</i>)	56
Meditacija o Sederovim slikama (<i>Anto Dugonjić</i>)	65
Marijan Dadić, teolog i slikar (<i>Jasna Lovrinčević</i>)	68

SPOMEN I DOGAĐAJI

Fra Ignacije Gavran (povodom 100. obljetnice rođenja) (<i>Vine Mihaljević</i>)	70
Pjesnik u habitu – Hugo von Hofmannsthal (<i>Jozo Džambo</i>)	81
Kanonizacija dvojice papa (<i>Ante Ivanković</i>)	85
Govor u prigodi blagoslova franjevačkog samostana Svetog Ilije u Zagrebu (<i>fra Božo Lujić</i>)	87

NOVE KNJIGE

Fra Berislav Kalfić, <i>Dva rata – tri dnevnika</i> (<i>Jozo Džambo</i>)	89
Ivo Pranjković, fra Stipo Karajica, Luka Vinojčić (uredili), <i>Hrvati u Kotor Varošu</i> (<i>Uredništvo</i>)	98
Ivan Ćurić, <i>Pabirci o Ivanki Bubalo, Plehanu i Žeravcu</i> (<i>Slavko Harni</i>)	99

IN MEMORIAM

Marko Šilj (<i>Ivana Žebec Šilj</i>)	103
Osobno sjećanje na pokojnog Marka Šilja (<i>Anto Dugonjić</i>)	105
Fra Luka Markešić (<i>Uredništvo</i>)	107
Fra Ivica Alilović (<i>Uredništvo</i>)	109
Vinko Stjepandić (<i>S. H. i J. Dž.</i>)	110
Fra Mato Mrkonjić (<i>Uredništvo</i>)	112

ČLANOVI UDRUGE

Popis članova Udruge	114
----------------------------	-----

Riječ uredništva

Poštovani čitatelji! Ove godine objavljujemo šesnaesti broj biltena, glasila Udruge daka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko iz Zagreba, u kojem su svim članovima i priateljima Udruge, njenim simpatizerima i dobročiniteljima predstavljena redovita događanja u Udrudi, njezini projekti i cjelokupan njezin rad.

Prema strukturi sadržaja dosadašnjih brojeva biltena, prije svega predstavljamo rad Udruge u dijelu koji sadrži izvještaje o radu i financijama Udruge te izvještaj Nadzornog odbora Udruge. Potom predstavljamo rad XVI. sabora Udruge koji je održan 29. lipnja 2013. u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji (Classicum gymnasium franciscanum Visoko) – u franjevačkom Konviku u Visokom. Ovom prigodom zahvaljujemo na gostoprimgstvu svim visočkim profesorima i odgajateljima, ravnatelju Franjevačke klasične gimnazije Visoko fra Zvonku Miličiću, pedagogu fra Stipi Alandžaku te gvardijanu fra Josipu Ikiću. Zahvaljujemo svim priateljima i članovima Udruge koji su aktivno sudjelovali u radu sabora Udruge.

Zatim slijedi rubrika u kojoj izvješćujemo o događanjima iz Njemačke podružnice Udruge daka i prijatelja Franjevačke klasične gimnazije – Visoko: izvještaj o radu redovite godišnje skupštine u Wiesbaden – Naurodu koja je održana 5. i 6. listopada 2013. Nastavlja se predavanjem s godišnjeg susreta Ive Jozića o poretku ljubavi u obitelji prema Bertu Hellingeru te dvama izvještajima s godišnje skupštine Jasne Lovrinčević i Adolfa Polegubića.

U rubrici *Vijesti iz Udruge* govori se o predstavljanju albuma franjevačke duhovne glazbe „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“ i glazbenog spota „Pjesma nad pjesmama“ koji izvodi Tereza Kesovija, te o godišnjoj diskografskoj nagradi „Porin“ za najbolji album duhovne glazbe 2013. godine koji je dobio album franjevačke duhovne glazbe „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“. U rubrici *Kultura* odnosno umjetnost predstavljena je umjetnost akademskog slikara Đure Sedera koji priređuje fra Mirko Jozić, izložba Pabla Picassa u Zagrebu i osobna meditacija pred Sederovim slikama koje je priredio Anto Dugonjić, te prilog o teologu i slikaru Marijanu Dadiću koji potpisuje Jasna Lovrinčević. U rubrici *Spomen i događaji* su sjećanje na fra Ignacija Gavrana u povodu stote obljetnice njegova rođenja koji priređuje Vine Mihaljević te spomen na Pjesnika u habitu – Huga von Hofmannsthalu koji priređuje pak Jozo Džambo, te kratki izvještaji o proglašenju svetima dvojice papa Ivana XXIII. i Ivana Pavla II. koje donosi Ante Ivanković, kao i govor fra Bože Lukića koji je održao u prigodi blagoslova franjevačkog samostana sv. Ilije u Zagrebu. U rubrici *Nove knjige* upoznajemo članove Udruge o knjizi s izborom tekstova fra Berislava Kalfića *Dva rata – tri dnevnika* koju predstavlja Jozo Džambo, te o predstavljenim knjigama *Hrvati u Kotor Varošu* koje priređuje uredništvo i *Pabirci o Ivanki Bubalo, Plehanu i Žeravcu* koju predstavlja Slavko Harni.

In memoriam posvećen je pokojnima: Marku Šilju koji su tekst priredili Ivana Žebec Šilj i Anto Dugonjić, fra Luki Markešiću, fra Ivici Aliloviću i fra Mati Mrkonjiću

o kojima tekst priređuje uredništvo. Uz dopuštenje uredništva *Živa zajednica* iz Frankfurta donosimo prilog o pokojnom Vinku Stjepandiću, koji je sudjelovao na sastancima i radu Njemačke podružnice Udruge, a prilog priređuje Jozo Džambo. Na kraju donosimo uz sadržaj i popis članova Udruge.

Na kraju, riječ zahvale upućujemo akademskom slikaru Đuri Sederu na njegovim ilustracijama, autorima tekstova, lektoru, svima onima koji novčano potpomažu izdavanje biltena. Zahvaljujemo i svima onima koji su na bilo koji način sudjelovali u pripremi i objavlјivanju ovoga broja biltena te onima koji sudjeluju u radu Udruge i ostvarivanju njezinih ciljeva. Ovom prigodom, kao i dosada, pozivamo članove Udruge na suradnju te molimo članove koji promijene adresu ili e-mail da nas o tome obavijeste kako bismo mogli na vrijeme objaviti novu adresu i dalje ih informirati u događajima u Udruzi.

Uredništvo

Izvještaj o radu Udruge od Šesnaestoga izbornog do Sedamnaestog sabora Udruge

Poštovani članovi i prijatelji Udruge,
ovaj izvještaj o radu naše Udruge odnosi se na razdoblje od Šesnaestoga izbornog sabora Udruge koji je održan 29. lipnja 2013. godine u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji Visoko (Konvikt), Bosne Srebrenе 2-4, 71300 Visoko, Bosna i Hercegovina, do održavanja Sedamnaestog sabora Udruge đaka franjevačke klasične gimnazije – Visoko iz Zagreba koji se održava u samostanu Hercegovačke franjevačke provincije, u Zagrebu, Aleja Gojka Šuška, Dubrava Zagreb, 27. rujna 2014. godine.

Šesnaestomu izbornom Saboru nazočila su 42 člana Udruge koji su se upisali u listu sudionika. Detaljno izvješće o radu Šesnaestoga izbornog sabora nalazi se u Zapisniku tiskanom u ovom biltenu.

U ovom izvještajnom razdoblju rad Udruge je usredotočen na završnu fazu realizacije dva velika projekta Udruge, odnosno prezentaciju objavljenog nosača zvuka franjevačke duhovne glazbe te objavljivanje nosača zvuka kratke narativne povjesnice franjevačke provincije Bosne Srebrenе.

Medijska prezentacija objavljenog nosača zvuka franjevačke duhovne glazbe „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“ i spota „Pjesma nad pjesmama“ održana je 20. studenog 2013. godine u „Napretkovom kulturnom centru“, Bogovićeva 1/1, Zagreb. Taj franjevački album dobio je nagradu *Porin* za najbolju duhovnu pjesmu godine koju su 27. lipnja 2014. primili predsjednik Udruge Vine Mihailević i glazbeni producent Slavko Nedić s Hrvatskoga katoličkog radija iz Zagreba.

Što se tiče objavljivanja nosača zvuka kratke narativne povjesnice franjevačke provincije Bosne Srebrenе, koju je tekstualno priredio Jozo Džambo, daljnju realizaciju Udruga nije mogla nastaviti zbog nedostatka finansijskih sredstava. Nadamo se da će se uskoro stići bolji finansijski uvjeti i da ćemo uskoro objaviti i taj nosač zvuka.

Udruga, u suradnji s bosanskim franjevcima iz župe Gospe anđeoske u Sesvetskoj Sopnici te s „Udrugom Kotorvaroških Hrvata“ iz Zagreba, 22. listopada 2013. u Hercegovačkom franjevačkom samostanu u Dubravi, organizirala je predstavljanje knjige *Hrvati u Kotor Varošu*. Osim toga Udruga, u suradnji s „Udrugom Plehanska zvona“ i s „Udrugom bosanskih Hrvata Prsten“, kao pokroviteljem, predstavila je 22. svibnja 2014. knjigu fra Ivana Ćurića *Pabirci o Ivanka Bubalo, Plehnu i Žeravcu* u Matici hrvatskoj u Zagrebu.

Početkom 2012. bilo je najavljenno da će Republika Hrvatska donijeti novi Zakon o udrugama, ali je Hrvatski sabor tek u lipnju 2014. usvojio spomenuti zakon. Novi *Zakon o udrugama* je objavljen u „Narodnim novinama“ broj 74/14 od 18. lipnja 2014. Prema odredbi članka 60. *Zakon o udrugama* stupa na snagu 1. listopada 2014. Prema odredbi članka 56. ministar nadležan za upravu treba u roku od 60 dana od stupanja na snagu *Zakona o udrugama* propisati pravilnikom sadržaj registra udruga

Mato Pelivan,
tajnik Udruge

i registra stranih udruga te način njihova vođenja, kao i obrasce zahtjeva za upis u registar udruga i registar stranih udruga te zahtjeva za upis promjena u te registre.

Prema članku 55. udruge su dužne uskladiti svoje statute s tim *Zakonom o udrugama* u roku od godinu dana od stupanja na snagu ovog Zakona i o tome podnijeti zahtjev za upis promjena nadležnom uredu. Sukladno navedenim odredbama Zakona postoji obveza naše Udruge da svoj statut uskladi s odredbama novog zakona do 1. listopada 2015. godine.

Sukladno odluci s 25. redovite sjednice Predsjedništva Udruge, održanoj 12. ožujka 2012. godine, u prostorijama Udruge Bogovićeva I/III (HDK Napredak), da se sljedeći brojevi biltena objavljuju kao e-bilten, i ovaj šesnaesti broj je izišao kao e-bilten. Tiskali smo samo manji broj za potrebe naše Podružnice u Njemačkoj te onaj broj koji zahtijevaju propisi u Republici Hrvatskoj za potrebe knjižnice.

U prostorijama Udruge u Zagrebu, održan je susret Vine Mihaljevića, predsjednika Predsjedništva Udruge i Marijana Dadića, predsjednika Njemačke podružnice Udruge. Tom prigodom Marijan je uručio čestitku za Uskrs 2014. članovima Udruge u Zagrebu koju je sam umjetnički oblikovao (prikazuje Kristov pad pod križem) te poklonio Udruzi umjetničku sliku „Emaus“ na što mu je uime svih članova predsjednik iskreno zahvalio. Osim što je pozvao članove Predsjedništva Udruge na sudjelovanje u godišnjem susretu Njemačke podružnice u Böblingenu, 18-19. listopada 2014. godine, obavijestio je da je Njemačka podružnica Udruge prijatelja i đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko poslala 250,00 eura za djelovanje i projekte Udruge u Zagrebu. Predsjednik je članovima Njemačke podružnice Udruge zahvalio na suradnji s članovima Predsjedništva Udruge te je također iskreno zahvalio na uplaćenim novčanim sredstvima.

Prema nama dostupnim podacima u tajništvu Udruge, u proteklom razdoblju umrli su članovi Udruge Marko Šilj, fra Luka Markešić i fra Ivica Alilović. U Udrugu su se formalno učlanili 11 novih članova od kojih je osam konviktora.

Finansijski izvještaj za 2013./2014. godinu

Poštovani članovi Udruge, izvještaj rizničara ima svoju redovitu strukturu samo se zapravo mijenjaju brojke. Stoga kao i ranijih godina finansijsko izvješće sadrži «input» i «output» novčanih sredstava od održavanja Izbornoga šesnaestog sabora Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko koji je održan 29. lipnja 2013. godine u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji Visoko – u Konviktu. Redoviti su izvori financiranja članarina i donacije pojedinih članovâ i prijateljâ Udruge što pokazuju i dosadašnji izvještaji. Kao što vam je poznato, novčana sredstva od članarine ne mogu pratiti cijelovit rad Udruge, pa su nam i u prošlom razdoblju najviše pomogli pojedini članovi i gospodarstvenici koji su ujedno i članovi naše Udruge. U navedenom razdoblju, donacije za rad i djelovanje te posebice za projekte Udruge Udruga je primila od članova gospodarstvenika – donatora Udruge: Tehnomont d.o.o. Ferde Širića, Wienagrupa d.o.o. Ante Franjičevića, BIT centar za prevođenje Marinka Tomića, Idovac obrt za građevinske poslove Stipe Beškera, zatim od Njemačke podružnice Udruge te na kraju od članova Udruge Vinka Hrkaća i Vine Mihaljevića. Moram napomenuti da ove godine u promatranom razdoblju nismo dobili nikakve finansijske potpore izvan Udruge, premda smo se obratili brojnim tvrtkama i društvenim institucijama.

*Anto Franjičević,
rizničar Udruge*

Prihodi i rashodi

Prihodi i rashodi obuhvaćaju razdoblje od lipnja 2013. do rujna 2014. godine, odnosno do sastavljanja ovoga finansijskog izvješća. Na Šesnaestom izbornom saboru prikupljeno je 480,00 KM (konvertibilnih maraka), 550,00 eura i 2.120,00 kuna. Od tih sredstava za članarinu je prikupljeno 245,00 KM, 250,00 eura i 400,00 kuna što je sve zajedno u kunama 3.230 kn, za donaciju Udruzi 110 KM, 250 eura i 1.500,00 kn što ukupno iznosi 3.804,00 kuna i za glazbeni album *VIS-a Jukić* 125,00 KM, 50,00 eura i 220,00 kuna što je ukupno 1.082,50 kuna. Sveukupno je na Saboru je prikupljeno 8.116,50 kuna.

Kako je vidljivo iz predstavljene tablice, prihodi u obračunskom razdoblju iznose 25.685,17 kuna, a rashodi 56.151,23 kune, a stanje računa na početku lipnja 2013. godine bio je 33.475,81 kuna. Početkom srpnja 2014. godine stanje računa Udruge je 3.009,75.

Sabor 29. lipanj 2013. u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji Visoko			
članarina	donacije	album	ukupno
3.230,00 = 245,00 KM 250,00 eura 400,00 kuna	3.804,00 = 110,00 KM 250,00 eura 1.500,00 kuna	1.082,50 = 125,00 KM 50,00 eura 220,00 kuna	8.116,50 = 480 KM 550,00 eura 2.120,00 kuna

Prihodi (lipanj 2013. – rujan 2014.)						
članarina	donacije članova Udruge	donacije drugih ustanova	album	Njemačka podružnica	kamate	ukupno
700,00	22.000,00	0,00	100,00	2862,62	22,85	25.685,17

Rashodi (lipanj 2013. – rujan 2014.)						
hladni pogon	spot	album	Bilten	Notna knjiga	naknada za usluge platnog prometa	ukupno
2.940,76	8.648,02	33.393,75	6.868,75	3.537,50	762,45	56.151,23

Prihodi	Rashodi	Saldo na 1. rujna 2014.
25.685,17	56.151,23	3.009,75

Kako vam je svima poznato, gospodarska kriza nažalost i dalje traje što utječe na finansijska sredstva Udruge. I ove godine, zahvaljujući pojedinim članovima gospodarstvenicima iz Udruge i njihovim donacijama, Udruga živi isključivo od vlastitih sredstava, o čemu jasno svjedoče predstavljeni pokazatelji u tablici.

Budući da usvojeni i dovršeni projekti Udruge zahtijevaju i dalje znatna novčana sredstva, molimo sve članove, prijatelje i donatore Udruge da uplaćuju novčana sredstva, članarinu i donaciju na broj žiro-računa Udruge u Privrednoj banci Zagreb 2340009-1110152376. IBAN-a Udruge: **HR62 2340 0091 1101 5237 6**.

Na kraju želim zahvaliti svim članovima, prijateljima i dobročiniteljima na uplaćenim doniranim sredstvima te pozivam na daljnju suradnju kako bi Udruga mogla i dalje ostvarivati svoje statutarne ciljeve i predviđene projekte.

**Izvještaj Nadzornog odbora
Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko
iz Zagreba**

Nadzorni odbor Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko sukladno obvezi utvrđenoj člankom 21. Statuta Udruge, 1. rujna 2014. obavio je nadzor rada tijela Udruge.

Pregledom evidencijskih knjiga i finansijske dokumentacije Odbor je utvrdio da su tijela Udruge časno i odgovorno, sukladno ovlastima i obvezama utvrđenim Statutom, izvršili svoje zadaće.

Novčana sredstva koja su prikupljena od članarine i sponzorstva utrošena su u ostvarivanju planiranih projekata i ciljeva Udruge.

Ovom prigodom odbor zahvaljuje tijelima Udruge na savjesnom i odgovornom radu.

*Ferdo Širić
Adam Filipović
Ivan Zeba*

Zagreb, 1. rujna 2014.

UDRUGA ĐAKA FRANJEVAČKE
KLASIČNE GIMNAZIJE – VISOKO
Bogovićeva 1/III (HKD Napredak)
10000 Z a g r e b, Hrvatska
www.udfkg.hr
mob. tel.: 00385 98 809 555

P o z i v n i c a

**ŠESNAESTI IZBORNI SABOR UDRUGE
ĐAKA FRANJEVAČKE KLASIČNE GIMNAZIJE VISOKO**

Franjevačka klasična gimnazije Visoko
Bosne Srebrenе 4
71300 Visoko, Bosna i Hercegovina
29. lipnja 2013. godine u 10 sati

Dnevni red:

- 10 sati: misno-molitveno zajedništvo predvodi fra Zvonko Miličić, ravnatelj Gimnazije
- Otvaranje Sabora i pozdravna riječ gostiju
- Izbor radnog predsjedništva
- Izvješće predsjednika Udruge
- Izvješće tajnika, rizničara i predstavnika Nadzornog odbora Udruge
- Rasprava o izvješćima i njihovo usvajanje
- Izbor novih tijela Udruge
- Program rada Udruge u sljedećem razdoblju
- Završetak Sabora u 12 sati (ručak oko 13)

Molimo članove Udruge da se za sve informacije koje su povezane uz održavanje godišnjeg sabora i druženja prijatelja i članova Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko obrate tajniku Udruge Mati Pelivanu na tel.: 00385 98 462554 ili e-mail: mato.pelivan1@zg.t-com.hr, rizničaru Udruge Anti Franjičeviću na tel.: 00385 98 218396 ili ante@wienagrupa.hr, predsjedniku Udruge Vini Mihaljeviću na tel.: 00385 98 809555 ili vine.mihaljevic@pilar.hr, ili pak ravnatelju Gimnazije fra Zvonku Miličiću na tel.: 00387 61 282086 ili zvonemilicic@hotmail.com. Također molimo da nas u svrhu organizacije obavijestite o svom dolasku kako bismo imali točan broj potrebnih noćenja i točan broj sudionika Sabora. Nadamo se da će „visočki susret“ biti dan molitve, radosti i susreta prijatelja i članova Udruge (ponijeti sportsku odjeću i opremu).

Radujemo se susretu s Tobom!

Predsjednik Udruge đaka
Franjevačke klasične gimnazije – Visoko

Vine Mihaljević
/dr. sc. Vine Mihaljević/

Z A P I S N I K

o radu Šesnaestoga izbornog sabora Udruge, održanog 29. lipnja 2013. u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji Visoko (Konviktu), Bosne Srebrenе 4, 71300 Visoko, Bosna i Hercegovina

Šesnaesti izborni sabor Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko iz Zagreba održan je 29. lipnja 2013. u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji Visoko (Konviktu) Bosne Srebrenе 2-4, 71300 Visoko, Bosna i Hercegovina. Prema predviđenom dnevnom redu radnom dijelu Sabora prethodilo je u 10 sati misno slavlje koje je predvodio fra Zvonko Miličić, ravnatelj Franjevačke klasične gimnazije Visoko.

U 11 sati započeo je radni dio sabora. Saboru su nazočila 42 člana Udruge koji su se upisali u listu sudionika. Na Saboru je prikupljeno 480,00 KM (konvertibilnih maraka), 550,00 eura i 2.120,00 kuna. Od tih sredstava za članarinu je prikupljeno 245,00 KM, 250,00 eura i 400,00 kuna, za donaciju Udrudi 110 KM, 250 eura i 1.500,00 kn i za glazbeni album VIS-a Jukić 125,00 KM, 50,00 eura i 220,00 kuna.

Dnevni red rada Šesnaestoga izbornog sabora Udruge jednoglasno je usvojen:

- 1) Otvaranje sabora i pozdravna riječ gostiju
- 2) Izbor radnog predsjedništva
- 3) Izvješće predsjednika Udruge
- 4) Izvješće tajnika, rizničara i predstavnika Nadzornog odbora Udruge
- 5) Rasprava o izvješćima i njihovo usvajanje
- 6) Izbor novih tijela Udruge
- 7) Program rada Udruge u sljedećem razdoblju.

Ad 1) Sabor je otvorio predsjednik Udruge Vine Mihaljević pozdravivši nazočne sudionike, posebno goste fra Marijana Karaulu, provincijskog vikara, fra Stipu Alandžaka, ravnatelja Konvikta kao domaćina i fra Zvonku Miličića, ravnatelja Franjevačke klasične gimnazije Visoko.

Potom su se nazočnima obratili prigodnim riječima fra Marijan Karaula, provincijalni vikar, koji je u svom govoru istaknuo da je dobro što smo došli u Visoko, te na taj način izrazili poštovanje i zahvalnost "instituciji Visokog". Fra Stipo Alandžak, ravnatelj Konvikta, u prigodnom obraćanju je sudionike Sabora pozdravio s "dobro se vratili" što je primjereno nego "dobro došli". Zamolio je članove Udruge da pomognu u obnovi zgrade te izgradnji multifunkcionalne dvorane te da budemo svojevrsna "promidžba" duha Visokog te pomoći učenicima "konviktorcima" kada dođu na studij. Fra Zvonko Miličić je naglasio da je FKG Visoko jedina klasična gimnazija u Bosni i Hercegovini te da trenutno nastavu održavaju 23 profesora (10 franjevaca i 13 civila). Budući da na Sabor nije došao predsjednik Njemačke podružnice Udruge Marijan Dadić, premda je najavio svoj dolazak, predsjedavajući sabora

*Mato Pelivan,
zapisničar*

Udruge zamolio je Antu Jeličića, člana podružnice, da uputi pozdravnu riječ. Međutim, Anto Jeličić je naveo da nema takav mandat, pa je pozdrav prenio predsjednik Udruge. Iza toga je nazočne pozdravio i Jure Semren, predsjednik Livanjske podružnice Udruge, kao i samoinicijativno Stipo Križanac. Putem e-mail porukama, koje su upućene članu Predsjedništva Ivici Brkičiću, sudionike Sabora pozdravio je i provincijal Bosne Srebrene fra Lovro Gavran.

Ad 2) Nakon pozdravnih i uvodnih govora započeo je radni dio Sabora izbornom radnog predsjedništva u sastavu Ivica Brkičić, Stanko Komšo, Katarina Džeko, fra Stipo Alandžak i Vine Mihaljević, predsjednik radnog predsjedništva, a za zapisničara izabran je Mato Pelivan.

Ad 3) Izvješće o radu Udruge od 12. sabora održanog 6. lipnja 2009. u Zagrebu do danas, s detaljnim prikazom za svaku godinu podnio je predsjednik Udruge Vine Mihaljević. U svom izvještaju predsjednik Udruge istaknuo je da su svi prisutni na ovom Saboru na neki način djeca provincije, djeca teologije, ali prije svega djeca sjemeništa te da visočke vrednote ovdje na poseban način „progovaraju“. Ne želeći svoj izvještaj pretvoriti u osjećaj, ali niti ga posve isključiti, istaknuo je zapravo obvezu tih vrednota u obiteljskom i profesionalnom životu svakoga od nas. Pitao se potom zapravo o kakvom je intelektualizmu riječ koji ima svoje korijene u visočkom odgoju i obrazovanju, kakva je njegova snaga i značenje u propitivanju naravi čovjeka i njegovog odnosa prema prirodi, Bogu i čovjeku, kakav je njegov odnos prema vjeri u godini vjere, kakvo značenje ima u razdoblju aktualne svekolike krize u Bosni i Hercegovini, u ozračju slavlja ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Ili, pak, postoji li uopće takav intelektualizam koji u bitnom obilježavaju visočke vrednote?

Prije nego što se ponude bilo kakvi odgovori na postavljena pitanja, predsjednik se analitički i kritički osvrnuo na proteklo četverogodišnje razdoblje, naime, što je Udruga uradila od Dvanaestoga izbornog sabora 6. lipnja 2009. u Hercegovačkom franjevačkom samostanu Dubrava / Zagreb do danas. U tom razdoblju Udruga je održala četiri godišnja sabora Udruge u franjevačkom samostanu hercegovačke provincije u Dubravi (Zagreb), u franjevačkom samostanu Gorica Livno, u franjevačkom samostanu Tolisa, u franjevačkoj župi Sesvetska Sopnica (Zagreb) te dva duhovska druženja, prvo na igralištu pokraj Otpadnih voda u Zagrebu te u prostorima franjevačke župe Sesvetska Sopnica. Potom je objavila četiri redovita godišnja broja biltena Udruge koje su uredili Dajana Čosić, Mijo Nujić, Mile Marinčić, Mato Pelivan, Vine Mihaljević, a likovno opremili Vladimir Herljević, akademski kipar, Tihomir Lončar, akademski slikar, Anto Lešić (1939-1995), povjesnik umjetnosti i arheolog te Diana Širić, akademska kiparica i slikarica, a dizajn pak za sve biltene Vlatko Blažanović. Kao i redovito, Udruga je održala božićna kao i uskrsna druženja te u skladu sa svojim mogućnostima solidarno je djelovala u pomoći obitelji jednog člana Udruge. Mrežnu stranicu Udruge redovito uređuje i ažurira gosp. Tomislav Pokrajčić. U navedenom razdoblju predstavila je dva DVD-a i to film o svetom Ivi iz Podmilačja i film o fra Vjeki Ćuriću te je realizirala dva nosača zvuka: *Pjesma nad pjesmama* i

Memorabilia Bosne Srebrenе (master bez podložene glazbe). Prvi projekt je multimedijalni koji sadrži nosač zvuka *Pjesma nad pjesmama*, notna knjiga *Pjesma nad pjesmama* i spot *Pjesma nad pjesmama*. Nosač zvuka ima popratnu knjižicu na kojoj je prikazana kratka povijest VIS-a Jukić te svrha, odnosno ciljevi snimanja. Notnu knjigu je uredio Ante Gelo koji je napisao i nove aranžmane. Potom slijede tekstovi pjesama i na kraju popis interpreta. U spotu *Pjesma nad pjesmama* pjeva Tereza Kesovija, a scenarij i režiju napisao je Filip Philatz Filković, mladi režiser koji je u spotu angažirao mlade glumce. Spot je neobičan i bogat, i odvija se u dinamici ljubavi Neba i čovjekove ljubavi koja je često u iskušenjima ljubomore, oprosta, pomirenja i osmišljenog slavlja u prirodi i darovanoj ljudskoj naravi muška i ženska.

Predsjednik je istaknuo kako je vidljivo da djelovanje Udruge u najvećoj mjeri obilježava kulturno djelovanje (glazbena kultura), zatim solidarnost te zajedničko druženje. Na kraju je zahvalio svim donatorima te svima onima koji na bilo koji način sudjeluju u radu Udruge kao i svim članovima dosadašnjih tijela Udruge.

Ad 4) Tajnik udruge Mato Pelivan podnio je izvještaj o radu Udruge za razdoblje od Petnaestoga sabora Udruge koji je održan 26. svibnja 2012. u franjevačkoj župi Sesvetska Sopnica (Sesvete – Zagreb), kad je istovremeno održan i „Duhovski susret 2012 godine“ prijatelja i članova Udruge i njihovih obitelji, do održavanja Šesnaestoga izbornog sabora Udruge đaka franjevačke klasične gimnazije – Visoko iz Zagreba koji je održan u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji Visoko, u Visokom, Bosne Srebrenе 4, Bosna i Hercegovina, 29. lipnja 2013.

Petnaestom saboru Udruge u franjevačkoj župi Sesvetska Sopnica (Sesvete-Zagreb) nazočila su 63 člana Udruge koji su se potpisali na listu sudionika. Na cijelodnevnom pak druženju poslije radnog dijela sabora tijekom „Duhovskog susreta 2012“ sudjelovalo je ukupno oko 120 prijatelja, dobročinitelja te članova Udruge i njihovih obitelji. Prema predviđenom programu Sabor je protekao u ozračju visočkog zajedništva, a sudionici Sabora su zajedničko druženje nastavili u „visočkom duhu“ za vrijeme ručka pod vojničkim šatorom u dvorištu župe uz športske aktivnosti u sklopu Duhovskog susreta 2012. godine.

U ovom izvještajnom razdoblju rad Udruge je usredotočen na završnu fazu realizacije dvaju velikih projekata Udruge: objavljivanje nosača zvuka franjevačke duhovne glazbe te nosača zvuka kratke narativne povjesnice Franjevačke provincije Bosne Srebrenе. Projekti su privedeni do kraja te će se u dogоворu s odabranom marketinškom agencijom razraditi program medijskog predstavljanja u Bosni i Hercegovini te u Hrvatskoj (organiziranje koncerata kao i prodaja nosača zvuka od kojih prihoda bi se financirali već dogovoreni i odabrani ciljevi projekata u Bosni i Hercegovini).

Početkom 2012. godine bilo je najavljeno da će Republika Hrvatska donijeti novi Zakon o udrugama, ali to se još nije dogodilo odnosno nije još otvorena javna rasprava pa time, jasno, i nije bilo potrebe da Statut usklađujemo s novom regulativom.

Sukladno odluci s 25. redovite sjednice Predsjedništva Udruge, održane 12. ožujka 2012., u prostorijama Udruge Bogovićeva I/III (HDK Napredak), da se sljedeći brojevi biltena objavljaju kao e-bilten, ovaj petnaesti broj je izšao tako. Tiskali

smo samo manji broj za potrebe naše Podružnice u Njemačkoj te još onoliko koliko zahtijevaju propisi u Republici Hrvatskoj za potrebe knjižnice.

Ravnatelj visočke Gimnazije fra Zvonko Miličić poslao je u rujnu 2012. godine dopis na Udrugu u kojem predstavlja statistiku brojnog stanja u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji Visoko. Tako je brojno stanje po razredima na početku školske godine 2010./11. ukupno bilo 116 đaka; u konviku pak 54, od toga 26 dječaka i 28 djevojaka. U školskoj godini 2011./12. brojno stanje po razredima bilo je ukupno 134 đaka, odnosno 66 u konviku od kojih su 36 dječaka i 30 djevojaka. U početku školske godine 2012./13. bilo je ukupno 133 đaka, u konviku 69 od kojih su 36 dječaka i 33 djevojke. Ravnatelj je priložio i statistiku broja upisanih vanjskih đaka od početka 2007./8. do početka 2012./13. školske godine. Vidljivo je da se povećao broj vanjskih učenika koji su upisivali franjevačku gimnaziju. Od 2007. kada ih je bilo 25, 2008. 38, 2009. 67, 2010. 80, 2011. 95 i 2012. 98 učenika.

Početkom travnja ove godine predsjednik Udruge Vine Mihaljević, zajedno s Josipom Gelom, članom Udruge iz Livanjske podružnice Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko, posjetio je općinu Tomislavgrad radi razgovora o potpori Udruge javnoj ustanovi *Centru za odgoj i obrazovanje djece i mlađeži s poteškoćama u razvoju „Nova nada“*. Naime, općina Tomislavgrad je dopisom od 16. studenoga 2010. od Udruge zatražila pomoć pri izgradnji i dovršenju te javne ustanove, na što je Udruga tu pomoć definirala kao jedan od ciljeva projekta Udruge „Pjevajmo zajedno s Crkvom i narodom u Bosni i Hercegovini“. Kako Udruga dovršava svoje projekte, željela je imati uvida u trenutno stanje izgradnje i dovršenja Centra u Kovačima pokraj Tomislavgrada. O konačnoj realizaciji pomoći Udruge, koja se sastoji u didaktičkom opremanju Centra, jer je Centar sada sagraden, predsjednik je razgovarao s Borisom Kovačevićem, zamjenikom načelnika i voditeljem Službe za društvene djelatnosti i opću upravu, jer je općinski načelnik bio na putu. Nakon nekoliko dana Udruga je dobila obnovljenu zamolbu za pomoć s priloženom fotodokumentacijom u opremanju Centra u Kovačima od općinskog načelnika Općine Tomislavgrada.

Predsjednik Udruge posjetio je i franjevački provincijalat u Sarajevu gdje je razgovarao s ravnateljem *Franjevačkoga medijskog centra Svjetlo riječi* Sarajevo fra Jankom Ćurom i s provincijalom Bosne Srebrene fra Lovrom Gavranom. S ravnateljem *Svjetlo riječi* dogovoreno je medijsko pokroviteljstvo za naše projekte. Naime, Franjevački medijski centar *Svjetlo riječi* Sarajevo navedeni projekt Udruge uvrstit će u svoje radijske emisije koje se emitiraju na trinaest radijskih postaja u Bosni i Hercegovini (uključujući i Federalni radio, Radio Herceg-Bosne kao i druge lokalne radijske postaje). Franjevački medijski centar *Svjetlo riječi* nema vlastitu radijsku frekvenciju, nego pripremi radijske programe koje nudi svojim partnerima koji pripremljene radijske emisije emitiraju preko svojih radijskih frekvencija. Zatim će se i u časopisu *Svjetlo riječi* također objaviti projekti Udruge kao i na provincijskom web portalu koji je sada u nastajanju. Osim toga, dogovorio je s fra Jankom i sunakladništvo. *Franjevački medijski centar Svjetlo riječi* Sarajevo bit će sunakladnik (ili suizdavač) za izdanje nosača zvuka franjevačkog sastava VIS-a Jukić za Bosnu i Hercegovinu. Na kraju,

fra Janko je istaknuo da će Franjevački medijski centar biti od pomoći u promidžbi i organizaciji koncerta u Sarajevu. Pored Franjevačkog medijskog centra *Svetlo riječi Sarajevo*, u sunakladništvu, suorganizaciji uključit će se i Hrvatsko kulturno društvo Napredak iz Sarajeva u čijim zagrebačkim prostorijama Udruga ima svoj ured.

Nakon posjeta Sarajevu, predsjednik se susreo u Visokom s ravnateljem Gimnazije fra Zvonkom Miličićem, gvardijanom fra Josipom Ikićem i s ravnateljem Konvikta fra Stipom Alandžakom s kojima je dogovorio već prije najavljeni Šesnaesti izborni sabor Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko. I na kraju posjetio je franjevački samostan na Plehanu gdje je razgovarao s fra Mirkom Filipovićem o njegovom suglasju s izborom pjesama i njihovim novim aranžmanima.

Od drugih aktivnosti Udruge u navedenom razdoblju navest ćemo inicijativu člana Luke Martića početkom rujna 2012. godine kada je uime udruge „Plehanska zvona“ pozvao članove Udruge da se od 6. do 8. listopada 2012. pridruže posjetiteljima samostana Bosne Srebrenе, a voditelji kulturno-izletničkog puta bili su gg. Milada Privora i Andelko Mijatović. Udruga je krajem listopada 2012. godine dobila i prijedlog gosp. Ivice Šarića za humanitarnu suradnju. Naime, gosp. Šarić želio je pokloniti industrijske strojeve za šivanje banjalučkom Caritasu (donacija) kako bi Caritas zapošljavanjem određenog broja ljudi na tim strojevima pomogao u solidarnoj pomoći osobama i obiteljima koje pomaže. Gosp. Šarić je ponudio i prijedlog ugovora za suradnju koji su proučili članovi užeg vodstva Udruge i o njemu zajedno donijeli prosudbu. Naime, isključujući bilo kakvu poslovnu suradnju, Udruga je voljna pomoći samo u uspostavljanju komunikacije između gosp. Šarića i Caritasa (u Banjoj Luci ili pak u Zagrebu), a gosp. Šarić i Caritas sami bi dalje između sebe dogovarali i ugovarali eventualnu buduću suradnju povezanu uz donaciju industrijskih strojeva za šivanje.

Od drugih informacija napominjem da je Udruga dobila za rad i svoje projekte od Njemačke podružnice Udruge prijatelja i đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko 500,00 eura u protuvrijednosti kuna.

Ostvarena je suradnja s Franjevačkim medijskim centrom *Svetlo riječi Sarajevo*, s Hrvatskim kulturnim društvom Napredak, „Hrvatskim katoličkim radijem“, s „Radio Marijom“, s Radiopostajom „Mir“ Međugorje, s „Večernjim listom“ u realizaciji projekta „Pjesma nad pjesmama“ kao i projekta „Memorabilia Bosne Srebrenе“.

Udruga je kao nakladnik, osim međunarodnoga standardnoga knjižnog broja - ISBN (International Standard Book Number), ove godine dobila od Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i međunarodni standardni broj muzikalija – ISMN (The International Standard Music Number for Printed Music) za notnu knjigu „Pjesma nad pjesmama“ koju uređuje aranžer Ante Gelo. Naime, podaci o nakladniku koji je učlanjen u sustav ISMN objavljaju se u Međunarodnom imeniku nakladnika (Publishers' International Directory).

Ove godine planirali smo održati tradicionalni „Duhovski susret 2013“ prijatelja i članova Udruge i njihovih obitelji te smo sa župnikom i kapelanom franjevačke župe Sesvetska Sopnica dogovorili da bi se isti održao 18. svibnja 2013. koristeći prostorije i ostali prostori njihove župe. Nažalost, iako su župnik i kapelan s radošću

prihvatili taj prijedlog, nitko se nije javio zbog neprikladnog termina da bi nazočio susretu, tako da smo zahvalili župniku i kapelanu na iskazanoj susretljivosti, te smo susret otkazali putem obavijesti na web stranici Udruge.

Prema dostupnim podacima u tajništvu Udruge, u proteklom razdoblju umrli su članovi Udruge: u samostanu Kreševo preminuo je 15. studenog 2012. fra Tomislav Međugorac, a pokopan u Kreševu 16. studenog 2012. te Stipe Šantić, član Udruge iz Busovače. U Udrugu se i formalno učlanilo pet novih članova na Petnaestom saboru održanom 26. svibnja 2012. u župi Sesvetska Sopnica (Zagreb - Sesvete) te jedna nova članica iz Konvikta.

Rizničar Anto Franjičević je istaknuo da njegov izvještaj ima redovitu strukturu u kojoj se samo brojke mijenjaju. Stoga, kao i ranijih godina, finansijsko izvjeće sadrži prihod i rashod novčanih sredstava od održavanja XV. sabora Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko koji je održan 26. svibnja 2012. u franjevačkoj župi Svete Marije Andeoske u Sesvetskoj Sopnici do lipnja 2013. godine. Od prošloga do sadašnjega šesnaestog izbornog sabora Udruge prihodi su kako slijedi: za članarinu Njemačka podružnica 3.718,07 kn, donacije članova Udruge gospodarstvenika 25.000,00 kn, donacije drugih ustanova 11.295,00, donacije i članarine s prošloga Petnaestog sabora 13.257,90 kn te kamate 68,12 kn, naime, ukupno 53.339,09 kn. Rashodi, pak, za isto razdoblje su: za prostor i hladni pogon 7.103,92 kn, dosada utrošeno za album 46.788,64 kn, za izdavaštvo 8.653,12 kn, za usluge vođenja računa 677,82 kn i solidarnost 2.000,00 kn, što ukupno iznosi 63.223,50 kn. Naime, za proteklo razdoblje prihodi su 53.339,09 kuna, a rashodi 63.223,50 kn. Na dan podnošenja ovoga izvještaja saldo računa Udruge je 29.801,79 kn.

Rizničar je potom istaknuo da su redoviti izvori financiranja Udruge članarina i donacije pojedinih članova i prijatelja što pokazuju i dosadašnji izvještaji. Kao što je poznato, novčana sredstva od članarine ne mogu pratiti cijelovit rad Udruge, te su nam i u prošlom razdoblju najviše pomogli članovi i gospodarstvenici koji su ujedno i naši članovi. Tako je u navedenom razdoblju donacije za rad i djelovanje, a posebice za projekte Udruga primila sredstva od članova gospodarstvenika – donatora Udruge: Tehnomont d.o.o. Ferde Širića, Wienagrupa d.o.o. Ante Franjičevića, BIT centar za prevodenje Marinka Tomića, Idovac obrt za građevinske poslove Stipe Beškera. Donacije za te projekte Udruge je dobila i od franjevačke hercegovačke provincije iz Mostara i od Croatia osiguranja d.d. Zagreb. Isto tako, za vrijeme zajedničkog objeda na ime dobrovoljnih priloga za ručak skupljeno je 50,00 KM, 60,00 eura i 5.510,00 kuna. Ukupno je primljeno deviznih sredstava u kunskoj protuvrijednosti i kunskih sredstava u iznosu 18.817,90 kuna, a ukupni trošak iznosio je 5.560,00 kuna. Na račun Udruge položeno je 13.257,90 kuna.

Na kraju rizničar Udruge, svjestan gospodarske krize koja nažalost i dalje traje i utječe na finansijska sredstva Udruge, zahvaljujući pojedinim članovima gospodarstvenicima iz Udruge i njihovim donacijama, pozvao je gospodarstvenike i sve članove Udruge da uplate i redovite članarine i posebne donacije jer Udruga isključivo živi od vlastitih sredstava.

Umjesto predsjednika Nadzornog odbora Udruge i njegovih članova, izvješće nadzora o radu Udruge predstavio je Vinko Hrkać koji je istaknuo da su tijela Udruge u izvještajnom razdoblju radila sukladno odredbama Statuta Udruge.

Ad 5) Nakon podnesenih izvješća predsjednik je otvorio raspravu. Za riječ se javio Anto Jeličić tražeći pojašnjenje zašto nema izvješća o pojedinačno plaćenim članarinama, nego je to navedeno skupa s uplaćenim donacijama na Saboru. Predsjednik Udruge je pojasnio da je na račun Udruge članarinu platio samo član Ivan Pačar iz Zagreba, i to par dana prije održavanja ovog Sabora. Zatim je rizničar pojasnio da će na web stranicama Udruge temeljem uplatnica na ovom Saboru biti prikazani i pojedinačni iznosi koji se odnose na članarinu.

Nakon pojašnjenja izvještaji predsjednika, tajnika, rizničara i predsjednika Nadzornog odbora Udruge, jednoglasno su usvojena.

Ad 6) Prije izbora novih članova tijela Udruge Sabor je pristupio razrješenju do-tadašnjih. Tada se za riječ javio Stipo Križanac pitajući postoji li kvorum za izbor novih tijela. Nakon diskusije i objašnjenja da je sukladno Statutu Predsjedništvo Udruge sazvalo ovaj izborni Sabor i u statutarnom roku javno pozvalo sve članove (objavom poziva i dnevnog reda na web stranicama Udruge), tajnik Udruge je pročitao odredbu Statuta koja regulira donošenje odluka na Saboru većinom glasova nazočnih sudionika. Nakon toga su jednoglasno razrješena sva dosadašnja tijela Udruge (članak 14. stavak 6. Statuta). Nakon toga, kako bi se mogao provesti zakonit i statutaran izbor tijela Udruge, izabrani su predloženi članovi za članove Izbornog povjerenstva: Stipo Križanac, fra Zvonko Miličić i Ivan Jurilj.

Potom je predsjednik Udruge predložio i obrazložio prijedloge pojedinačnih kandidata za članove tijela Udruge navodeći da su na dosadašnjim sjednicama Predsjedništva, prisutni članovi jednoglasno utvrdili listu koju članovi Predsjedništva predlažu. Prije nego što je utvrđena lista, sa svakim kandidatom posebice je razgovarano i svi su pristali na to da budu članom budućih tijela Udruge. Izbor je usmjeren i na generaciju „konviktora“. Na temelju dosadašnjeg rada pojedinih članova i na temelju razgovora vođenih s drugim članovima, predloženi su sljedeći kandidati za nova tijela Udruge: za tajnika Udruge Mato Pelivan; za članove Predsjedništva Udruge Dajana Čosić, Vinko Hrkać, Vine Mihaljević, Leonardo Jolić, Frano Boban, Ante Ivanković, Stipe Bešker, Franjo Topić, Marinko Tomić; za rizničara Anto Franjičević te za članove Nadzornog odbora Ferdo Širić, predsjednik, Adam Filipović član i Ivan Zeba, član.

Nakon obrazloženja prijedloga članova za tijela Udruge predsjednik je otvorio diskusiju pitajući ima li netko nadopuna, izmjena ili drugih prijedloga. Za diskusiju se javio Anto Jeličić, predlažući da Sabor Udruge bira predsjednika, a ne da izabrani članovi Predsjedništva biraju predsjednika na prvoj konstituirajućoj sjednici između sebe. Zatim je Vinko Hrkać izložio da je postojećim Statutom propisan način izbora predsjednika Udruge, a tajnik Udruge je pročitao odredbu Statuta koja propisuje da se nakon izbora Predsjedništva novoizabrani članovi povlače na prvu

konstituirajuću sjednicu te biraju predsjednika Udruge između sebe, a o izboru izvješćuju Sabor (članak 15. stavak 1. Statuta).

Nakon završene rasprave predsjednik je dao na glasovanje prijedloge kandidata za svako tijelo posebno, tako da su jednoglasno izabrani: za tajnika Udruge Mato Pelivan, za rizničara Udruge Anto Franjičević, za članove Predsjedništva Dajana Čosić, Vinko Hrkać, Vine Mihaljević, Leonardo Jolić, Frano Boban, Ante Ivanković, Stipe Bešker, Franjo Topić i Marinko Tomić te za članove Nadzornog odbora Ferdo Širić, predsjednik, a za članove Adam Filipović i Ivan Zeba.

Nakon izbora novih tijela Udruge predsjedavajući se obratio Izbornom povjerenstvu da se utvrди je li bilo nepravilnosti pri glasovanju, odnosno jesu li sukladno Statutu izabrana tijela Udruge. Nakon što je izborno povjerenstvo potvrdilo regularnim izbor novih tijela, predsjedavajući je zamolio novoizabrane članove Predsjedništva Udruge da se povuku u sporednu prostoriju na prvu konstituirajuću sjednicu i da izaberu novog predsjednika Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba. Iza toga tajnik je izvijestio sabor da su novi članovi Predsjedništva jednoglasno izabrali za novoga starog predsjednika Udruge prof. dr. sc. Vinu Mihaljevića.

Nakon toga predsjednik Udruge iznio je kratki program rada Udruge u sljedećem razdoblju koji sadržava održavanje redovitih sabora Udruge, izdavanje godišnjeg biltena Udruge, promidžbu dovršenih projekata Udruge, uključivanje konviktora u rad Udruge, godišnje druženje visočkih đaka u Visokom

Sabor je završio u 13.30 sati, a sudionici Sabora su nastavili zajedničko druženje za vrijeme ručka.

Zagreb, 15. rujna 2013.

Izvještaj predsjednika Udruge na Šesnaestom izbornom saboru Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko, 29. lipnja 2013.

Vine Mihaljević,
predsjednik Udruge

Poštovani gosti, prijatelji i članovi Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba, posebna mi je čast i zadovoljstvo da vas mogu pozdraviti uime Udruge i u osobno ime na Šesnaestom izbornom saboru Udruge koji se održava 29. lipnja 2013. ovdje u Franjevačkom konviktu u Visokom. Dopustite mi da posebice pozdravim zamjenika provincijala Bosne Srebrenе fra Marijana Karaulu, ravatelja FKG Visoko fra Zvonka Miličića, domaćina fra Stipu Alandžaka, gvardijana fra Josipa Ikića, naše drage profesorice i profesore. Ovom prigodom također posebice pozdravljam i predsjednika Livanjske podružnice Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije gosp. Juru Semrena. Provincijal fra Lovro Gavran nije mogao danas biti s nama, jer ima svećeničko ređenje u Sarajevu. Stoga je poslao bratski pozdrav svim članovima Udruge ĐFKG Visoko s pozdravom „Mir i blagoslov od Boga i svakog dobro u životu želi svima fra Lovro Gavran“. Ispričao se i pozdravio sve nazočne članove na Saboru Udruge fra Robert Jolić te nekoliko članova iz Zagreba koji nisu zbog obveza mogli sudjelovati na ovomu saboru. No, posebice se zbog zdravstvenih razloga ispričao doktor Anto Dugonjić koji je žarko želio biti s nama, ali ne može te sve pozdravlja i želi uspešan rad svim sudionicima na saboru - to je želio da u ovom uvodnom govoru i istaknem. Na kraju vas sve još jedanput sručno pozdravljam i veselim se današnjem visočkom susretu i druženju u Visokom.

Nakon uvodnih govora, članovi su usvojili predloženi prijedlog radnog predsjedništva u sastavu Ivica Brkićić, Stanko Komšo, Katarina Džeko, fra Stipo Alandžak i Vine Mihaljević, predsjednik.

Dame i gospodo, cijenjeni gosti, prijatelji i članovi Udruge, mi se danas ovdje nalazimo kao „djeca provincije“, kao „djeca teologije“, ali prije svega kao „djeca sjemeništa“. Nije potrebno mnogo govoriti, nego mnogo slušati, promatrati, radovati se, razmišljati i vjerovati da visočke vrednote, koje smo ponijeli u život, ovdje danas na poseban način „progovaraju“. Ne želim pretvoriti ovo uvodno promišljanje u osjećaj, nego u zahvalu i u obvezu te gledati današnje vrijeme kao *kairos*, vrijeme u kojem visočke vrednote posebno vrijede i obvezuju u ovoj godini vjere, u vremenu i u ozračju slavlja ulaska Hrvatske u Europsku uniju, kao srednjoeuropske i mediteranske zemlje, u vremenu u kojem se propituje narav čovjeka i njegovog odnosa prema prirodi, Bogu i samom čovjeku, u vremenu neoliberalizma u kojem je najveća vrednota profit kojemu i sam čovjek služi, u vremenu velike opće moralne ekonomске krize u svijetu kao i političke, ekonomске, gospodarske i duhovne krize u Bosni i Hercegovini.

Prije nego razmislimo o tome kako dalje, potrebno je napraviti analitički i kritički osvrt na proteklo četverogodišnje razdoblje, naime, na ono što je Udruga uradila

od Dvanaestog izbornog sabora koji je održan 6. lipnja 2009. u hercegovačkom franjevačkom samostanu Dubrava / Zagreb do danas. U tom razdoblju Udruga je održala četiri godišnja sabora Udruge (Dubrava, Livno, Tolisa, Sesvetska Sopnica) i dva duhovska druženja (igralište pokraj Otpadnih voda i franjevačka župa Sesvetska Sopnica). Udruga je potom objavila četiri redovita godišnja broja biltena Udruge (urednici: Dajana Čosić, Mijo Nujić, Mile Marinčić, Mato Pelivan, Vine Mihaljević, likovno opremili: Vladimir Herljević akademski kipar, Tihomir Lončar akademski slikar, Anto Lešić (1939-1995) povjesnik umjetnosti i arheolog, Diana Širić akademska kiparica i slikarica, a dizajn Vlatko Blažanović u suradnji s dizajnerima iz tiskare Printera d.o.o. Zatim je Udruga održala redovita božićna i uskrsna druženja, solidarno djelovala pomažući potrebitim članovima Udruge. Udruga je predstavila dva DVA-a, film o svetom Ivi iz Podmilača i film o fra Vjeku Ćuriću. Web stranicu Udruge redovito uređuje, ažurira gosp. Tomislav Pokrajčić. I na kraju, Udruga je realizirala dva nosača zvuka „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“, snimila materijale za drugi nosač zvuka, odnosno master bez podložene glazbe „Memorabilia Bosne Srebrenе“ te uz nosač zvuka „Pjesma nad pjesmama“ objavila notnu knjigu „Pjesma nad pjesmama“ i spot „Pjesma nad pjesmama“. Nosač zvuka „Pjesma nad pjesmama“ ima popratnu knjižicu u kojoj je predstavljena kratka povijest *VIS-a Jukić* te svrha, odnosno ciljevi snimanja. Notnu knjigu je uredio Ante Gelo koji je napisao i nove aranžmane. Potom slijede tekstovi pjesama i na kraju popis interpreta, sponzora i medijskih pokrovitelja. Spot „Pjesma nad pjesmama“ izvodi Tereza Kesovija, a scenarij i režiju napisao je Filip Philatz Filković, mladi režiser koji je angažirao mlađe glumce kao likove u spotu, a naraciju događaja interpretira Tereza. Spot je neobičan i bogat, a odvija se u dinamici nebeske i čovjekove ljubavi koja je često u iskušenjima ljubomore, oprosta, pomirenja i osmišljenog slavlja darovane čovjekove ljubavi.

Iz tih nekoliko glavnih rezultata rada, vidljivo je da Udruga znatno kulturno djeluje, u konkretnom slučaju riječ je o glazbenoj franjevačkoj i općoj kulturi. Članovi Udruge, u granicama svojih mogućnosti, posebice djeluju solidarno i potiču međusobnu solidarnost članova Udruge i, na kraju, očito je posebna vrednota zajedništva, odnosno zajedničko druženje.

Jasno je da neću detaljno govoriti o finansijskim sredstvima, o čemu će podrobnojše govoriti rizničar, koristim ovu prigodu da se uime Udruge zahvalim donatorima prijateljima i članovima Udruge bez čije finansijske pomoći ne bismo mogli ni ostvariti navedene projekte Udruge, a prije svih: Anti Franjičeviću i njegovoj tvrtki „Wienagrupa d.o.o.“, Ferdi Širiću i njegovoj tvrtki „Tehnomont“, Marinku Tomiću i njegovoj tvrtki „Bitno d.o.o.“, Stipi Beškeru i njegovom obrtu „Idovac“. Zahvaljujem lektoru Udruge prof. dr. Ivi Pranjoviću koji strpljivo iščitava naše tekstove, akademskim slikarima na likovnom opremanju te Vladimиру Blažanoviću na dizajnu. Zahvaljujem svima onima koji su na bilo koji način pridonijeli pripremanju skupova, sabora, predstavljanja knjiga ili pak drugih oblika druženja djelatnosti članova Udruge.

Zahvaljujem svim članovima Predsjedništva na aktivnom sudjelovanju u radu i djelovanju Udruge, na ostvarivanju njenih statutarnih ciljeva i ostvarivanju predviđenih projekata. Istovremeno, pozivam na konstruktivno i aktivno daljnje djelovanje

svih članova u budućem Predsjedništvu, koje ovo najviše tijelo Udruge izabere, te svih članova Udruge u svim drugim aktivnostima. Zahvaljujem tajniku na pripremanju sjednica i knjigovodstvenom vođenju Udruge, zatim rizničaru na savjesnom i finansijskom vođenju svih računa Udruge i brizi za njeno finansijsko poslovanje. Zahvaljujem također članovima Nadzornog odbora i, jednostavno, hvala svima koji su na bilo koji način sudjelovali u radu i djelovanju Udruge bilo da je riječ o finansijskoj, idejnoj, kulturnoj, organizacijskoj, promidžbenoj ili drugoj potpori.

Poštovani gosti, prijatelji i članovi Udruge, nadam se da ste dobili pravi uvid u djelovanje Udruge u prošlom četverogodišnjem razdoblju. Sigurno se uvijek može više i bolje, no, mi smo predstavili ono što smo mogli stvarno uraditi. Ovaj izvještaj svakako podliježe svakoj argumentiranoj kritici, nadopuni ili pak bilo kojoj drugoj dobronamjernoj intervenciji u svrhu kvalitetnijeg, odnosno boljeg izvještavanja. Hvala vam na strpljenju.

Nakon izvještaja tajnika i rizničara i nakon otvorene rasprave o svim izvještajima, svi su jednoglasno prihvaćeni i uslijedila je sljedeća točka: izbor novih tijela Udruge. Prije toga su dobila razrješnicu sva dotadašnja tijela Udruge i izabrali smo članove izbornog povjerenstva u sastavu fra Zvonko Miličić, Ivan Jurilj i Stipo Križanac. Potom smo prema dosadašnjem običaju predložili članove novih tijela Udruge čiju je listu utvrdilo dosadašnje Predsjedništvo. Prije nego što je utvrđena lista, sa svakim kandidatom posebice se razgovaralo i svi su pristali na to da budu predloženi za člana budućih tijela Udruge. Izbor je usmjeren na takozvanu drugu generaciju „udrugaša“: na digitalnu generaciju koja bi bila takoreći i primjerena novim projektima kojima se Udruga ubuduće želi baviti. Naime, predloženi članovi bi činili na neki način forum na web stranici i bili bi posve umreženi kako bi djelotvornije mogli surađivati i izravno donositi pojedine odluke, odnosno savjetovanja o pojedinim projekatima, temama, stavovima ili pak promišljanjima. Na temelju dosadašnjeg rada pojedinih članova i na temelju razgovora vođenih s drugim članovima, sabor je izabrao predložene članove za tajnika Udruge Matu Pelivanu, pravnika, za članove Predsjedništva Vinka Hrkaća, Vinu Mihaljevića, Leonarda Jolića, Stipu Beškeru, Marinka Tomića, Franu Bobanu, Dajantu Čosić, Antu Ivankovića i Franju Topića, za rizničara Antu Franjičevića i za članove Nadzornog odbora Ferdu Širića, predsjednika, Adama Filipovića i Ivana Zebu, članove.

Izborno povjerenstvo je potvrdilo regularnost izbora članova novih tijela Udruge sukladno Statutu Udruge. Izabrani članovi Predsjedništva povukli su se u sporednu prostoriju gdje su na prvoj konstituirajućoj sjednici izabrali novog - starog predsjednika Udruge Vinu Mihaljevića koji se na kraju obratio s nekoliko rečenica o budućem radu. Riječ je o redovitom održavanju sabora Udruge, izdavanju godišnjeg biltena, održavanju web stranice Udruge, dovršenju i promidžbi projekata Udruge, uključivanju konvinktoraca u rad Udruge i suradnji s visočkom Gimnazijom te daljnjoj kulturnoj suradnji s bosanskohercegovačkim franjevačkim provincijama.

**Udruga đaka i prijatelja Franjevačke
klasične gimnazije Visoko e.V.**

Gemeinschaft ehemaliger Schüler und Förderer des
Franziskanergymnasiums in Visoko e.V.

Predsjednik: Marijan Dadić, Aloeweg 3, D – 51109 Köln,
e-mail: jotto81749@aol.com

**Izvještaj sa zasjedanja
Udruge bivših visočkih đaka – Ogranak za Njemačku,
održanog u Wiesbaden -Naurod 5. – 6. listopada 2013.**

*Ivan Jeleč,
tajnik*

Predsjednik Udruge bivših visočkih đaka - Ogranak za Njemačku, Marijan Dadić, pozvao je članove na susret u Wiesbaden – Naurod 5. - 6. listopada 2013.

Odazvali su se ovi članovi Udruge: Josip Andrić, Mato Baotić, Anto i Katica Batarilo, Jozo Ćačić, Marijan Dadić, Anto i Marija Đoja, Ivan i Ankica Jeleč, Janko i Danica Jelušić, Ivo Jozić, Vladislav i Marija Lekić, Franjo Lozić, Mijo Nujić, Rajko i Ankica Radišić, Mato Valjan i Ivo Živković .

Predložen je sljedeći dnevni red:

1. Pozdrav i izvješće predsjednika Udruge o radu u protekloj godini
2. Izvješće tajnika
3. Izvještaj rizničara o "imovinskom stanju"
4. Rasprava o izvješćima i njihovo usvajanje
5. Predavanje Ive Jozića: „Red u ljubavi“ po Bertu Hellingeru
6. Razno

Sudionici susreta jednoglasno su prihvatali predloženi dnevni red.

TOP 1: Predsjednik je pozdravio sve prisutne i zahvalio svima na uloženom trudu koji je bio potreban da bi se susret održao. Pročitao je pozdrave i isprike kolega koji nisu mogli sudjelovati: Tome Barbića, Ilije Bošnjaka, Jozu Džambe, Srećku Džaje, fra Ivice Halilovića, Ante Jeličića, Vine Mihaljevića, fra Marijana Petričevića, Bartola Tunića i fra Marinka Vukmana.

TOP 2: Izvješće koje su članovi dobili još s božićnom poštom dano je na razmatranje. Nije bilo nikakvih dopuna.

TOP 3: Rizničar Josip Andrić izvjestio je o izdacima u protekloj godini. Rizničar je napravio tabelični prikaz svih novčanih ulaza i izdataka, tako da se jasno može vidjeti da je stanje na računu s danom susreta u Wiesbadenu 1500,00 €. Naš Ogranak Udruge darovao je učenicima u Visokom za studijsko putovanje u Grčku 1000,00 €; 500 € pomoći Središnjici za CD; 300,00 € pomoći siromašnim studentima iz Bosne i Hercegovine.

TOP 4: Oba izvještaja su jednoglasno usvojena.

TOP 5: Ivo Jozić je održao veoma zanimljivo predavanje na temu „Red u ljubavi“ prema Bertu Hellingeru. Središnja tema je obiteljsko stablo i obiteljska terapija. Hellinger je bio katolički svećenik i između ostalog radio je i kao misionar u Africi. Tamo se počeo posebno zanimati za obitelj – običaje – korijene. Jozić je na veoma zanimljiv način prikazao pojам obiteljske konstalacije. U diskusiji nakon toga neki od prisutnih prepoznali su taj pojam još iz govora svojih djedova i baka. Po tome svatko ima svoje mjesto u obitelji i na kraju krajeva u obiteljskoj terapiji svatko se dobro osjeća samo na svome mjestu. Predavač Ivo Jozić na kraju predavanja proveo nas je u jednoj meditaciji kroz „hram naših predaka“. Iako je obiteljska terapija po Hellingeru prilično proširena u Europi, ostaje upitno koliko se oslanja na kršćanstvo, i koliko je u njoj elemenata magije, običaja...? U svakom slučaju, hvala našem Ivi koji nas je uspio zainteresirati za ovu temu, a posebno mu hvala zbog načina i elegancije kojom je moderirao i vodio veoma bogatu diskusiju.

TOP 6: Razno

Kao i uvijek, ovdje je bilo prostora i vremena za bitne i nebitne stvari u vezi s Udrugom. Anto Batarilo je izvijestio o susretu maturanata u Visokom. Ove godine susreli su se jubilarci (10, 20, 30 i 50 godina od mature u Visokom). Batarilo je naglasio kako treba i dalje svesrdno njegovati taj „visočki“ duh. Potrebno je i nadalje molitvom i susretima njegovati franjevačko jedinstvo, franjevačku karizmu naše provincije. Treba njegovati ono što spaja nas i sve oko nas.

Predsjednik Dadić predstavio je CD album franjevačke duhovne glazbe „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“ koje su pjevali poznati pjevači kao što su Tereza Kesovija, Željko Bebek, Kemal Monteno i da ih ne nabrajam sve. Marijan se toliko uživio govoreći o CD-u kao da ponovo sam pjeva te pjesme (nekad je bio član VIS-a „Jukić“) rekavši kako te pjesme dobivaju na svojoj težini i kvaliteti upravo interpretacijom vrhunskih pjevača naše estrade.

I bilo je još mnogo ugodnih razgovora koji su se nastavili duboko u noć, uz ugodno druženje, pjesmu popraćenu sviranjem našeg Rajka Radišića.

Sljedeće jutro iskoristili smo za administrativne poslove vezane uz rad Ogranka Udruge, a nakon toga održali probu pjevanja za liturgijsko slavlje u Hrvatskoj katočkoj zajednici Wiesbaden. Tamo nas je bratski primio fra Ante Bilokapić. Za vrijeme Svete mise pjevao je naš „Zbor“ uz sviranje Rajka Radišića.

Poslije Svete mise upriličen je ručak, a nakon ručka predstavljena je knjiga novinara i književnika Ivana Ugrina pod naslovom: „Još Hrvatska nij` propala“. Sve je to nekako prošlo brzo, kao san, u radosti i veselju uz mnoge dobre i lijepе izgovorene riječi.

Dogovoren je da se i iduće godine nađemo negdje oko sv. Franje između Hagena i Münchena, a gdje, objavit ćemo čim budemo točno znali. A do tada „Mir i dobro“!

Stuttgart, 8. listopada 2013.

Poredak ljubavi u obitelji prema Bertu Hellingeru

Ivo Jozic

Jedna 16-godišnja gimnazijalka u nekoj njemačkoj obitelji razvila je anoreksiju (bolesno mršavljenje): borila se protiv kilaže, povlačila se sve više od svijeta, nije joj se nikud išlo, zatvarala se u svoju sobu, postala depresivna, bez poleta, nije joj se išlo u školu, počela je zapuštati školu i izbjegavati svaki kontakt sa svojim školskim prijateljicama i prijateljima, kod kuće se s njom nije moglo ništa započeti ili uključiti se u obiteljske razgovore, dogovore i događanja.

Roditelji su se počeli jako brinuti zbog njenoga neobičnog ponašanja i tražili su savjet kućnog liječnika, školskog psihologa, prijatelja i u stručnim knjigama. Kad je mršavljenje doseglo kritičnu razinu, bili su vrlo uznenireni i zajedno s kćerkom obratili se jednoj psihijatrijskoj klinici, gdje su naišli na obiteljskog psihoterapeuta. On je saslušao djevojku nasamo i na kraju razgovora rekao da je potrebno da upozna cijelu njenu obitelj, čak i baku koja je u istoj kući živjela. Sljedećeg tjedna je na prvu seansu došla cijela obitelj: baka, tata, mama, brat, sestra i klijentica. Baka je sjedila uspravno, gotovo ponosno, nekako ukočeno, s pruskom kragnom, kako su izgledale Njemice staroga prijeratnoga „kroja“ i odgoja. A naša klijentica sjedila je pogurenog, s pogledom prema podu, donekle nezainteresirano i zaokupljena samom sobom, kao da je se cijela ta seansa ništa ne tiče.

Terapeut je htio imati uvid u obiteljske odnose, u nutarnju dinamiku, da bi stvorio sliku o tome u kakvoj atmosferi i osjećajnoj klimi, u kakvim okolnostima živi njegova klijentica, šta na nju pozitivno i negativno utječe, gdje su njeni resursi itd. Zanimalo se za svakoga pojedinog člana obitelji, iz kakvih prilika dolazi i u kakvim okolnostima živi. Kad je došao red na baku, ona je pričala kako joj je muž nestao u ratu i kako je ona ostala s troje male djece. Saveznici su na kraju rata bombardirali njen dio grada, obitelj je ostala bez krova nad glavom, morala se potucati od „nemila do nedraga“, po tuđim podrumima i štalama, po noći po okolnim tuđim poljima krasti povrće a po danu skupljati klasje da bi djeca imala što jesti. Odmah iza rata se krenulo u obnovu, ona je morala zasukati rukave, prihvati se muških poslova, zidati i privređivati. Terapeuta je dirnula ta teška bakina poratna situacija, on je tu zastao i empatično rekao: „*Mogu si donekle zamisliti kako Vas je nestanak Vašeg muža u ratu pogodio! Ostati bez oca obitelji, bez podrške, s malom djecom, u surovoj borbi za preživljavanje! I još ne znati kakva je njegova sudbina: je li poginuo ili je preživio ali sada možda među ratnim zarobljenicima, hoće li jednog dana odnekle banuti ili je zauvijek isčezao iz obitelji?*“ Tu je i baka zastala, zašutila, uzdahnula i suze su joj počele teći iz očiju, možda prvi put nakon 20-30 godina, pri ovom žalosnom sjećanju na gubitak muža. Nakon male stanke, dok su se svi osjećali pogodenim ovim pripovijedanjem, terapeut se zanimalo postoje li slike od nestalog djeda u obiteljskom albumu, je li baka mogla nešto saznati o okolnostima njegove smrti, je li na njenom mjesnom groblju napravila simboličnu sahranu u krugu obitelji i podigla mu spomen-ploču itd. Baka je sve zanijekala i završno rekla da nije imala vremena žalovati, morala se boriti da obitelj preživi. Suze

joj opet krenuće niz lice, a bolesna unuka pokaza prvi put pažnju na događanje u toj seansi, kao da se probudila iz nekog sna, iz nekog trance-stanja. I što se ona isprva uspravna baka više naprijed saginjala, plakala i donekle suze sakrivala – to se ona dosad zguarena i apatična unuka sjedeći na svojoj stolici sve više uspravljala, kao da joj s ramena pada veliki teret. Izvana gledano, izgledalo je kao da je breme tereta s unučinim ramena prelazilo na bakina ramena, kao da baka preuzima to breme i svojim zgurenim držanjem pokazuje da ga nosi i da je ono pritišće nadolje.

Tu nesvjesnu obiteljsku dinamiku, koja je za vrijeme ove seanse došla do izražaja, može se promatrati s više stajališta. Gledište *Berta Hellinger* čini mi se međutim najprihvatljivije, pa se stoga želim kod njega zadržati i vašu pažnju skrenuti na njegovo gledanje.

On je kao njemački misionar u Africi 16 godina promatrao obiteljske dinamike i red ljubavi u obiteljima i plemenima. A kasnije kao obiteljski terapeut i psihoanalitičar doživio je mnogo seansi s cijelom obitelji, pa je došao do mnogih vrijednih novih saznanja o poretku u obiteljskim odnosima, o poretku ljubavi u obitelji, o redu u ljubavi. Ustanovio je da postoje neki *arhaični zakoni* koji se brinu za red u obitelji i u njihovim pojedinim članovima. Ako se ti zakoni prekrše iz bilo kojih osobnih razloga, dolazi do nereda, poremećaja, neravnoteže, zapetljaja, zastoja kako kod pojedinaca tako i u obitelji kao sustavu.

Hellinger razlikuje tri vrste savjesti: osobnu, kolektivnu i duhovnu. Nas ovdje zanima samo ona kolektivna savjest. Ona je za razliku od osobne savjesti nesvjesna, dakle radi „potpražno“, suptilno, arhaično (t.j. ona *strogo* pazi da se neke stvari ne čine, ona pravi podsvjesni pritisak na kolektiv, ima puno veću prodornu snagu od osobne savjesti, donekle je slijepa i ne trpi iznimke) te djeluje transgeneracijski (npr. ako je netko u jednoj generaciji nešto krivo učinio a to više nije doveo u red - to mora netko iz sljedećih generacija „ispashtati“ na svojoj koži i na vlastitu štetu). Ovdje ću staviti naglasak na te arhaične zakone, na tu arhaičnu nesvjesnu savjest, na taj poredak ljubavi, pa onda prikazati kako ga se krši odnosno remeti i kako ga se ponovno uspostavlja.

Sluti se da Hellinger ne bi bio došao do tih saznanja o redu u ljubavi, da se nije prije toga bavio zakonima, zapovijedima i zabranama koje vrijede u religioznom smislu, i da se nije bavio kršćanskim srednjovjekovnom mistikom. U spisima mistika često se nalaze tekstovi u kojima se hvali božanski *red* u svemiru, u prirodi, u životu i u svakoj duši. Sv. Tereza Avilska kaže da i u „Zamku duše“ postoji neki red, na primjer pri prelaženju iz jedne odaje u drugu, iz jednoga duševnog stanja u drugo. Hildegard iz Bingena se divi redu, harmoniji, ljepoti i glazbi koji prožimaju cijeli kozmos, prirodu i duše. Hellinger je sigurno bio fasciniran tim mističnim doživljavanjem i divljenjem pa je kao kasniji pedagog i psihoterapeut postao otvoren i pristupačan za *red, poredak i hijerarhiju* u dušama i međuljudskim odnosima. Lakše ju je mogao zapaziti i registrirati gdje god bi je sreo. Također, kozmologija nam govori o kozmičkom redu: da nema ravnoteže između privlačnih i odbojnih sila među nebeskim tijelima u svemiru, dolazilo bi do neuračunljivih kolizija i kataklizmi. Da u prirodi nema redovite smjene dana i noći, sunca i mjeseca, tame i svjetla, topoline

i hladnoće – ne bi se moglo razvijati ovakvo bogatstvo života na Zemlji kakvo jest. I moderni kvantni fizičari kažu da zemaljska kugla redovito (svakih 10 sekundi) usklađuje svoj elektromagnetizam s onim od Sunca. Takav red i redovitost vlada već u tom detalju fizičkog svijeta, a kamoli u većim konstelacijama.

Bert Hellinger je otkrio i definirao inherentne principe, koji određuju način funkciranja obiteljskih sustava. Ti principi zahtijevaju da jedan sustav slijedi jedan određeni red. Naša nesvesna *obiteljska arhaična savjest* se brine o tome da se ti principi poštiju i pridržavaju. Ona nas drži pri grupi kao što ovčarski pas drži ovce na okupu uz stado. Pomoći te svoje obiteljske savjesti svatko instinkтивno zna što mora učiniti da bi obitelji pripadao. Ako se s tim u vezi primjereno ponaša, imat će dobru savjest. Kad odstupamo od toga, bojimo se da ćemo izgubiti pripadnost.

Tri glavna principa obiteljske savjesti glase:

- svatko ima isto pravo na pripadnost obiteljskom sustavu;
- postoji jedna hijerarhija u smislu vremenskog slijeda;
- svaka osoba u sustavu nosi svoju vlastitu sudbinu.

a) Svatko ima isto pravo na pripadnost obiteljskom sustavu, bez obzira što je uradio ili pretrpio. Ovo pravo mu nitko ne može osporavati i to pravo se ne može izgubiti. Tkogod misli da ima više prava na tu pripadnost nego netko drugi, narušava red. Ponajveća krivica jednog sustava jest da se u njemu nekoga isključilo.

Uvijek se dogodi da se nekog člana obitelji *isključi, prešuti, "zaboravi", ne spomini*, jer ga se stidimo, jer nam je nekad nanio veliku štetu ili sramotu, jer je bacio lјagu na dobru sliku naše obitelji, a mi bi pošto-poto htjeli zadržati tu dobru sliku i biti ponosni na našu obitelj, na našu prošlost. Djevojka prešuti pred svojim budućim mužem pobačaj iz nekoga prijašnjega ljubavnog odnosa jer se boji da će ostati neudana. Iz istog ili sličnog razloga također mladić prešuti da je iz neke prijašnje veze nastalo dijete koje on nije htio prihvati i koje je onda bilo pobačeno. To prešućivanje je kršenje reda, jer se jednom članu obitelji (a nerođeno dijete je od samog svog začeća član obitelji!) osporava iskonsko pravo na pripadnost, njemu se nanosi nepravda. Tu nepravdu se ne može opravdati, ali je se može donekle ispraviti.

U metodi obiteljske terapije prema Bertu Hellingeru, tzv. „Familienaufstellung“, „Postavljanje obitelji“ ili „Obiteljska konstelacija“ taj nered ili poremećaj reda mogao bi se na sljedeći način dovesti u red: postavila bi se u terapeutskom prostoru cijela obitelj kroz predstavnike pojedinih članova obitelji, a onda bi terapeut uzeo iz publike jednog predstavnika pobačenog djeteta i dao da legne pred dotičnog oca ili dotičnu majku pobačenog djeteta. Na taj način bi tom neviđenom i nečuvenom članu obitelji dao mogućnost da se pojavi u vidnom i akustičnom polju, da se s njim može stupiti u kontakt i da se traži rješenje s kojim bi i otac/majka i cijela živa obitelj a i nerođeno dijete mogli biti zadovoljni, jer je istina došla na svjetlo dana, bila priznata i vrednovana, što dovodi do smirenja i ponovnog reda u obiteljskim odnosima. Obiteljski terapeut (konstelator) pustio bi da to dijete leži izvjesno vrijeme pred ocem/majkom i djeluje na sve prisutne, tako da ga se ne može potisnuti i zanemariti kao da nije ni važno. Onda bi pustio da to dijete ustane i stoji nasuprot dotičnom

roditelju, da s njim uspostavi kontakt pogledom. A onda roditelj treba djetetu reći kao u nekom ritualu ovakve ili slične pripravljene rečenice, polagano, nošeno osjećanjima: „*Ti si moje dijete i ostaješ moje dijete, a ja sam tvoj otac i ostajem tvoj otac. Sad mi je žao što sam na se preuzeo (su)odgovornost da nisi mogao doći na svijet i da se nismo sreli, žao mi je da nisi pod mojim okriljem mogao živjeti i rasti kao i moje rođeno dijete. Učinio sam se time krivim pred tobom i pred Bogom. Ja snosim svoj dio odgovornosti za tu svoju odluku. A tebi dajem dobro mjesto u svom srcu.*“

U tom primjeru iz obiteljske terapije s anoreksičarkom bio je poremećen red time što se djeda nije dovoljno ožalovalo nakon njegovog nestanka u ratu. On kao član obitelji ima pravo na to da se za njim žaluje, da se o njemu govori, da se njegove slike sačuvaju i pokazuju, da se sjećanje na njega drži budnim, da ga se ne prešućuje kao da nije ni važan i kao da se nema što o njemu reći... Baka takoreći nije obavila svoju „domaću zadaću“, dopustila je da njen muž pane u zaborav, da postane nevažan, da ga se ne spominje i da on iščezne iz prisjećanja obitelji, iz predodžbe obitelji o samoj sebi. Donekle ga se isključilo, a isključeni ne daju mira. Njihova urođena potreba za pripadanjem i njihovo pravo na pripadanje zahtijevaju da ih se uoči, prizna i poštuje, oni ne mogu sa „zaboravom“ i s vremenom ishlapiti, oni inzistiraju na svom pravu.

Možemo si to po Hellingeru ovako predstaviti: kad je unuka došla na svijet u ovoj obitelji, ona je uronula u „znajuće polje“, u tzv. morfogenetičko polje te obitelji i podsvjesno je dobila sve informacije o svim članovima obitelji, pa i o svom djedu, iako ga nikad nije ni vidjela ni čula niti se o njemu što bitno pričalo. Njena dječja duša, njena dječja ljubav imala je potrebu uspostaviti kontakt sa svakim pojedinim članom obitelji, krenula je u traganje za svojim djedom i ustanovila da je on gotovo zaboravljen kao da je nevažan, da mu je donekle uskraćeno poštovanje i da mu je time nanesena nepravda te da je arhaični red u obitelji (naime pravo svakog člana na pripadnost) narušen. Dječja duša je gledala u pravcu djeda i iz ljubavi prema svom djedu htjela ispraviti nanesenu mu nepravdu, a da toga nije bila svjesna. „Podmetnula“ je svoja leđa i preuzela tugovanje za svojim djedom, umjesto bake. Počela se ponašati kao kakva supruga koja je nedavno izgubila muža: povukla se, postala šutljiva, pasivna, apatična, zanemarila svoje obvezе, nikakve razonode i zabave nisu je zanimale, nije izlazila iz kuće, djelovala je tužno, samo bi joj se spavalо itd. Hellinger bi rekao da se radi o *spletaju* s djedom i bakom. Kad je baka uputila svoj pogled na djeda i na ondašnju situaciju (kad ga je izgubila) te preuzela zakašnjelo tugovanje na svoja leđa, došlo je do raspletaja, unuka je bila oslobođena/rasterećena obvezе za rehabilitacijom svog djeda i mogla se brzo riješiti svih simptoma koji podsjećaju na tugujuću udovicu. Uloga njene anoreksije i cijelog njenoga čudnog ponašanja bila je da usmjeri pogled cijele obitelji na zaboravljenog člana i time popravi poremećeni red. To je htjela dječja ljubav postići iz poštovanja prema svom djedu.

Djeca s ljubavlju gledaju na isključene. Iza njihova „neurotičnog“ ponašanja djeluje skrivena ljubav. Zato kod zahtjevne djece ne bismo trebali gledati u njih već tamo kamo ona gledaju. Nakon toga se nešto promijeni, dođe do ozdravljajućeg pomaka, koji dijete oslobodi, jer tamo gledaju oni koji moraju gledati. Nakon toga

dijete ne mora umjesto njih tamo gledati, niti se mora tako ponašati. Dijete se ponovo vrati na svoj put i razvija se normalno. To je suštinski način kako se obiteljskim konstelacijama može pomoći djeci.

Zahtjevnog djeci često daju lijekove, kao da s njima nešto nije u redu, dok ona pri tom nešto rade za odrasle. Stoga su obiteljske konstelacije nešto revolucionarno i otvaraju posve nove mogućnosti. Ako ne gledamo samo na djecu, nego zajedno s njima tamo kamo ih vuče i gdje žele nešto napraviti za odrasle, samo tada će djeca biti rasterećena. Roditelji, ili tko god je uključen, moraju se promijeniti. Moraju pogledati tamo gdje nisu željeli. I tako počne razvoj u kojem rastu najprije roditelji, tek tada su djeca slobodna.

Još jedan primjer s dječjim „problemima“, iza kojih djeluje skrivena dječja ljubav. Učenica četvrtog razreda sve više se opire tomu da ide u školu i da izađe iz kuće. U konstelaciji izađe na vidjelo da je majka sklona samoubojstvu i da se kćerka boji ići u školu ili izaći iz kuće, jer bi se majka za to vrijeme mogla ubiti. Kćerka podsvjesno želi ostati kod kuće i paziti na majku. Dobro rješenje dolazi na kraju konstelacije, kad se majci preporuči da svakog jutra napravi jednu vježbu s kćerkom, otprilike ovako: „Ujutro, prije no što podje u školu, reci joj: Možeš se pouzdati da će danas ostati. Sljedeće joj jutro, prije no što krene u školu, ponovno reci: Danas će ostati. Mirno možeš poći u školu.“

Za opis poretku ljubavi Bert Hellinger koristi sliku o *vrču i vodi*. Voda simbolizira ljubav, vrč simbolizira red/poredak. Bez reda ljubav se razlige kao voda bez vrča.

Na jednom drugom mjestu pita se Hellinger: što je veće i važnije: ljubav ili red? Što dolazi prije? Mnogi vjeruju da će sve biti u redu ako budu dovoljno voljeli. Mnogi roditelji, na primjer, misle, da ako budu jako voljeli svoju djecu, da će se ona razvijati tako kako oni očekuju. Međutim, često su roditelji, unatoč svojoj ljubavi, razočarani. Očito ljubav sama nije dovoljna.

Ljubav se mora podudarati s određenim redom i njegovim pravilima. Red ljubavi je već unaprijed dan. I u prirodi je isto tako. Stablo raste po nekom unutarnjem redu, koji ne možemo promijeniti. Stablo se lako razvija unutar toga reda. Tako je isto s ljubavlju i međuljudskim odnosima, razvijaju se slobodno unutar određenog unutarnjeg reda. Taj je red unaprijed dan. Ako nešto znamo o redu koji važi u ljubavi, naša ljubav i naši odnosi imaju veću mogućnost za razvoj.

Prvo pravilo tog reda u partnerskom odnosu jest da su muškarac i žena, iako različiti, jednakov vrijedni jedno drugome. Ako si to iznutra priznaju, njihova ljubav ima veće šanse.

Druge pravilo tog reda je da davanje i primanje mora biti uravnoteženo. Ako jedno mora davati više nego drugo, odnos je ometen. Ako je potreba za izravnanjem između davanja i primanja u srazmjeru s ljubavlju, tada svatko vrati drugome ono što je od njega dobio i još malo nadoda. Tako se povećava međusobna razmjena i s njom i zajednička sreća.

Moramo obratiti pozornost na još jedno *treće pravilo* iz reda ljubavi, jer njegovo nepoštivanje ima dalekosežne posljedice. Žena koja misli da je bolja od svoje majke nema prema muškarcima nikakvog poštovanja. Ona ih ne razumije i u biti uopće ne

treba. Jer ako smatra da je bolja od svoje majke, to u pravilu znači: "Ja sam za oca bolja žena!" Tako već ima muža i nije joj nijedan drugi potreban.

Kako djevojka može postati ženom koja poštuje i ima muškarca? Tako da se pred svoju majku postavi kao manja.

Naravno, isto vrijedi i za muškarca. *Muškarac* koji ne poštuje oca i misli da je svojoj majci bolji od njega, ne poštuje žene. On već ima ženu i ne treba druge. Kako je moguće biti muško, te imati i poštivati drugu ženu? Ako se postavi ispred svog oca, kao manji. Muškarac tako nauči, od oca, poštivati žene, a žena nauči od majke poštivati muškarce.

Što se dogodi ako se vjenčaju muškarac „mamin sin“ i žena „tatina kći“? Mamin sin nije pouzdan za ženu, niti je tatina kći pouzdana za muškarca. Jedno drugoga premalo poštiju. Zato je potrebno najprije (npr. metodom obiteljske konstelacije) uspostaviti red u njihovim primarnim obiteljima, tako da muškarac poštuje svog oca i da žena poštuje svoju majku.

Do sada smo se uglavnom pozabavili s prvim spomenutim principom arhaične obiteljske savjesti, koji se poziva „Svatko ima isto pravo na pripadnost obiteljskom sustavu“. Sad ćemo obratiti pažnju na drugi princip te savjesti koja čuva red u obiteljskim odnosima, a on glasi:

b) Postoji jedna hijerarhija u smislu vremenskog redoslijeda

To - ukratko rečeno - znači: tko je prije u obitelj došao, taj ima i prednost pred onima koji su kasnije došli. Tko je prije došao ima starija i veća prava, ali i više odgovornosti i mora više *dati*, a tko kasnije dođe mora od onog prije došloga *uzeti*. Ne mojmo se zavaravati da se uzimanje uvjek lako pada, često nas pri tom sprečavaju naša sputanost, sitničavost, ponos, preveliko držanje do samog sebe, narcizam i manjak poniznosti. Davanje i uzimanje teče odozgo nadolje, točno onako kako vrijeme od „prije“ teče prema „kasnije“. Najstarije dijete daje najviše, najmlađe uzima najviše. Zato najmlađe dijete često preuzme njegu starih roditelja, jer je najviše primilo. Taj redoslijed ništa ne izriče o vrijednosti i dostojanstvu jedne osobe. Radi se o pravima, dužnostima i međusobnom poštovanju. *Red* je da primatelj poštiva davatelja.

Što se tiče hijerarhije i redoslijeda, na prvom mjestu stoji: *roditelji imaju viši položaj ili veći rang nego djeca*. Zato djeca stoje na jednoj stepenici niže od roditelja. Davanje ide odozgo prema dolje. Roditelji daju a djeca primaju/uzimaju. Dogodi se u konkretnim obiteljima da roditelji ne mogu dati ili da dijete ne može od roditelja uzeti – onda dijete ostane „kratkih rukava“ i ne osjeća se jakim za daljnje međuljudske odnose, npr. kao kasniji suprug/supruga ili kao otac/majka.

Nered bi nastao kad bi *djeca pokušala pomoći roditeljima*, na primjer slabu majku zaštitili pred dominantnim ocem, ocu „očitati lekciju“ i zaprijetiti mu sankcijama. Tačku podršku roditelji smiju očekivati samo od svojih roditelja i ne opterećivati time djecu, jer se djeca uzohole kad se uzdignu nad jednog roditelja, na primjer iznad grubog oca, i to ima dalekosežne posljedice na njihov vlastiti brak (imat će potrebu za samokažnjavanjem i izdignut će se i iznad vlastitog partnera u želji da mu pomognu, što neminovno vodi k rastavi). Zato u obiteljskoj konstelaciji, kad konstelator vidi da je npr. majka slabija od muža i da se ne može braniti od njega, ne može mu

se suprotstaviti i jako od njega trpi, konstelator polazi od toga da je ta majka od svojih roditelja premalo dobila ili nije mogla uzeti, pa se onda konstelator pobrine da ta majka od svojih roditelja dobije i uzme nužnu podršku, npr. Tako što postavi predstavnike njenih roditelja iza njenih leđa i ponuka je da se leđima osloni na svoje roditelje i osjeti kako ju to podupire, podržava, jača, osnažuje i ohrabruje.

Pri jednoj takvoj „konstelaciji“ mogu svi drugi prisutni u toj prostoriji primjetiti kako ono dijete, koje ju je do sada podupiralo u bračnoj borbi, postaje sve mirnije i vraća se na svoje mjesto, braći i sestarama.

Konstelator bi mogao to „dijete“ postaviti naspram onom roditelju kojemu je svojom prijašnjom intervencijom htio pomoći i ponuditi mu da tom roditelju – ako može iza toga stajati - rekne ovakve ili slične ritualne rečenice:

„Ja sam se postavio iznad tebe. Pokušao sam bolje učiniti nego ti. A sad uvidam da sam zakazao. Nisam ti mogao pomoći. Sad vidim da sam ja ovdje dijete. I sad prestajem s tom glupošću. Sad sam samo twoje/vaše dijete.“ U tvrdokornim slučajevima pomaže, da se te rečenice kažu i da se perspektiva Manjega zauzme, da „dijete“ klekne pred roditelja i rekne: „Ja sam ovdje Mali, a ti si Veliki/Velika“.

Isto tako vodi *neredu* ako dijete odbija i ne prihvaca jednog roditelja a stavlja se na stranu drugoga, preuzima i nosi negativna osjećanja prema tom roditelju, pogotovo kod rastave braka i dodijelenosti djece samo jednom roditelju. Dijete želi npr. mami pomoći time što preuzima mržnju na grubog oca, da bi mami bilo bolje. Ali dijete u svojoj duši želi voljeti oba roditelja. Ako dijete živi uz majku, ne usuđuje se to javno pokazati jer bi to sad majka osjetila kao povredu, izdaju i nezahvalnost, pa bi dijete riskiralo izgubiti pripadnost majci i njenu podršku. U obiteljskoj konstelaciji doveđe se takva majka / takav muž u položaj da pred djecom rekne svom mužu/ženi: „ja sam te jedno vrijeme jako volio / voljela!“. Tad i djeca smiju voljeti i onog drugog roditelja, i to ponovno donosi red u obitelji.

Dijete stoga u konstelaciji može ocu ili majci reći: „To što si uradio/uradila bilo je loše/grubo/strašno. Ali to me se ne tiče. Ja nemam ništa s tim. A ti si unatoč svemu tomu moj otac (moja majka) i ja te poštujem kao svog oca (svoju majku)“. Tada dijete može krenuti svojim putem.

Neredu vodi ako se roditelji povjeravaju svojoj djeci, pričaju im intimne detalje o drugom roditelju, ujaku, stričevima, tetkama, djedovima i bakama. Nered je i kad odrasli pričaju intimne detalje prijašnjeg partnera novom partneru. Taj novi partner bi trebao to odbiti i reći: „O tome ništa ne želim znati, to pripada u twoju prijašnju vezu. To me se ne tiče. To ne bi bilo pravo tvom prijašnjem partneru, a i mene bi samo opteretilo“. Tako isto postupa terapeut, ako mu klijent počne pričati intimnosti drugog partnera.

Muž i žena su na istom rangu jer su istovremeno ušli u sustav odnosno zasnovali obitelj. Ali jedna funkcija (npr. briga za sigurnost obitelji) može imati prednost pred drugim funkcijama.

Hellinger zastupa načelo, zbog kojega su ga feministkinje jako napadale, a ono glasi: „*Žena slijedi muža, a muž služi ženi*“. To načelo je otvoreno za razne interpretacije, počevši od biblijskih, a o tome bi se dalo dugo raspravljati, no ostavimo to za drugu prigodu.

Aktualna obitelj muža i žene ima prednost pred njihovim obiteljima iz kojih potječu. *Mužu i ženi mora biti važnija njihova sadašnja obitelj nego majka i otac.*

U narednom tekstu navest ćemo nekoliko drugih primjera poštivanja toga redoslijeda: tako je red da *mlađa djeca u obitelji poštivaju svoju stariju braću i sestre*; i ona djeca koja su umrla imaju pravo biti dijelom toga redoslijeda. Nije red da mlađe djetete usurpira pravo starijeg djeteta. (U mom rodnom kraju je bio red da se najstarijem bratu ili sestri dade prednost da se on prvi oženi ili uda, pa tek onda smiju mlađa braća i sestre. Ako se mlađa sestra želi udati prije starije sestre, mora od nje zamoliti dozvolu i blagoslov „Nek ti bude sa srećom!“).

Ispričat ću vam primjer jednoga mog kolege koji pokazuje kako dužno poštovanje prema starijoj braći i sestrama može u životu pomoći, a kako nepoštivanje može odmoći. „Jedna studentica medicine nalazi se pred završnim ispitom ali se iz straha ne usuđuje izaći na ispit, čak je iz tog razloga jedan ispitni rok propustila. Iz anamneze saznajem da ona vrlo prezirno gleda na svoju stariju sestru koja je samo frizerka i ništa u životu nije napravila, dok je klijentica položila maturu i gotovo završila teški studij medicine. Zamolio sam je da zatvori oči i da si predstavi svoju stariju sestru, da ju prijazno susretne i pomiri se s njom. Iza toga sam je zamolio da sestri čista srca kaže: *Ti si moja velika sestra a ja sam tvoja mala sestra. Sad ja kao mlađa uzimam od tebe.* Pri kraju sam joj dao savjet: *Kad uskoro budeš došla na ispit, predstavi si da te prati tvoja velika sestra. Ona neka stoji (nevidljivo) sasvim blizu na tvojoj desnoj strani. I čim primijetiš da te strah podilazi ili da postaješ uzbudena, nagni se prema njoj i nasloni svoju glavu na njen rame.*

Kad smo se nakon pola godne opet vidjeli, pričala je s oduševljenjem kako joj je njen Velika sestra na ispitu pomogla. *Moji profesori su se vjerojatno čudili kako je moja glava cijelo vrijeme bila nadesno nakriviljena*“.

Red je da druga žena jednog muža prizna njegovu prvu ženu, bez obzira kakva je ona bila i šta se o njoj pričalo. Nepravedno bi bilo kad bi druga žena mislila: „*Ona prva me se ništa ne tiče, nje kao da nije ni bilo, sad sam ja tu i imam više pravo na pripadnost nego ona prva, ona nema mjesto u ovoj obitelji niti ima prava da ju se spominje*“. Hellinger bi rekao: Ona prva žena je član obitelji i ima isto pravo na pripadnost, ne smije je se isključiti, inače nastaje u obitelji nered, netrpeljivost i nemir. Druga žena, ako želi naći svoje mjesto u novoj obitelji i ako želi da je se poštiva, mora u obiteljskoj konstelaciji izraziti poštovanje prema onoj prvoj ženi svog muža i zahvaliti joj što joj je napravila mjesto, jer da ona prva nije otišla, ne bi ova druga bila ondje gdje jest.

To isto vrijedi za drugog muža jedne žene: ako želi naći svoje mjesto u toj novoj obitelji i živjeti u miru i redu s drugima, ako želi da ga se poštuje, mora priznati i poštivati prvog supruga svoje žene.

Ako se muž ili žena nakon nesretnog braka i rastave ponovno ožene s nekim drugim, *moraju zadržati ono osnovno poštovanje prema prijašnjem partneru*, bez obzira na to kakav je bio. To može pojasniti jedan Hellingerov doživljaj:

„Prijatelj mi je pričao da njega i njegovu suprugu mlađi sin svojim ponašanjem ponekad dovodi skoro do bijesa. Rekao mi je: dijete točno zna što će nas dovesti do bijesa i ne popušta, dok nas tako daleko ne dovede. Nas dvoje se tada jedva svladamo.

Ja sam mu na to rekao: budući da si već jednom bio u braku, zar ne znaš da djeca iz drugog braka svojim ponašanjem podsjećaju na bivšega partnera?

Upitao me je: što da učinim? I moja supruga je također prije toga imala drugog partnera.

Odgovorio sam: Sljedeći put kad osjetiš bijes, pogledaj preko sina na svoju prvu suprugu – s poštovanjem i s ljubavlju. Tvoja supruga neka to isto napravi sa svojim prvim suprugom.

Kroz četiri tjedna smo se ponovno sreli. Rekao je: Zaista je odmah pomoglo.“

c) Svatko nosi vlastitu sudbinu.

Teška bolest, hendikep, homoseksualnost itd. teške su sudbine koje opterećuju obitelj. Djeca osjećaju duboku povezanost sa svojom aktualnom obitelji i često iz ljubavi preuzimaju na se tešku sudbinu ili bolest roditelja ili bližih rođaka. Ali to je povreda prirodnog reda da svatko mora nositi svoju sudbinu i da mu nitko ne može tu sudbinu na sebe preuzeti. Ta duboka povezanost pokazuje se ponekad u dinamici „Radije ja nego ti“, ili točnije: „Radije će umrijeti ja nego ti“ ili „Radije će obolejeti ja nego ti“, „Radije idem ja u zatočeništvo nego ti“, „Radije će ja nestati nego da ti budeš morao otići“ itd.

Mnoge bolesti, pa i bolesno mršavljenje (anoreksija), a ponekad i samoubojstvo, proizlaze iz dinamike „Radije ja nego ti“. Članovi obitelji time žele obiteljskom sustavu „služiti“, i to čine sasvim nesvjesno: ne znaju što rade. Oni si tu ulogu nisu izabrali niti primjećuju što rade niti se mogu protiv toga braniti. Oni to rade ne htijući, i često to čine na vlastitu štetu. Prije svega su djeca oni članovi koji se sasvim stave u službu obiteljske ravnoteže. Oni preuzimaju sve energije, da bi obitelj kao cjelokupni sustav opet bila u redu.

Obiteljska ili plemenska savjest ne želi da se netko u moju sudbinu miješa, nego da se moja sudbina vidi i poštuje kao takva. U obiteljskoj konstelaciji to se može obaviti tako da onaj koji je bio sklon nečiju sudbinu preuzeti onom dotičnom preputi njegovu sudbinu i rekne mu npr.: „Sad vidim tebe i twoju sudbinu. I to sve ostavljam kod tebe. Sad si ti za mene samo moja (tetka, ujak, stric itd.). Poklanjam se pred tobom i twojom sudbinom“.

Što se događa na radionicici obiteljskih konstelacija?

Moguć je rad s težim obiteljskim i bračnim situacijama, s osobnim životnim dilemama, s bolešću, sa svojom sudbinom ili s posebnim temama.

Osnovni način rada s obiteljskim konstelacijama je grupni, u kojem sudionici radionice (obično 10-30 osoba) sjede u krugu. Osoba koja ima svoju temu i želi je istražiti / riješiti ukratko iznese svoje pitanje i činjeničnu situaciju voditelju konstelacije. On, barem u početku, određuje tko su sve „upleteni“ članovi obitelji. Nakon toga, klijent među sudionicima radionice izabire predstavnike za sebe i za „upletene“ članove svoje obitelji, najčešće sudionike koji nemaju saznanja o situaciji koja se rješava. Tako izabrane predstavnike članova obitelji, jednog po jednog, klijent pažljivo razmješta na mjesta za koja klijent misli/osjeća da su za njih ona „prava“. Dakle, oni su smješteni tako kako to odgovara unutarnjoj slici klijenta o njegovoj obitelji. Nakon toga klijent sjeda natrag na svoje mjesto i prati daljnji tok rada.

Kad se predstavljena obitelj tako rasporedi u radnom prostoru (što nazivamo obiteljski raspored, postava ili konstelacija), među predstavnicima nastaje posebna pojava – tzv. „polje znanja“ koje prostorno i vremenski povezuje članove obitelji. Kroz to polje predstavnici kao „antene“ primaju i doživljavaju izvorne energije i odnose postavljene obitelji. Predstavnici često imaju trenutne spontane reakcije. Moguće se počnu tresti, zepsti, plakati ili prignu glavu. Mogu nenadano početi teško disati, ili gledati u nekog s povećanim interesom, ili gledati kroz prozor, ili se osjetiti kao da su u ljubavi. Često pri tome klijent potvrđuje da raspoređeni predstavnici točno od-slikavaju osjećaje, pa i rečenice stvarnih članova obitelji.

Najprije terapeut treba dozvoliti da „slika“ ili predodžba konstelacije djeluje na njega samoga. Često je jasno uočljivo tko je pod pritiskom, a tko je u opasnosti. Ako je neki predstavnik postavljen na sam vanjski rub konstelacije, okrenut od drugih, ili jednostavno gleda prema van, to je jasan signal kako ta osoba predstavlja nekoga tko želi ili otiči ili umrijeti. Bez traženja dalnjih informacija terapeut može jednostavno uzeti tog predstavnika i pomaknuti ga nekoliko koraka u smjeru u kojem je gledao, i obratiti pažnju na učinak koji je ovaj potez imao na samog predstavnika i sve druge sudionike konstelacije.

U toj fazi rada voditelj može ohrabriti postavljene predstavnike u ulogama članova obitelji da „dublje osluhnju“ i sami slijede primljene porive za kretanjem – što Hellinger naziva „unutarnje kretnje duše“. Često se tada predstavnici prepuste i slijede porive, te se pomiču na nova mjesta, gdje se nešto bolje osjećaju. To može potrajati izvjesno vrijeme.

Katkada svi predstavnici gledaju u istom smjeru. To jasno upućuje na to da gledaju u nekoga tko стоји pred njima, nekoga tko je možda zaboravljen ili isključen. Primjerice na dijete koje je umrlo u vrlo ranoj dobi, prijašnju zaručnicu/zaručnika, ili moguće majčinoga ranijeg ljubavnika koji je možda poginuo u ratu. Tada terapeut pita klijenta zna li tko bi mogla biti ta osoba te dodaje predstavnika za tu osobu prije nego što bilo koji postavljeni predstavnik da bilo koju drugu izjavu.

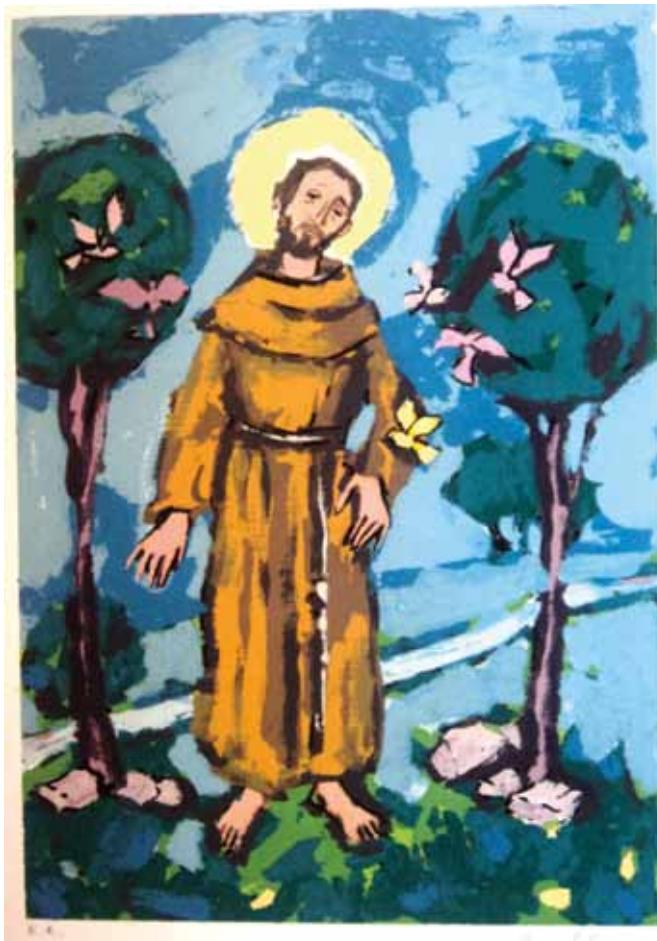
Drugi primjer: majka je okružena sa svih strana djecom, tako da izgleda kao da je djeca pokušavaju spriječiti da ih napusti. Terapeut tada odmah pita klijenta šta se dogodilo u obitelji majke, a što bi moglo objasniti njenu privučenost odlaskom. Nakon toga terapeut pokušava naći olakšanje i rješenje prije svega za majku, nakon čega nastavlja raditi s drugim predstavnicima.

Na osnovi dinamike promjena prostornog rasporeda, tjelesnih osjeta i izjava raspoređenih predstavnika na pitanja voditelja, voditelj pomaže otkriti zapletaje odnosa u sustavu, te voditi rad prema njihovom rješenju, dobrom i za klijenta i za sve druge članove obitelji.

I na kraju ono bitno: Ako se pri postavljanju obitelji (s predstavnicima članova obitelji) nađe dobro i zadovoljavajuće rješenje, ono potprazno djeluje na stvarne članove obitelji, tako da oni sada mogu svoje odnose iznenada i ubrzano dovesti u red. To je ono što i najveće skeptike zapanjuje i govori o dalekosežnoj učinkovitosti ove metode obiteljske terapije.

Ovaj primjer nam to može ilustrirati: jedna kćerka odrasle dobi živjela je u vrlo napetom odnosu sa svojom majkom. Nakon jedne veče svađe prekinula je s majkom

svaki kontakt, tako da tri godine nisu jedna drugu nazivale, iako su obje zbog toga jako trpjele. Kćerka se iz tog razloga odlučila otići na jedan seminar za obiteljske konstelacije, koji se u obližnjem gradu jednog vikenda održavao, u želji da preko predstavnika razjasni svoj odnos s majkom. Kod konstelacije je uvidjela u kakvom zapletaju se nalazila i došlo je na pozornici do pomirenja s predstavnicom majke. U ponedjeljak ujutro naziva je majka, koja nije o događaju na pozornici ništa znala, i kaže: „*Jučer i sinoć si mi stalno dolazila na pamet. Tad sam smogla snage da ti se nakon tri godine ponovno javim. Želim znati kako si....*“.

Đuro Seder, "Sveti Franjo"

Godišnji susret Udruge bivših đaka Franjevačke gimnazije Visoko u Wiesbadenu

Njemački ogrank Udruge bivših đaka Franjevačke gimnazije Visoko svoj tradicionalni, dvodnevni godišnji susret održao je 5 i 6. listopada 2013. godine u Wiesbadenu, s bogatim programom i u dobrom duhu.

Prvi dan, nakon redovnog godišnjeg izvješća o radu Udruge, predsjednik Udruge Marijan Dadić predstavio je tada upravo objavljeni nosač zvuka, pod nazivom Pjesma nad pjesmama, s izborom pjesama VIS-a Jukić iz Sarajeva. Album je nastao uz finansijsku potporu Udruge bivših visočkih đaka-Ogranaka za Njemačku, a u organizaciji Udruge đaka Franjevačke gimnazije Visoko iz Zagreba, u okviru projekta Pjevajmo zajedno s Crkvom i narodom u Bosni i Hercegovini. Na albumu najpoznatije pjesme VIS-a Jukić, osnovanog 1969. u okviru Franjevačke teologije u Sarajevu, izvode renomirani pjevači iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, kao Nina Badrić, Željko Bebek, Ivana Vrdoljak-Vanna, Kemal Monteno, Ivan Mikulić, Tereza Kesovija i dr. Prvi članovi VIS-a Jukić bili su fra Šito Čorić, fra Rudo Barišić, fra Ivan Marić i fra Slavko Novokmet. Zanimljivo je da je i današnji predsjednik ove Udruge iz Njemačke, Marijan Dadić kao student teologije u Sarajevu jedno vrijeme bio član tog sastava. Izdavanje ovog albuma imao je dva cilja, kulturni i humanitarni.

U drugom dijelu programa održano je predavanje pod nazivom *Poredak ljubavi u obitelji*, pripremljeno prema teoriji Berta Hellingera. Održao ga je član Udruge, diplomirani teolog i psiholog Ivo Jozic. Predavanje je, po riječima predsjednika Marijana Dadića, izazvalo izvanredno dobru rakciju slušatelja.

Zabavni dio, koji je također dio godišnjeg programa Udruge, protekao je u dobrom raspoloženju, uz pjesmu i šale koje su potrajale dugo u noć.

Jasna Lovrinčević

Mijo Nujić, bivši predsjednik Njemačke podružnice Udruge đaka i prijatelja Franjevačke klasične gimnazije Visoko uručio je vlč. dr. Anti Bilokapiću sliku akademskog slikara Marijana Dadića

Drugi dan susreta, na svečanoj, nedjeljnoj svetoj misi na hrvatskom jeziku, u okviru Hrvatske katoličke misije Wiesbaden, u crkvi svetog Kiliانا, pjevanje je predvodio zbor Udruge, uz orguljašku pratnju Rajka Radišića, dugogodišnjeg člana Udruge. Ovom prilikom praizvedena je kratka misa Sveti Franjo, čiji je autor Rajko Radišić. Izvedeni su dijelovi Kirie i Agnus Dei.

Svetu misu predvodio je voditelj Hrvatske katoličke misije Wiesbaden, vlač. dr. Ante Bilokapić, koji se u propovijedi, između ostalog, osvrnuo i na značaj svetog Franje u Katoličkoj crkvi, kao i na bosansko-hercegovačke franjevce.

U završnici susreta, na svečanom ručku, u prostorijama Hrvatske katoličke misije Wiesbaden, bivši predsjednik Udruge, gospodin Mijo Nujić, u ime Udruge, u znak zahvalnosti za dugogodišnje gostoprимstvo, predao je vlač. dr. Anti Bilokapiću sliku akademskog slikara Marijana Dadića. Slika je nastala 2013. godine u Kuni na Pelješcu, u rodnom mjestu hrvatskog slikara Celestina Medovića i nosi naziv *Pelješac*.

Susret đaka Visočke gimnazije

Wiesbaden-Naurod, 6. listopada 2013.

Adolf Polegubić

foto by A. Polegubić

Godišnja skupština Udruge đaka i prijatelja Franjevačke klasične gimnazije iz Visokog- podružnice u Njemačkoj održana je u subotu 5. i nedjelju 6. listopada u Wilhelm-Kempf-Haus u Wiesbaden-Naurodu. Na skupštini je predavanje održao dipl. psiholog i teolog Ivo Jozić o redu u ljubavi. Istaknuo je u predavanju spoznaje Berta Hellinger-a o važnim principima za red ljubavi u obitelji. „Ne smije se nikoga isključiti iz obiteljskog sustava. Potrebno je poštivati autoritet roditelja, a djeca se ne smiju miješati u brak svojih roditelja. Svatko mora nositi svoju vlastitu sudbinu. Drugi je ne može preuzeti na svoja ramena. Bez korijenja nema krila, bez povezanosti s našim precima i prošlošću ne možemo poletjeti u buducnost“, istaknuo je Ivo Jozic.

Članovi Udruge podružnice u Njemačkoj i njihove supruge pjevali su na misnom slavlju u crkvi sv. Kiliijana u Wiesbadenu u nedjelju 6. listopada, koje je predvodio voditelj Hrvatske katoličke misije Wiesbaden dr. fra Ante Bilokapić uz asistenciju stalnog đakona Ivana Jeleča, takodjer člana Udruge. Zbor vodi uz pranju na orguljama prof. Rajko Radišić, a u toj je prigodi praizvedena njegova „Misa sv. Franji Asiškom“. U Njemačkoj je oko četrdeset članova Udruge, a na godišnjoj ih je skupštini zajedno sa suprugama bilo oko dvadeset. Predsjednik njemačke podružnice Udruge je Marijan Dadić, a zamjenik Anto Đoja. Na kraju mise knjigu Ivana Ugrina „Jos Hrvatska nije propala“, predstavio je prof. Radišić. Tijekom objeda u misijskoj dvorani, koja nosi ime kardinala Franje Kuharića, pridružio se i autor Ugrin.

„Živa zajednica“ 11/2013., str. 19

Državno priznanje Mirku Vidačkoviću

Uredništvo

Mirko Vidačković diplomirani je socijalni radnik Caritasa koji se više od četrdeset godina u Rems-Murr-kotaru brinuo za dobro ljudi koji su migrirali u to područje. Utemeljio je 1971. godine „NK Dinamo Stuttgart“, a nakon toga 1987. godine „Hrvatsku kulturnu i sportsku udrugu ZRINSKI Waiblingen“, koja bilježi velike sportske uspjehe u kuglanju, nogometu i košarci. Predjednik je udruge više od 20 godina. Mirko Vidačković zauzimao se za to da se sportska društva uključuju i usko surađuju s već postojećim mjesnim udrugama. Bio je više godina aktivni član župnog vijeća sv. Ante Waiblingen i Biskupijskog vijeća kao i član Integracijskog vijeća u Waiblingenu gdje je zastupao interes svih Hrvatica i Hrvata.

Tijekom svoga dugogodišnjeg rada dobio je odlikovanja: srebrenu za 25 i zlatnu značku za 40 godina rada u njemačkom Caritasu, počasnu značku Vlade pokrajine Baden-Württemberg za razvoj športa, plaketu Württemberškoga nogometnog saveza (WFV Stuttgart), značku Kuglačkog saveza Baden Württemberg za 25 godina članstva, plaketu grada Waiblingena za razvoj sporta, plaketu grada Waiblingena za volonterski rad, zlatnu plaketu Hrvatskoga nogometnog saveza (HNS) za razvoj sporta u dijaspori te savezni križ za zasluge integracije koje mu je uručio predjednik Njemačke vlade Joachim Gauck 10. srpnja 2014. u Berlinu.

PRVI PUT Državno priznanje Hrvatu u Baden-Württembergu

Mirko Vidačković odlikovan Saveznim križem za zasluge

Umrivjeni socijalni radnik Caritasa dobitnik je brojnih priznanja za rad u socijalnim, sportskim i društvenim organizacijama

Bosko Zupčić
zupcic@večernji.hr

WAIBLINGEN-BERLIN-
Umrivjeni diplomirani socijalni radnik Caritasa Mirko Vidačković (88), iz Bižele kod Konjica (BH), uz mnogobrojna priznanja koja je primio za svoj rad, ovih je dana dobio još jedno. I najveće. U berlinskom dvorcu Bellevue na poseb-

noj svečanosti su tu prigodu, uručen mu je Savezni križ za zasluge na polju integracije. Svojim radom u socijalnim, ekstenzivnim, sportskim i društvenim organizacijama do sada je nagradivanim srebrnom i zlatnom značkom njemačkog Caritasa, Počasnom značkom vlade pokrajine Baden-Württemberg, Plaketom Württemberškoga Nogometnog saveza, Značkom kuglačkog saveza Baden-Württemberg, Plaketom grada Waiblingena za razvoj sporta i volonterski rad, Zlatnom plaketom HNS-a za razvoj sporta u dijaspori...
- Ovo je nešto posebno i imamno sam ponosan što sam među 25 nagradjenih u cijeloj Njemačkoj - rekao nam je Vidačković kada dodao:
- Poslovno me se dojimo svojom pristojnosti predsjednik njemačke vlade Joachim Gauck, s kojim sam imao prigodu razgovarati. Pitao me što mi je ostalo u najdužem sjeđanju iz moje socijalne službe. Rekao sum mu bez ustrežnja da je to bilo vrijeme borbe za samostalnost moje domovine Hrvatske. Nesobično sum pružao pomoć programima bez obzira na vjeru ili etnicu.
Još 1971. Mirko je bio igrač, tajnik i jedan od osnivača NK Dinamo u Stuttgartu, današnja Croatia Zagreb. Godine 1987. u Waiblingenu osniva Kulturno-sportsku udrugu Zrinski pri kojoj vrlo uspješno djeluju folklorni, nogometni, bosanski, kuglački i košarkaški ogranak. Više od dva desetljeća predsjednik je kluba u komu su vrlo aktivni i njegov sinovi. Vlani o državnom priznanju prvom Hrvatu u Baden-Württembergu krzo se produžila i ved je dobito mnogo čestitki. Prvi od Generalnog konzulata RH Stuttgart, zatim Hrvatskih intolečkih mješta Waiblingen i Bad Cannstatt, gradonačelnika Waiblingena Andreasa Heisiga, ministra BW Winfrieda Kräschmanna, UMINK BW, predsjednika Landštata Jo- hannes Fuchsa i drugih.

“Večernji list”, broj 18150, srijeda, 23. srpanj 2014., str. 11

* O društvenom, kulturnom i karitativnom djelovanju socijalnog radnika Mirka Vidačkovića, već smo u našemu *Biltenu* broj 13/2011., str. 58-59, objavili izvukte iz članka „Četiri desetljeća neumornog pomaganja“ koji je napisao Hrvoje Salopek za *Maticu ožujak* / 2011.

Predstavljanje albuma franjevačke duhovne glazbe „Pjesma nad pjesmama - izbor pjesama VIS-a Jukić“ i glazbenog spota „Pjesma nad pjesmama“

Medijsko predstavljanje franjevačkog albuma „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“ i glazbenog spota naslovljenog „Pjesma nad pjesmama“ koji izvodi Tereza Kesovija bilo je 20. studenog 2013., u 12,00 sati, u Napretkovom kulturnom centru, Bogovićeva 1/1, u Zagrebu. Događaj je popratilo desetak različitih medijskih kuća koje su na svojim portalima, te elektroničkim i tiskanim medijima objavili priloge o promidžbi albuma VIS-a Jukić i spota. Na promociji albuma sudjelovali su prigodnim riječima aranžer Ante Gelo te izvođač spota Tereza Kesovija kao i izvođač Ivana Husar Nimac, a bili su nazočni Marija Husar Rimac i Ivan Mikulić. Zatim se, uime Croatia recordsa, također prigodnim riječima obratio gosp. Želimir Babogredac, a događaju je nazočio i ravnatelj Hrvatskoga katoličkog radija gosp. Zvonimir Ancić. Uime nakladnika Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko nazočili su članovi Predsjedništva Udruge, a uime sunakladnika predstavnici Hrvatskoga kulturnog društva Napredak koji su nam darovali dvoranu i prigodno osvježavajuće piće. Uime Franjevačkog medijskog centra *Svetlo riječi* nije nazočio nitko. Predstavljanju je trebao nazočiti i fra Mirko Filipović, jedan od članova sastava „VIS-Jukić“ koji je u zadnji trenutak otkazao sudjelovanje.

Predstavljanje je vodio glazbeni urednik albuma gosp. Slavko Nedić, a u ime nakladnikâ albuma franjevačke duhovne glazbe, pozdravio je predsjednik Udruge Vine Mihaljević koji je predstavio samu ideju objavljivanja franjevačkog albuma „Pjesma nad pjesmama“. Istaknuo je kako ideja da se objavi izbor duhovnih pjesama franjevačkog sastava te da se od zaborava otregnute Jukićeve pjesme i da se na temelju toga osmisli humanitarni projekt, nastala u Predsjedništvu Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko. Tu ideju su podržale franjevačke bosansko-hercegovačke provincije. Zašto je pak Udruga inicijator i glavni realizator ovoga franjevačkog albuma? Prije svega potrebno je istaknuti da su članovi Udruge, koja je osnovana 1996. godine u Zagrebu, pohađali Franjevačku klasičnu gimnaziju u Visokom. Među glavne ciljeve Udruge, osim okupljanja i povezivanja bivših đaka visočke Gimnazije svih generacija, „rasutih“ svugdje po svijetu, promicanja ideje i duha Gimnazije i održavanja kontakata s profesorskim i đačkim zborom u Visokom, organiziranja znanstvenih skupova, objavljivanja zbornika, pripada i promicanje hrvatske katoličke kulture Bosne i Hercegovine s njenim obilježjima dijalogu i ekumenizma. U to područje se ubraja i glazbena kultura, a u drugoj pak polovici prošlog stoljeća predstavnik takve glazbene kulture svakako je franjevačka duhovna glazba VIS-a „Jukić“, bogoslova iz Franjevačke teologije na Nedžarićima u Sarajevu. Članovi su Udruge, kao đaci Visočkog sjemeništa ili pak kao studenti Franjevačke teologije iz Nedžarića, odrastali u ozračju duhovnih pjesama VIS-a ‘Jukić’, a neki njeni članovi bili su i aktivni članovi VIS-a ‘Jukić’. Stoga je posve razumljivo da je upravo naša

Uredništvo

Udruga odlučila ne samo od zaborava otgnuti pjesme VIS-a 'Jukić', nego taj projekt osmisliti kao humanitarni projekt koji bez suradnje sa svima vama Udruga sama ne bi mogla ostvariti. Taj projekt je dio projekta „Pjevajmo zajedno s Crkvom i narodom u Bosni i Hercegovini“, koji je usmjeren na hrvatski narod koji ne treba sažalijevati, nego biti zajedno s njim, a to se na poseban način postiže upravo - pjesmom.

Humanitarni su ciljevi objavljivanja albuma „Pjesma nad pjesmama“ didaktičko opremanje „Centra za odgoj i obrazovanje djece i mladeži s poteškoćama u razvoju „Nada“ u Kovačima pokraj Tomislavgrada, potpora za odgoj i izobrazbu siromašnih đaka i studenata na franjevačkim učilištima Bosne Srebrenе i na kraju potpora „Zakladi za sveučiliše i stipendiranje Ivo Andrić – Vladimir Prelog“ Hrvatskoga kulturnog društva Napredak. Prema tome svrha je projekta usmjerena prije svega na djecu s posebnim potrebama i na odgoj i obrazovanje siromašnih đaka i studenata.

Predsjednik Udruge je potom zahvalio na suradnji franjevačkim bosanskohercegovačkim provincijama, aranžerima albuma „Pjesma nad pjesmama“ i istoimenog spota, izvođačima navedenog albuma i spota u kojem nam interpret pripovijeda biblijsku naraciju o Božjoj ljubavi kao temelju svega što postoji: svemira i čovjeka čija je ljubav, premda nesavršena, utemeljena i osmišljena u Božjoj ljubavi. Potom je zahvalio produksijskim glazbenim studijima, urednicima i producentima, nakladnicima i sunakladnicima, donatorima i medijskim pokroviteljima. Naime, zahvalio je svima ističući kako je ovo glazbeno djelo, duhovno i kulturno djelo „našega orkestra“ koji će zbiljskom solidarnošću pomoći onima najpotrebnijima. Na kraju gospođa Marija Begić, vlasnica „Marijina zvona“, darovala je u svom restoranu prigodni domjenak za sve suradnike na albumu na čemu se uime Udruge predsjednik iskreno zahvalio, jer bez suradnje i nesebičnog zalaganja svih, Udruga sama ne bi mogla objaviti franjevački album VIS-a "Jukić" iz Sarajeva.

Stoga se još jedanput zahvalio svima koji su sudjelovali na objavljinju albuma, i to kako slijedi: *izvodaci* Tereza Kesovija, Nina Badrić, Ivan Mikulić, Ivana Vrdoljak Vanna, Ivana Husar Mlinac, Doris Dragović, Željko Bebek, Marija Husar Rimac, Zorica Kondža, Kemal Monteno i Anto Kovačić, *aranžeri* Ante Gelo i Anto Kovačić, *glazbeni producenti* Ante Gelo, *izvršni producenti*: Lidija Samardžija i Vine Mihaljević, *studio* Morris Zagreb, *glazbeni urednik* Slavko Nedić; *omotnica* Ivana Putica, *izdavači* Cro sacro, Croatia records i Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko te *suizdavači* FMC Svjetlo riječi i HKD Napredak; *medijski pokrovitelji*: Hrvatski katolički radio, Radio Marija, Radiopostaja Mir Međugorje, Svjetlo riječi i Večernji list, *donatori* Wienagrupa d.o.o. (Ante Franjičević), Tehnomont d.o.o. (Ferdo Širić), Bit center za prevođenje d.o.o. (Marinko Tomić), Hercegovačka franjevačka provincija Mostar, Croatia osiguranje i obrt „Idovac“ (Stipo Bešker).

Nekoliko je portala objavilo obavijest o predstavljanju franjevačkog albuma „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“: <https://www.pixsell.hr/najnovije-producija?page=11>; <http://www.story.hr/sestre-husar-na-albumu-pjesma-nad-pjesmama-182601>; <https://www.facebook.com/pages/DMC-Televizija>; <http://www.cmc.com.hr> Croatian Music Channel (CMC) objavio je 20. 11. 2013. u rubrici vijesti promidžbu albuma, 21. 11. 2013. također u istoj rubrici objavio je vijest o promidžbi spota „Pjesma nad pjesmama“. http://www.infobiro.tv/index.php?page_id=0&offset=25

Frano Boban, član Predsjedništva Udruge, snimao je čitav događaj promidžbe albuma i spota „Pjesma nad pjesmama“ i snimljeni materijal darovao Udruzi za pismohranu.

Od tiskanih pak medija vijest o objavljuvanju albuma franjevačkih pjesama VIS-a Jukić donijele su dnevne novine *Večernji list* u rubrici „scena“ prije samog predstavljanja u utorak 19. studenoga 2013., str. 52-53, članak Jelene Šarić, naslovljenog *Divno je raditi glazbu kroz koju govorimo s Bogom*, u kojemu predstavlja izvođače i intervju s aranžerom i producentom Antonom Gelom (s naslovnicom albuma) u kojemu ističe da je radi težine tekstova birao jake vokale. U istoj rubrici *Večernji list* od četvrtka 21. studenoga 2013., str. 52, donosi vijest naslovljenu „Predstavljen album „Pjesma nad pjesmama“ koji potpisuje inicijalima „JŠ“ (Jelena Šarić), u kojemu se ističe zadovoljstvo pjevača koji su sudjelovali u albumu. I na kraju u istoj rubrici, *Večernji list* od 2. prosinca 2013., str. 52, novinarka Lana Čulig objavljuje razgovor s Terezom Kesovijom naslovljen „Zahvalna sam odgoju i genima što osjećam duhovnost u sebi“ s nadnaslovom „snažne izvedbe – Tereza Kesovija za album duhovne glazbe snimila je „Pjesmu nad pjesmama“.

Prilog o medijskom predstavljanju franjevačkog albuma „Pjesma nad pjesmama“. Izbor pjesama VIS-a Jukić“ i glazbenog spota „Pjesma nad pjesmama“ objavila je novinarka Jadranka Dizdar u sarajevskom *Oslobodenju* od 30. XI. 2013., naslovljenog „Pjesma nad pjesmama. Zvjezdani come-back Jukićevaca“.

Hrvatsko izdanje *Story*, broj 48, od 27. studenoga 2013. godine, u rubrici „Ljudi tjedna“ objavila je vijest o predstavljanju albuma i spota „Pjesma nad pjesmama“ na kojem najpoznatije pjesme franjevačkog sastava VIS-a Jukić iz Sarajeva izvode poznata imena hrvatske pop i zabavne glazbe.

<http://www.story.hr/sestre-husar-na-albumu-pjesma-nad-pjesmama-182601>

(Izvođači koji su sudjelovali na promidžbi albuma i spota, slijeva nadesno: Ivan Mikulić, Tereza Kesovija, Ivana Mlinac Husar, Ante Gelo, Marija Husar Rimac)

PJESMA NAD PJEZMAMA
izbor pjesama VIS-a Jukić

TEREZA KESOVIĆ • NINA RADRIĆ • IVAN MIKULIĆ • IVANA VRDOLJK • VANNIA
IVANA HUSAR MLINAC • DORIS DRAGOVIC • ZELJKO BEBEK • MARUA HUSAR RIMAC
ZORICA KONĐA • KEMAL MONTENO • FRA ANTO KOVĀĆ

PJESMA NAD PJEZMAMA

1. PJESMA NAD PJEZMAMA - TEREZA KESOVIĆ 5:27
2. NEGOJI MI NETRO - NINA RADRIĆ 4:01
3. ELIT ELIT (NA KRIZU MOJE BOSE) - IVAN MIKULIĆ 4:03
4. OČAJ - DORIS DRAGOVIC 3:56
5. VAMNE - IVANA HUSAR MLINAC 3:46
6. UNAPRED U SVIJETU MAGI - DORIS DRAGOVIC 3:57
7. SLOVAKIJA - ZELJKO BEBEK 3:48
8. NIKAD (KAO POLOMIN SPJATA BRDA) - MARUA HUSAR RIMAC 4:26
9. OVKAZA - IVANA HUSAR MLINAC 3:40
10. OVKAZA ZA DRUGU (HAK) - KEMAL MONTENO 4:06
11. KAKO PIĆE POLET - FRA ANTO KOVĀĆ 4:01
12. ELIT ELIT LAMĀ AZHTANTPI - FRA ANTO KOVĀĆ 5:01

NARALJENJE: Hrvatsko franjevačko klasično gospodarstvo Radna
Cio sastav

DONATORI: Bit Center d.o.o., Admont d.o.o., Crotta cijenjeno d.o.o.,
Bit center za prenose d.o.o.

SPONZORI: Wiena grupa, bit, Večernji list

SURAKAĐNICI:
Institut za kulturno i umjetničko razvoj Republike Srpske
Hrvatsko kulturno društvo Republike Srpske
svjetlost riječi, AVANTURIST

MUDRUGI POKRIVatelji:
Hrvatski labinotekst, Tako muže, Radiotelevizija BiH, Međunarodne Telekomunikacijske komunikacije

Večernji list

„Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“ - najbolji album duhovne glazbe 2014. godine

Uredništvo

Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba dobila je *Porin* za najbolji album duhovne glazbe za 2014. godinu „Pjesma nad pjesmama. Izbor VIS-a Jukić“. Naime, na 21. porinovoj svečanoj dodjeli diskografske nagrade Porin 2014., održanoj 27. lipnja 2014. u Hypo event centru, Zagreb, albumu „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“ dodijeljen je *Porin za najbolji album duhovne glazbe 2014. godine*. Album „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“ u nakladništvu Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba, Croatia recordsa, Hrvatskoga katoličkog radija Zagreb te u sunakladništvu Franjevačkog medijskog centra Svjetlo riječi Sarajevo i Hrvatskog katoličkog društva Napredak iz Sarajeva, bio je nominaran u kategoriji 33 za najbolji album duhovne glazbe zajedno s albumima „Klape Gospi Sinjskoj“ s raznim izvođačima, glazbenog producenta Mojmira Čačije i nakladnika Croatia records te albuma „Oči srca“, izvođača i glazbenog producenta Brune Krajcara, u nakladništvu Aquarius records. Nagradu Porin za najbolji album duhovne glazbe 2014. uime Udruge primio je Vine Mihaljević te Slavko Nedić, glazbeni producent Hrvatskog katoličkog radija uz prigodnu zahvalu glazbenom producentu gosp. Anti Geli, svim izvođačima, donatorima, medijskim pokroviteljima te svima koji su na bilo koji način sudjelovali u realizaciji franjevačkog albuma „Pjesma nad pjesmama“. Porina je dobio glazbeni producent gosp. Ante Gelo te izvođači albuma čiji Porin ostaje Udrizi.

Zahvaljujemo i čestitamo svim članovima Udruge koji su svojim nesebičnim, darovanim i nenaplativim radom pridonijeli ovoj nagradi koja je zaista lijep dar za osamnaestu (punoljetnu) obljetnicu postojanja Udruge koja je utemeljena 1996. godine u Zagrebu.

Diskografsku nagradu Porin utemeljili su Hrvatsko društvo skladatelja (HDS), Hrvatska diskografska udruga (HDU), Hrvatska glazbena unija (HGU) i Hrvatska radiotelevizija (HRT). O dodjeli Porina za najbolji album duhovne glazbe obavijestili su brojni tiskani i elektronički mediji od kojih ovdje neke donosimo.

Informativna katolička agencija - IKA već je navečer 27. lipnja 2014. objavila vijest pod naslovom: „Pjesma nad pjesmama“ dobitnik Porina za najbolji album duhovne glazbe. U Zagrebu je u petak 27. lipnja održana dodjela diskografske nagrade Porin

2013. U nominaciji za diskografsku nagradu "Porin 2014" u kategoriji za najbolji album duhovne glazbe (kategorija br. 33) koja se ove godine dodjeljuje četrnaesti put nominirana su tri albuma. Album "Pjesma nad pjesmama", glazbeni producent Ante Gelo u izdanju Croatia recordsa osvojio je ovogodišnjeg Porina. Na albumu poznate pjesme VIS "Jukića" izvode Tereza Kesovija, Nina Badrić, Ivan Mikulić, Željko Bebek, Kemal Monteno, Doris Dragović, Zorica Kondža, Vanna, Anto Kovačić, Marija Husar Rimac i Ivana Husar Mlinac. Bili su nominirani i albumi "Klape Gospi Sinjskoj" više izvođača u izdanju Croatia recordsa i "Oči srca" u izvođenju Brune Krajcara u izdanju Aquarius recordsa."

Hrvatski katolički radio i Radio Marija donijeli su na svojim portalima vijest o dodijeli Porina za godišnju nagradu duhovne glazbe „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“. Novinarka Oriana Španović pak za *Napretkov portal* donosi dodjelu Porina naslovljen „Još jedna nagrada u rukama Napretkovaca“ s priloženim tekstom: „Na 21. dodjeli diskografskih nagrada Porin 2014. nagradu je osvojio projekt nastao na temelju višegodišnje suradnje HKD Napredak i Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba.

Nagrada je to za najbolji album duhovne glazbe naziva „Pjesma nad pjesmama“. Dvanaest skladbi znakovitoga i duhovnog obilježja pjevali su poznati hrvatski izvođači, od Tereze Kesovije, preko Nine Badrić, sve do Kemala Montena i fra Ante Kovačića.

Za izbor pjesama zadužen je VIS Jukić, Franjevački studentski instrumentalni sastav duhovne glazbe iz Sarajeva. Pet značajnih duhovnih glazbenih albuma dokaz su da je VIS Jukić, prvotno djelo okupljanja trojice mladih franjevaca s ciljem slavljenja Boga gitarama, najznačajniji duhovni sastav Bosne i Hercegovine. Aranžman su uradili Ante Gelo (10 pjesama) i Darko Rubčić (2 pjesme). Glazbeni producent ovega virtuoznoga glazbenog albuma je Ante Gelo, a izdavači su Cro sacro, Croatia Records i Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko, HKD Napredak i Franjevački medijski centar Svjetlo riječi Sarajevo.

Ante Gelo je priredio album sa željom da što više ljudi upozna i čuje duhovne pjesme, smatrajući to vrijednom kulturnom i duhovnom baštinom koju valja čuvati i prenijeti novim generacijama. Stoga, neki su od naslova pjesama koje morate poslušati „Eli!Eli!“, „Nađeni Bog“, „Nikad“, „Negdje netko“ kako biste obogatili svoj duh i ono vrijedno prenijeli i mlađima na vječno čuvanje.

Portal **Dnevno.hr** 28. lipnja 2014. donosi vijest o dodjeli Porina za najbolji album za duhovnu glazbu naslovljenu *Estradnjaci dobili Porina za duhovnu glazbu. Zašluženo?* S podnaslovom *Pjesma nad pjesmama – dobitnik Porina za najbolji album duhovne glazbe* koju potpisuju IKA/D.B. „Pjesma nad pjesmama - dobitnik je Porina za najbolji album duhovne glazbe. U Zagrebu je u petak, 27. lipnja održana dodjela diskografske nagrade Porin 2014. U kategoriji za najbolji album duhovne glazbe (kategorija br. 33) koja se ove godine dodjeljuje četrnaesti put nominirana su tri albuma. Album "Pjesma nad pjesmama", glazbenog producenta Ante Gele u izdanju Croatia recordsa osvojio je ovogodišnjeg Porina. Na albumu poznate pjesme VIS Jukića izvode Tereza Kesovija, Nina Badrić, Ivan Mikulić, Željko Bebek, Kemal Monteno,

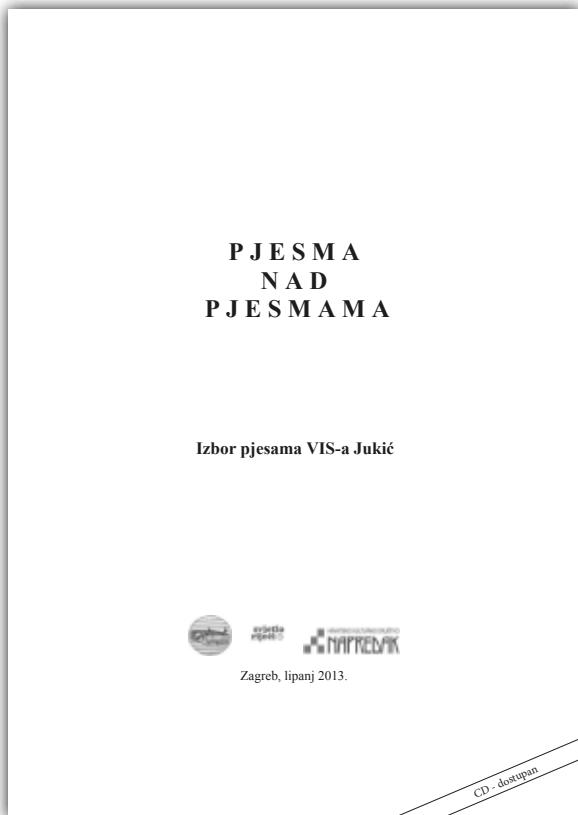
Doris Dragović, Zorica Kondža, Vanna, Anto Kovačić, Marija Husar Rimac i Ivana Husar Mlinac. Još su bili nominirali albumi "Klape Gospi Sinjskoj" više izvođača u izdanju Croatia recordsa i "Oči srca" u izvođenju Brune Krajcara u izdanju Aquarius recordsa. Samo površnim pogledom na imena izvođača lako se da utvrditi da su samo neki od njih praktični katolici. Dobro za ove koji to nisu da u kršćanskom ozračju osjete Božju blizinu ali to govori još nešto; očito se radi o krizi domaćeg duhovnog glazbenog stvaralaštva, ili su postavljeni potpuno pogrešni kriteriji?! Ne bi li ipak Porina za duhovnu glazbu trebali dobiti izvođači koji ovakvu vrstu glazbe izvode pretežito a ne izvanredno?!

Laudato televizija prenosi vijest IKA-e s potpisom autor Laudato/Hina Photo: Laudato subota, 28. lipnja 2014. "Pjesma nad pjesmama" dobitnik Porina za najbolji album duhovne glazbe. Ovogodišnjeg Porina u kategoriji duhovne glazbe dobio je album "Pjesma nad pjesmama" u izdanju Croatia Recordsa i Hrvatskog katoličkog radija. „Pjesma nad pjesmama“ naziv je zanimljivog albuma duhovne glazbe na kojem najpoznatije pjesme sastava „Jukić“ iz Sarajeva izvode poznata imena hrvatske pop i zabavne glazbe: Tereza Kesovija, Nina Badrić, Ivan Mikulić, Ivana Vrdoljak Vanna, Ivana Husar Mlinac, Doris Dragović, Željko Bebek, Marija Husar Rimac, Zorica Kondža i Kemal Monteno. ... Diskografska nagrada Porin je strukovna nagrada čije biračko tijelo čine profesionalni glazbenici, skladatelji, glazbeni urednici, glazbeni producenti, aranžeri, ton majstori, glazbeni pisci i kritičari. Idejni začetnici i pokretači nagrade su diskograf Veljko Despot, skladatelj Zrinko Tutić i novinar Dražen Vrdoljak, a utemeljitelji Hrvatsko društvo skladatelja, Hrvatska glazbena unija, Hrvatska radiotelevizija i Hrvatska diskografska udruga. Simbol nagrade je stakleni kipić autora Ivice Propadala.“

Porin 2014.: slijeva nadesno: Slavko Nedić, urednik izdanja, Anto Franjičević, rizničar Udruge, Marija Husar Rimac, izvođač, Marija Bagić, vlasnica restorana „Marijino zvono“, Ante Gelo, aranžer i glazbeni producent, Zvonimir Babogredac, direktor Croatia recordsa, Vine Mihaljević, predsjednik Udruge, Zvonimir Anić, direktor Hrvatskog katoličkog radija

Riječka kršćanska televizija na internetu. Hrvatska katolička internetska televizija donosi naslov "Pjesma nad pjesmama" dobitnik Porina za najbolji album i prenosi vijest preuzetu iz Informativne katoličke agencije (IKA): "Zagreb, (IKA) – U Zagrebu je u petak, 27. lipnja održana dodjela diskografske nagrade Porin 2013. U nominaciji za diskografsku nagradu "Porin 2014" u kategoriji za najbolji album duhovne glazbe (kategorija br. 33) koja se ove godine dodjeljuje četrnaesti put nominirana su tri aluma. Album "Pjesma nad pjesmama", glazbeni producent Ante Gelo u izdanju Croatia recordsa osvojio je ovogodišnjeg Porina. Na albumu poznate pjesme VIS „Jukić“ izvode Tereza Kesovija, Nina Badrić, Ivan Mikulić, Željko Bebek, Kemal Monteno, Doris Dragović, Zorica Kondža, Vanna, Anto Kovačić, Marija Husar Rimac i Ivana Husar Mlinac. Još su bili nominirali albumi "Klape Gospi Sinjskoj" više izvođača u izdanju Croatia recordsa i "Oči srca" u izvođenju Brune Krajcara u izdanju Aquarius recordsa.

Izbor pjesama VIS-a Jukić

Udruga je uz franjevački album i spot izdala i notnu knjigu *Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić* koju je priredio Ante Gelo, u nakladništvu Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba, Franjevačkog medijskog centra Svjetlo riječi Sarajevo i Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“ iz Sarajeva, Zagreb, lipanj 2013.

Vijesti iz Franjevačke klasične gimnazije Visoko

Dajana Čosić

Franjevačka klasična gimnazija Visoko školske godine 2013./2014. ispratila je još jednu generaciju đaka, 19 vanjskih i 10 sjemeništaraca. Proslava mature obilježena je 14. lipnja 2014. svečanom večerom u zgradbi Sjemeništa kojoj su prisustvovali profesori i generacije koje su proslavljele i do 50 godina mature.

Proslavom mature završena je uspješna školska godina zahvaljujući marljivom radu đaka i profesora. Tradicionalna božićna priredba održana je 20. prosinca 2013., a program je započeo božićnim sajmom koji su priredili đaci. Nakon božićnog sajma otvorena je izložba akademskog slikara Džemaila Silajdžića u holu Konvikta. Program je zatim nastavljen u sportskoj dvorani gdje su zbor Schola cantorum i Mješoviti zbor FKG-a izveli skladbe pod ravnateljem profesorice Melise Zerdo te Alme Aganspahić. Glazbeni repertoar upotpunili su i učenici koji su nastupili na flauti, gitari te tamburaški orkestar. Dramska sekcija pripremila je s profesoricom Anom Tomas i fra Zvonkom Benkovićem te izvela predstavu „Brat magarac“. Franjevačku klasičnu gimnaziju i Sjemenište posjetio je 26. siječnja 2014. apostolski nuncij u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori mons. Luigi Pezzuto koji se susreo sa sjemeništarcima i njihovim odgojiteljima. Uoči Valentinova đaci su priredili večer ljubavne poezije na kojoj su se recitirali najljepši stihovi na hrvatskom, engleskom, njemačkom, španjolskom i talijanskom jeziku uz pratnju glazbenih instrumenata, gitare i klavira. 24. veljače 2014. obilježena je stota godišnjica smrti Fra Ignacija postavljanjem izložbe njegovih knjiga i članaka. Izložena su i neka njegova slikarska ostvarenja: „Portret majke“, autoportreti i mrtve prirode u akvarelu. Prikazan je i kratak dokumentarni film o životu fra Ignacija koji je za tu priliku izradila visočka producijska kuća Magazin plus. U vrijeme Poklada đaci su pripremili također tradicionalnu priredbu te iskoristili priliku da se bez posljedica našale s profesorima i svojim kolegama jer je tad jedina prilika kad imaju mogućnost za to. Posebno se radilo na projektu koji je započeo Manfred Faig, dirigent i zborovođa Škole pjevanja Liebfrauenkirche Koblenz u Njemačkoj.

Franjevačka klasična
gimnazija Visoko

Franjevačka klasična
gimnazija Visoko - Konvikt

Naime, taj projekt bio je izvođenje polifone Mise za mir „Naoružani čovjek“ Karla Jenkinsa. Ono što je zanimljivo je da su skladbu izvodili učenici Franjevačke klasične gimnazije, učenici visočke Medrese, studenti Muzičke akademije iz Sarajeva te članovi zbora Bellarte tvoreći Interkulturalni zbor mladih Visoko pod vodstvom profesorice Alme Aganspahić te Jugendkammerchor Škole pjevanja Liebfrauenkirche Koblenz pod vodstvom spomenutog Manfreda Faiga. Dva zbora sastavljena od mladih ljudi različite vjere, nacionalnosti i jezika koji su skladbu uvježbavali odvojeno u različitim državama uspješno su izveli zahtjevnu kompoziciju Karla Jenkinsa u prepunoj Rhein-Mosel-Halle uz pratinju Državnog orkestra Rajske filharmonije. Nakon Njemačke zbor je nastupio i u Bosni i Hercegovini za Dan škole Franjevačke klasične gimnazije te u Dvorani Bosanskog kulturnog centra. O ovome događaju pisali su i njemački i bosanskohercegovački mediji. U travnju Sjemenište je bilo domaćin susreta redovničkih sjemeništaraca Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Dan škole obilježen je 23. travnja 2014. godine. Nakon svete mise u samostanskoj crkvi upriličeno je otvorene novouređene Prirodoslovne zbirke, a zatim je u auli Konvikta otvorena izložba slika i skulptura visočkih umjetnika, članova udruge Likum '76. Za Dan škole izvedena je i već spomenuta Misa za mir. Nakon što su učenici koji poхаđaju Franjevačku klasičnu gimnaziju otišli na zaslužene ljetne praznike hodnici škole su opet bili ispunjeni učenicima. Naime, od 30. lipnja do 5. srpnja u Konviktu je organizirana I. ljetna škola Franjevačke klasične gimnazije pod geslom *Znam mogu-hoću!* Na njoj je sudjelovalo 50 učenika iz škola poplavljениh područja općina Orašje i Domaljevac - Šamac. Prije podne učenici su imali nastavu dok su se poslijepodne družili uz razgovor ili sport. Odlazak tih učenika zatvorio je vrata Konvikta do početka sljedeće školske godine. U ljetnom upisnom roku upisalo se 6 sjemeništaraca i 57 vanjskih đaka.

Zgrada Konvikta je početkom školske 2013/2014. godine dobila fasadu i time je završena njegova obnova. Međutim, još jedna lijepa vijest dolazi iz Visokog: uskoro počinje još jedan veliki projekt za poboljšanje uvjeta rada učenika Gimnazije - izgradnja sportske dvorane koja je potrebna koliko za sportske sadržaje toliko i za održavanje priredbi koje posjećuje sve više ljudi. Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji želimo još uspješnih godina.

Duro Seder

Mirko Jozic

Đuro Seder već više od pola stoljeća sudjeluje u životu hrvatske umjetnosti i suodređuje njezinu povijest. Od svoje prve samostalne izložbe u Opatiji 1958. do danas neprekidno je i na vrlo afirmativan način nazočan na likovnoj sceni.*

Na putu stvaralačkog traganja za prihvatljivim oblikom egzistencije Saeder je stvorio impozantno djelo koje je toliko *osobno* da bismo ga mogli opisati kao umjetnikov intimni zapis o mijenama, štoviše, o pravim prevratima u doživljavanju, razumijevanju i likovnom predstavljanju sebe i svijeta unutar suvremene umjetnosti: od informela i monokromne mrkline tijekom šezdesetih i početkom sedamdesetih (*Kompozicija*, 1961.; *Mali znakovi*, 1963.; *Svetlo u crnom I*, 1963.) do snažne figuracije i razbuktanog kolorizma od kraja sedamdesetih do danas (*Glava u profilu i stablo*, 1980.; *Žena s cvjetom*, 1985.; *Mlada Parka*, 1985.; *Kupači*, 1987.; *Autoportret*, 1997.) razvija se jedinstveni svijet opreka Sederova djela.

Mali znakovi IV, 1964.

* Za franjevačke crkve u Bosni Seder je izradio velik broj djela (slikâ na platnu, freski, mozaika, vitraja) s biblijskim temama. Jedn dio tih djela potpuno je uništen u ratu 1992.-1995.

Susret, 1983.

Izboreni stupanj slobode kao i odvažnost da svoj zapis načini bez prikrivanja, retuširanja, uljepšavanja, dopadljivosti i podilaženja daju Sederovu osobnom zapisu značenje općeljudskog: u tome smislu Sederovo djelo predstavlja nepatvorenno svjedočenje o jednoj generaciji i njezinu vremenu.

Izraslo iz dilemâ o mogućnosti egzistencije i stvaranja, Sederovo se slikarstvo sabralilo oko čovjeka kao svoje jedine velike tematske cjeline. Čovjek je predstavljen kao pojedinac, kao dvoje ili kao grupa. Ljudski je lik često reducirana na glavu, a na glavi su snažno istaknute oči (*Žena sa suncem*, 1983.; *Profil žene*, 1988.). I kad se pojavljuje u grupi Sederov čovjek ostaje pojedinac probuđen u svjesno postojanje koji u osjećaju izdvojenosti ubire prvi gorki plod svoje probuđenosti u samosvijest.

Iz doživljaja izdvojenosti – koji, vjerojatno, stvara onu za Sedera tipičnu atmosferu “tragične vedrine” (*Kupači*, 1987.; *Čovjek i njegova sjena*; 1988.) – rađa se snažna želja za uspostavljanjem jedinstva posredstvom *komunikacije*. Najtipičniji oblik komunikacije u Sedera jest profinjena erotska igra *Dvoga* (često nazvanih također: *Ona i on*, *Čovjek i Žena*, *Susret...*) koji u nezgrapnosti i elementarnosti svojih likova na krajnje suzdržan način otkrivaju svu dubinu i suptilnost uzajamnosti među ljudima. Čak i u međusobnoj ljubavi – kao najvišem i najintenzivnjem obliku komunikacije – *Dvoje* ne uspijevaju vlastitom snagom prevladati svoju dvojnost (*Dvoje*, 1993.; *Zagrljaj*, 1996.) jer svako od njih u drugom za sebe traži ono što i drugom nedostaje. Na paradoxalan način time svako od Dvoga – upravo svojom nedovoljnošću – transcen dira sebe: tako Sederovih *Dvoje* otvaraju novo problemsko polje po kojemu se protiru njihove čežnje koje traže svoje ispunjenje – *obzorje nade*.

Glave u profilu, 1985.

Dvoje, 1986.

Iz obzora nade, *Dvoma nadolazi Krist* – kao zadnji odgovor na pitanje konačne egzistencije i njezine nedovoljnosti. Raspeti i Uskrslji objavljuje beskonačnu Ljubav koja *objedinjuje* i na usrećujući način izmiruje *dvojnost Dvoga* – ne ukidajući je. Raširenih ruku Krist dolazi ususret egzistencijalnoj samonedovoljnosti Dvoga (*Mir vama*, 1997.) i, obuhvaćajući cjelinu njihove egzistencije i cjelinu povijesti (*Kozmički Krist*, 1996.) pretvara obzor nade u prostor *ispunjjenja egzistencijalnih čežnjâ* – usred povijesti.

Zbog središnjeg mjesta koje u Sederovu slikarstvu zauzima Krist njegovo bi se djelo u cjelini moglo, uvjetno, označiti kao religiozno. Ovdje se religioznost, naravno, ne može odrediti kao sadržajni element, nego je treba shvatiti kao inspirativni i objedinjujući moment koji iznutra prožima cjelinu. Iz toga bi razloga bilo smisleno u Sederovu slikarstvu relativizirati podjelu na "sakralni" i "nesakralni" dio, a jednako tako i onu na *faze* – koja je u likovnoj kritici već kanonizirana – jer i jedna i druga na svoj način zamračuju i dovode u pitanje izrazito unutarnje jedinstvo djela. Ono, međutim, dopušta jedno drugo razlikovanje, naime, *likovno više i likovno manje uspjela djela* – razlikovanje koje prolazi posred svih drugih podjela.

Likovna je kritika brižno pratila i iscrpno analizirala Sederovo djelo unutar hrvatskog slikarstva i dala mu visoku ocjenu. Na samo nekoliko reprezentativnih djela moguće je, smatram, demonstrirati bitne karakteristike koje je likovna kritika istakla: kompleksnu i suptilnu monokromiju sa svim registrima crnoga u kojima se, unatoč višesmjernim redukcijama, osjeća odlučna borba za sliku i za onu sveobuhvatnost koja se naslućuje iza svijeta stvarí, koju Seder, premda predobro zna za njezinu nedohvatljivost i neizrecivost, uporno nastoji dohvatiti i vlastitim likovnim jezikom iskazati; spuštanje do na samo dno mogućnosti slike gdje su – iz slikanja potpune odsutnosti svjetlosti – u tamnim slikama nastali otvorili kroz koje je u sliku stidljivo ušla slabašna svjetlost koja se malo-pomalo razlijevala i napokon osvijetlila cijelu sliku; snažna subjektivnost i jedino spontanošću vođena gesta; ritam, senzibilnost, ekspresivnost i uzavrela tvarnost boje.

Mir vama, 1997.

Autoportret, 1997.

Likovna je kritika, međutim, sustavno previđala *mjesto Krista i način Kristove načnosti* u Sederovu slikarstvu. Tome je problemu posvećena monografija *Duro Seder. Borba s andelom* (2006.). Ona je otvorila, ali nije osvijetlila, još jedno jednakovo važno i kompleksno pitanje Sederova djela: *problem tijela i tjelesnosti*. Možda će tek neka buduća temeljita i sustavna filozofska-teološka analiza toga pitanja stvoriti nužne prepostavke za primjerene vrednovanje Sederova slikarstva.

Picasso – najistaknutiji slikar dvadesetog stoljeća

Anto Dugonjić

U Zagrebu je u Galeriji Klovićevi dvori od 23. ožujka do 7. srpnja 2013. održana izložba PICASSO – Remek - djela iz Muzeja Picasso, Pariz. Muzej Picasso otvoren je u Parizu 1985. u monumentalnoj zgradbi Hotel Sale gdje su izložene 203 slike, 191 skulptura, 85 keramika i više od 3.000 crteža i grafika. Muzej je prošle četiri godine zatvoren radi obnove zgrade i nakon kašnjenja izvedbe radova konačno je zakazano otvaranje za Picassov rođendan, 25. listopada ove godine. U međuvremenu je dio muzejske zbirke bio pripremljen i upućen na svjetsku turneju od 2008. i u okviru toga projekta bila je i izložba u Zagrebu.

Hrvatska je imala veliku prigodu biti trajni domaćin nekim Picassovim djelima, a i mnogim drugim djelima velikih i slavnih, poglavito francuskih umjetnika, kao što su Cézanne, Degas, Renoir, kada je poznati trgovac umjetninama Erich Šlomović, "naše gore list (rođen je u Vinkovcima a po nekima u Đakovu), suradnik i priatelj glasovitoga pariškoga galerista Ambroisea Vollarda, izložio u Zagrebu 1940. svoju znamenitu zbirku francuskih impresionista i onodobnih avantgardnih umjetnika, među kojima i Picassa. Tada je i predlagao da se u Zagrebu osnuje muzej francuske, odnosno zapadnoeuropeiske umjetnosti što se nije ostvarilo. Tada je Šlomović nudio u trajno vlasništvo Picassovu poznatu i vrijednu sliku *Glava žene*, ulje na platnu iz 1909., koja se ocjenjuje kao pravo remek - djelo iz razdoblja umjetnikova analitičkoga kubizma. Do realizacije Šlomovićevog prijedloga nije došlo zbog raznih tadašnjih specifičnih predratnih okolnosti i tako je propuštena prilika da Hrvatska posjeduje to vrijedno umjetnikovo djelo, a i da ustanovi predlagani muzej zapadnoeuropeiske umjetnosti. Šlomovića su 1942. ubili nacisti a njegova zbirka umjetnina doživjela je otad tragični usud i raznovrsne preokrete i konačno je jedan dio zbirke dospio i u Srbiju i smješten je u beogradski Narodni muzej. I zagrebačka publika mogla je vidjeti djela iz Šlomovićeve zbirke izložene u Zagrebu 1989. godine u MGC-u.

Pa ipak, postoje u Hrvatskoj tragovi Picassovih radova kao što su crtež - ilustracija za francusko izdanje "Jame" I. G. Kovačića, iz 1948. Picassa je za tu prigodu angažirao poznati srpski nadrealist, a i diplomat, Marko Ristić, koji je priateljevao i s pjesnikom Paulom Eluardom, a on je pak bio bliski prijatelj s Picassom, i svojedobno ga je upoznao s Dorom Maar. Tako je Picasso tada načinio taj crtež-ilustraciju, a Eluard je Goranu posvetio svoju pjesmu "Grob Ivana Gorana Kovačića".

Napravio je Picasso i plakat za poznati Bulajićev film "Bitka na Neretvi" koji je dobitnik nagrade Zlatna nimfa s čime je Picasso bio izravno upoznat na svečanosti dodjele te nagrade. Nekoliko godina kasnije, na zamolbu Bulajića, Picasso je izradio plakat za taj film - a što je zapravo reprodukcija njegove slike "Otmica Sabinjanki". Treba napomenuti da Picasso nije često radio plakate.

Također je poznato da se, od tih sada već davnih, vremena, granično od 1908. i 1909. više nije moglo kupiti "jeftino" neko Picassovo djelo, a cijene su stalno rasle do astronomskih visina i danas se prodajom Picassovih radova postiže najviši iznos na

Žena u crvenoj fotelji

(Izvor: Katalog Galerija Klovićevi dvori, Zagreb 2013., 127)

svijetu. Picasso je toliko globalno popularan da se često i nekritično pomislja kako o njemu "svi znaju sve", a što nikako ne odgovara istini. Istina je da njegova golema, neshvatljiva popularnost i kod onih koji ga bezrezervno obožavaju i kod manjine koja ga podcjenjuje, često u drugi plan potiskuje poznavanje njegovog djela.

Njegovo djelo pak po brojnosti, raznovrsnosti ali i kvaliteti, i prema ocjeni stručne likovne kritike i brojne publike zaslužilo je da ga se označi kao likovnoga genija dvadesetog stoljeća, kao mnogostrukog inovatora na različitim likovnim područjima, te hrabrog revolucionara u umjetnosti, a što je i sam ustvrdio kako se olovkom i bojom, kao oružjem, može prodirati sve dublje u spoznaju svijeta kako bi nas ta spoznaja svakog dana oslobađala - pa se tako i on svojom umjetnošću bori kao pravi revolucionar.

Postigao je nepojmljivo golemu povezanost s publikom koja nerijetko neselekтивno prihvaća sve što on napravi: on to pokatkad prihvaća, a češće se k tomu žestoko protivi. Malo je nedostajalo da ništa od toga ne bude jer je na njegovom rođenju primalja procijenila da je dijete mrtvorodeno pa se više posvetila majci, ali se tu našao njegov ujak, inače liječnik Don Salvador i djetetu puhnuo u usta dim iz svoje lule te je dječačić na taj poticaj prodisao i zaplakao. Mnogi će njegovi biografi isticati kako je taj događaj bio najava slikareve naglašene vitalnosti tijekom čitavog života.

Picasso je stalno i intenzivno radio, ponekad i grozničavo. Uvijek je bio i u pokretu, često boreći se s kaosom koji je dobrom dijelom i sam izazivao, a što će koncizno opisati njegov rani znanac i suradnik u Parizu, galerist D. H. Kahnweiler: "Picasso je kroz umjetnost oblikovao naše doba, ... oblikovao je naš vidljivi svijet." Razvidno se to kod Picassa naslućivalo u njegovom ranom djetinjstvu. On je i prije osnovnog obrazovanja počeo crtati, pa i slikati, uz podršku oca, koji je bio učitelj crtanja i slikanja. O tome će Picasso kasnije pisati: "U sedmoj godini radio sam akademske crteže, čija me preciznost prestrašila ... nedostajala mi je nespretnost djeteta i njegova naivnost." Kasnije će Gertrude Stein, znamenita književnica i prijateljica, zaštitnica i slikareva ljubavnica, zapisati: "Picasso je bio čudo od djeteta. Slikao je od malih nogu na način rođenog slikara". Stručna kritika će precizirati tu tvrdnju navodeći da je Picasso kao dijete zrelo slikao, a u zrelim godinama vide se kod njega i komponente djetinjastog slikanja.

Dogodio se još jedan prijelom u slikarevom ranom životu kada mu je u dobi od 13 godina otac predao kist i boje, a sam je prestao slikati priznavši, kao učitelj slikanja, da mu je sin postao zreo slikar, i bolji od njega. Nameće se ovdje jedna usporedba iz života mladog Leonarda da Vincija, dok je naukovao kod uvaženog slikara Andrea del Verrocchia koji je Leonardu povjerio da na njegovo već gotovo dovršenoj slici "Krštenje Kristovo"- ulje i tempera na drvu, 177x151 cm, iz godine 1472.-1475. - sada u Galleria degli Uffizi u Firenci, da naslika jednog anđela kako pridržava odjeću. Leonardo, kao mladac, prikazao je anđela znatno ljepše nego što su bile Verrocchijeve figure pa se Andrea više nikad nije latio boja osjećajući se postiđen što dječak zna znatno više od njega. Taj događaj opisao je G. Vasari, renesansni slikar, kipar i graditelj, znamenit i kao pisac životopisa velikih renesansnih slikara Leonarda i Michelangela, s kojima je bio vršnjak i s kojima je i prijateljevao.

I Picasso je izradio svoju prvu veliku sliku u dobi od 15 godina, u klasičnom stilu, kao ulje na platnu, 166x118 cm, pod nazivom "Prva pričest", a slika se čuva u Museo Picasso u Barceloni. Već u dobi s 19 godina Picasso odlazi u Pariz, posjećuje galerije i upoznaje se s djelima čuvenih slikara Cézanna, Dégasa, Toulousea Lautreca. Idućih godina često će putovati na relaciji Pariz – Španjolska, a prvu izložbu imat će u Parizu 1901. godine u Galeriji Vollard i otad će se potpisivati samo majčinim prezimenom - Picasso (dotad se potpisivao P. Ruiz Picasso).

Od 1904. godine stalno se nastanjuje u Parizu i živi u skromnim uvjetima. Slika pretežito u plavoj boji pa se to razdoblje kasnije označava kao *modro razdoblje* u kojemu je pretežito prikazivao životnu bijedu, usamljenost, nevolje starosti. Poznata je iz toga razdoblja slika "Čaša apsinta", ulje na kartonu, 65.8x50.8 cm iz 1901. godine

(sada je u New Yorku, Melville Hall Collection). Na toj je slici prikazana zapuštena žena, gotovo vještičnjeg izgleda, kako sama sjedi za stolom i razgovara s čašom apsinta, a slika uz istančani kolorit odiše tjeskobom i mučnom atmosferom. U to vrijeme upoznaje Fernande Olivier, koja će mu biti model, ali će s njom ostati u zajedničkom životu sedam godina nakon čega se razilaze. O tim godinama života s Picassom napisala je *Memoare* koje je objavila u Zürichu 1957. godine.

Njegovo *modro razdoblje* s dominantnom plavom bojom ukazuje na melankolične i depresivne doživljaje što se na neki način može uspoređivati s preciznijom klasifikacijom depresivnih stanja u modernoj psihijatriji gdje se depresivnost označava i kao kontinuirani porast psihičkih poremećaja i kao bolest novog doba. Jedan pak oblik depresivnog poremećaja opisuje se kao "plava depresija", ponekad imenovana i kao "nasmijana depresija", kada se osoba izvana predstavlja vedrom i nasmijanom, a iznutra je utonula u depresivnost.

Nije kod Picassa dugo potrajala ta plava faza jer uskoro slijedi vedrije razdoblje kada slika pretežito ružičastom bojom, a i motivi na slikama donose otvorenost živoutu uz radosne trenutke. To je vidljivo na slikama "Djevojka u spavaćici" i posebice na slici "Toilette" koja predstavlja događanje same ljepote na platnu. Picasso će tada napisati: "Divno je izmisliti novu temu ... Uzmimo Van Gogha koji slika svoje stare cipele, krumpir i svagdašnje stvari. To je nešto!... Umjetnost se ne razumije sama od sebe. Ideje se mijenjaju, a s njima i način njihovog izražavanja".

Ali sluti Picasso i glavnu opasnost za umjetnost te zapisuje: "Slava je najstrašnija. Tako Bog kažnjava umjetnika. Važan je uspjeh i ja sam želio pokazati da se može biti uspješan usprkos svemu i svakome, bez ustupaka."

Krenut će Picasso osvajati mnoga područja likovne umjetnosti, te uz slike i crteže radi grafike i skulpture, linoreze, raznorodne maštovite instalacije i konstrukcije od različitih materijala. Napisat će on tada oštvo: "Umjetnost je laž" objašnjavajući da je laž simulacija stvarnosti kada se izgubi razlika između fikcije i zbilje, ali takva laž ponekad može biti vrhunska umjetnost.

Izrađuje poznatu sliku "Obitelj akrobata", 1905., ulje na platnu, 212.8x229.6 cm. Slika se nalazi u Washingtonu, National Gallery of Art. Zapisuje: "Ljudi govore da tražim. Ja ne tražim. Ja nalazim."

Uskoro će od 1907. početi i njegova kubistička faza i potrajan će desetak godina u kojima izrađuje brojne slike, portrete, geometrizirane i s razarajućim oblicima, ali s monumentalnom polimetrijskom perspektivom. Opće su poznate "Gospodice iz Avignona" iz 1907., ulje na platnu, 243.9x233.7 cm, s pet ženskih likova osebujne izražajnosti. Slika se nalazi u New Yorku, Museum of Modern Art. Kombiniranom tehnikom - ugljen, olovka, tinta, kolaž - izrađuje više verzija s gitarama, pa s lulama, bocama, a posebice likove harlekina, s gitarom ili bez nje.

Picasso tako produbljuje i proširuje svoju kubističku fazu, od analitičkoga kubizma, ponekad označenim i kao monumentalni, do sintetičkog. U početku drugi umjetnici ostaju suzdržani prema tome stilu, ali mu se potom pridružuju, posebice Braque, a citira se i ranija Cézannova tvrdnja da se sve stvari u prirodi mogu svesti na kocku (francuski *cub*), valjak i stožac.

Prva pričest
(Izvor: Picasso museum, Barcelona, 1982., 10)

Intenzivno će slikar započeti izrađivati i skulpture u bronci ili kao konstrukcije od obojenih metala i žice, ponekad velikih razmjera kao "Ženu s dječjim kolicima" od komada terakote, tava, ploče štednjaka i kolica, što će onda izliti u bronci. Visina skulpture je 203 cm dok je brončana skulptura "Čovjek s ovcom" visoka 220 cm. Impozantni su i "Kupači", pa "Koza" od glinene posude za cvijeće, pletene košare, metala, gipsa i palminog lišća te amblematska je brončana skulptura "Glava bika" iz 1943. prema instalaciji od biciklističke sjedalice i upravljača koje je umjetnik našao na nekom od lagalištu a sam je predviđao i moguću, kako će napisati, "divnu transformaciju", ako bi na odbačenu takvu glavu bika naišao neki radnik te planirao od toga načiniti sjedalo za bicikl i upravljač!

Glede termina kubizam, opće je mišljenje da mu je začetnik Picasso, ali je tu sintagma "male kocke" prvi izrekao Matisse opisujući jednu Braqueovu kompoziciju 1908. Te godine Picasso kupuje jednu sliku od "Carinika" Rousseaua s kojim se često družio, a kasnije će 1919. kupiti sliku od svoga zemljaka Katalonca J. Miroa u znak podrške njegovoj umjetnosti. Uskoro će u Zagrebu biti otvorena izložba J. Miroa.

Proširuje Picasso područje svoga djelovanja, referirajući se i na afričku umjetnost, pa izrađuje "afričke" aktove u živahnim bojama i naglašene erotike. Sve to u početku biva dočekivano s nekim čuđenjem, ali kako će to koncizno naglasiti A. Vollard: "Svaku novu Picassovu sliku publika dočekuje s nezadovoljstvom, potom se čuđenje pretvara u divljenje". Picasso će pak napisati da je slikanje stvar inteligencije i da se na slici nikad ne dolazi do kraja jer oblici umjetnosti su važni budući da kroz njih stvaramo estetiku i pogled na život. Napisat će on: "Htio ili ne, čovjek je instrument prirode".

Uz mijene u Pikassovu radu dolazile su i promjene u njegovom životu, najčešće u susretima s novim ženama. Picasso će se 1918. oženiti s ruskom balerinom Olgom Koklovom koja je bila članica glasovitoga Ruskog baleta u Parizu tih godina i stano-vito vrijeme doći će i do privremenog smirenja u njegovoj umjetnosti u smislu da je manje provocirao i donekle se prilagođavao konvencionalnom slikarstvu. Naslikao je tada poznate "Usnule seljake" 1919., "Žene na plaži" 1922. te "Paunovu frulu" 1923., ali je radio i slike na rubu dekompozicije kao "Tri glazbenika" 1921. i "Atelje s gipsanom glavom" 1925. Slava mu je stalno rasla i on ju je teško kontrolirao jer je publika nekritički odobravala sve što bi stvarao, a to bi gušilo njegovu individualnost.

Ponovno dolazi do promjene u njegovom životu 1927. kada na ulici u Parizu upoznaje 17-godišnju Marie-Therese Walter koja mu postaje model, a potom i životna suputnica. Slika on tada brojne likove žena s cvijetom u kojima se prepoznaje portret Marie-Therese, a slika on i likove žena kao kupačice ili djevojke u različitim enterijerima. Nije prošlo ni desetljeće od susreta s Marie-Therese, susreće Picasso 1936. godine novu ženu koja će imati naglašenu ulogu u njegovom životu, fotografkinju Doru Maar, hrvatskih korjena, i s njom će nerazdvojno provesti iduće godine i Drugi svjetski rat u Parizu, a ona će s njim suradivati pri izradbi mnogih njegovih djela, posebice pri njegovom intenzivnom radu na velikoj slici, možda i najpoznatijem njegovom djelu iz 1937. "Guernica", ulje na platnu, 349.3x776.6 cm koja se čuva u madridskom Muzeju Prado kao neprocjenjiva dragocjenost. Picassov rad na toj slici dokumentarno je fotografirala Dora Maar. Slika je nastala kao spomen na tragediju grada Guernice, baskijske prijestolnice, koju su nacisti bombardirali početkom 1937. i ubili oko četiri tisuće nedužnih građana. Ta će slika nadrasti svoju prvotnu nakanu i postat će dio kolektivne svijesti dvadesetog stoljeća o toj tragediji kao i svim drugim sličnim stradanjima nedužnih ljudi izazvanih zločinima moćnih i moralno besprizornih što će u svim nepojmljivim strahotama pokazati nadolazeći Drugi svjetski rat.

Picasso će Drugi svjetski rat provesti u Parizu, u svojevrsnoj internaciji po na-redbi njemačkih okupatorskih vlasti, ali će i tada dosta raditi. Uz znamenite portrete Dore Maar, radi on i slike i crteže žena koje plaču, mračne ovje lubanje, mrtvu prirodu s lubanjom bika te kompozitno platno grobnica, a što ukazuje na to kako je

teško podnosio ratne strahote. Iz 1940. postoji zgoda u Parizu kada je Picasso njemačkim časnicima pokazao fotografiju svoje slike „Guernica” na što su ga vojnici upitali: „Jeste li Vi ovo napravili?”, a on je lakonski i prkosno odgovorio: „Ne, vi ste.”

Ratne 1943. upoznaje mladu slikaricu Françoise Gilot koja će mu postati model, a i životna partnerica s kojom će imati dvoje djece. S njome se neće moći vjenčati jer brak s Olgom Koklovom nije bio razvrgnut na zahtjev Olge. Kada pak ona umire 1955., Picasso se već rastao od Françoise koja ga je zapravo napustila. Upoznaje on 1953. Jacqueline Roque s kojom započinje zajednički život od 1954. godine, premda je u međuvremenu imao i „kraće poznanstvo” s 20-godišnjom Sylvette David koja mu je često pozirala kao model.

Picassova slava se uzdiže do nepojmiljivih visina, a on i nadalje intenzivno radi i djela mu se izlažu po svim važnijim muzejima i galerijama svijeta. Dvaput će dobiti i Lenjinovu nagradu za mir, 1950. i 1962. Poznati francuski filmski redatelj H. G. Clouzot 1955. snima film „Misterij Picasso”, a slikar se doima kao da luta vlastitom maštom i zavlaci se u njene najskrivenije kutove.

Slika svoj atelijeru La Californie u Cannesu s bogatim enterijerom te atelijer s Jacquelineom i Jacqueline s cvijećem, otmjenog profila i izduljenog vrata, a naslikao je i grlice u bujnom primorskom pejzažu.

Slavan je i bogat, ali nema mira pred najezdom lovaca na senzacije s njim i oko njega, a koje uopće ne zanima njegovo djelo. Kupuje 1958. dvorac Vauvenargues u blizini Aix-en-Provence s pogledom na brdo Sainte-Victoire koje je tako predano i očarano mnogo puta slikao Cézanne koji je živio u Aixu. Slika on tada i znane serije slika, varijacije na Manetov „Doručak na travi” i „Olimpiju”, zatim varijacije na Velazquezove „Las Meninas” i slikareve španjolske portrete te na Delacroixove „Alžirke”, Courbetove „Gospodice s obale Seine”, a izrađuje i portret slikara prema El Grecu, odajući time hommage tim slavnim umjetnicima.

Kada 1954. umire Matisse, on izjavljuje: „Kada se sve uzme u obzir, postoji samo Matisse.”

U svojoj 80. godini života ženi se s Jacqueline Roque, a 1963. u Barceloni se otvara Museo Picasso. Izrađuje on tada i velike skulpture za eksterijere, a 1966. upriličena je velika retrospektiva njegovih djela u Grand Palaisu i Petit Palaisu u Parizu: izloženo je više od 700 djela.

Nastavlja raditi na serijama slika varirajući teme mnogih, velikih umjetnika iz prošlosti; tako slika Veneru i Amora prema L. Cranachu, Otmicu Sabinjanki prema Poussinu i Davidu i erotske crteže prema Ingresovim slikama Jupiter i Tetida i Turška kupelj. Izrađuje i sliku Rafael i Fornarina, kao hommage rano preminulom renesansnom slikarskom geniju (preminuo u dobi od 37 godina) a slika i likove nagih žena prema Goyinoj „Nagoj Maji”. Piše i dugačku poemu *Komad kože*, koju će objaviti njegovi prijatelji, španjolski pjesnici.

Izrađuje veći broj slika s temom: Slikar i njegov model, među kojima se posebno referira na Rembrandta i Saskiju, pa Rembrandta i Hendrickje, a pravi i crtež prema Rembrandtovoj Bat Šebi. Prema fotografiji iz 1913. slika staroga slikarskog patrijarha A. Renoira, bolesnog, ostarjelog, nemoćnog, a već je ranije Picasso naslikao

"svoj" "Le Moulin de la Gallete", zamagljenu i tamnu sliku s likovima koji zamišljeno gledaju u daljinu referirajući se prema poznatoj Renoirovoj slici istog naziva iz 1876. na kojoj likovi prše od životne radosti u ambijentu koji je pripremljen za ne-skrireno ali kontrolirano građansko uživanje u životu.

U 1964. Françoise Gilot objavljuje *Život s Picassom*, na što slikar nepovoljno reagira i što onda dovodi i do zahlađenja njegovih odnosa s djecom iz braka s Françoise. Picasso je imao četvero djece iz braka s Olgom Koklovom, dvije izvanbračne veze, s Marie Therese i Françoise Gilot.

Stalno radi, uz slikanje izrađuje i gravure, pa tapiserije, litografije, drvoreze a djela mu se stalno izlažu po mnogobrojnim najvećim muzejima i galerijama širom svijeta. Samo u jednoj godini, 1969., naslikat će 165 platna s prikazom parova, pušača lula, a i aktova i mrtvih priroda. Izrađuje i seriju autoportreta, ponekad prikazujući na njima mrtve glave ili glave bez očiju, kao da sluti neumitni kraj.

Picasso umire 8. travnja 1973. i pokopan je u vrtu svoga dvorca u Vauvenargusu koji je izgrađen u 14. stoljeću, u blizini Aix-en-Provence, odakle se vidi i legendarna, veličanstvena planina, golema geološka formacija u uzbudljivom krajoliku Mont Sainte Victoire, koju je proslavio Cézanne slikajući je mnogo puta i prikazujući fascinantne mijene planine i pejzaža u različitim dnevnim preobrazbama od jutra do večeri. I Cézanne je pokopan u blizini, na groblju Saint Pierre u Aixu, a premirnuo je 1906. od upale pluća koju je dobio slikajući eksterijere.

Premda je povod za ovaj prikaz slikara Picassa bila prošlogodišnja njegova izložba u Zagrebu, razvidno je da je ovaj esejistički napis šire obuhvatio važnije podatke iz njegove biografije i slikarskog rada, kako bi se prezentirao jedan, makar i globalni profil o Picassu, doista umjetničkom fenomenu, a još uvijek i misteriju, dakkako sve to u danom vremenu u kojem je preživio dva svjetska rata, a vodio je i aktivitan, uzbudljiv život. Bio je i iznimno slavan i bogat: njegova su djela dostizala i najviše cijene na tržištu umjetnina čega je bio posve svjestan te je tako uoči Drugoga svjetskog rata za svoju jednu sliku, mrtvu prirodu, kupio kuću što ju je darovao Dori Maar koja mu je godinama bila družica, model, a može se mirno reći i muza s obzirom na značajan broj radova i njihovu slikarsku vrijednost na kojima se ona pojavljuje - a publika je mogla vidjeti te slikareve radeve i suradnju s Dorom Maar na izložbi u Zagrebu prije nekoliko godina.

S prošlogodišnje izložbe Picassoovih radova u Zagrebu ovdje se može kratko analizirati jedna slika iz 1932. pod nazivom "Žena u crvenoj fotelji", ulje na platnu, 130x97.5 cm, koja bi stilski mogla biti sažetak slikarevog poimanja umjetnosti - uključujući i mnoge njegove slikarske "faze" - kubizam i nadrealizam, a posebice njegovo integrirano slikanje. Na slici je još održana središnja perspektiva, a donekle i geometrija slike, ali su odnosi ženinog lika i fotelje kompleksni i na stanovit način nisu samostalni već su međusobno nerazdvojivo povezani. Glava "žene" neodoljivo podsjeća na uzdignutu glavu zmije kobre koja istodobno i promatra i vreba, a torzo je nemarno naznačen s omanjim okruglim dojkama, kao kruščićima, i tanjušnim malformiranim rukama s upadno velikim, asimetričnim šakama koje dominiraju donjim dijelom slike, učvršćuju je i podržavaju, one zapravo kao da sliku nose.

Inače na mnogim Picassoovim slikama naslikane šake su nerazmjerno velike. U vezi s tim zanimljivo je prisjetiti se kako je slikar nerijetko prepričavao da mu je otac, inače učitelj slijanja, još kao dječaku govorio da su na rukama najvažnije šake i da ih tako treba i slikati. Može se ovdje podsjetiti i na jednu neuroanatomsку činjenicu - u ljudskom mozgu, u frontalnom dijelu moždane kore, tom čudesnom tkanju i međusobnom isprepletanju najfinije strukturiranih neurona, kao cerebralna reprezentacija čitavoga ljudskog tijela oblikovana je omanja "slika čovjeka", svojevrsni homunculus (čovječuljak) i na toj "slici" ruke zauzimaju u odnosu na drugi dio tijela nerazmjerno veliku površinu, dakako i uz usne i jezik zbog kompleksne i važne funkcije govora, pa bi takav homunculus likovno izgledao kao da ga je crtao sam Picasso ili pak kakvo nespretno dijete. Tako je, primjerice, na toj slici glava (žene ili zmije?) nadrealističkim prikazom odvojena od tijela, ali naglašeno jarko crvena boja naslonjaća prividno objedinjuje tijelo ženskog lika koje je kontrastno prikazano snažnim svijetlim namazima bijele boje i tako se postiže zaokruženost tijela žene u crvenoj fotelji. Picasso će pisati: "Istinski se stvara jedino protiv nečega. Čak i protiv samog sebe... Slikar nikad ne treba raditi ono što se od njega očekuje. Stil je ono najgore kod slikara." Tako Picasso i na ovoj slici "bez stila" uspijeva uputiti svoje poruke koje su smislene i snažno podcrtane.

Ovo je samo pokušaj kratke analize jedne od izloženih slika na spomenutoj izložbi a posjetitelji su dakako mogli vidjeti još mnoga djela iz Picassova pariškog muzeja. Neuroanatomska je pak činjenica da je suradnja ljudska ruka - mozak, uz razvoj govora, i dovela čovjeka na mjesto koje zauzima među drugim poznatim živim bićima. Zamislimo samo koliko je to uždiglo umjetnost u likovnosti, glazbi, glumi, pa u graditeljstvu, sportu, a zapravo je to imanentno svakom čovjeku u svakodnevnom životu.

Picasso je odavao hommage i Cézanneu a i mnogim drugim velikim slikarima iz prošlosti o čemu je naprijed kratko komentirano, pa se i u tome može potvrditi i njegova veličina. Ovdje se još može dopuniti kako se više puta referirao na slike Van Gogha, kome među slikarima nema ravnog po zlosretnom životnom usudu. Silno je volio slikati, sav se tome predavao, a u svome kratkom životu nijednu sliku nije prodao, živio je skromno, kako bi se danas reklo, "na rubu egzistencije" i često mu je pomagao brat Theo da održi "goli život".

Picasso je pak bio i slavan i bogat, živio je punim vitalitetom, u stalnom pokretu uz intenzivno bavljenje umjetnošću koja je bila općeprihvaćena i priznata, a istodobno, u privatnom, osobnom životu nije si prikraćivao ni uobičajena uživanja.

U ovom kratkom osvrtu na Picassoov život i rad nastojalo se povezati, barem u pokušaju, mnogobrojne sastavnice u radu i životu slikarskoga genija dvadesetog stoljeća, a podrobnija analiza neshvatljivo opsežnog i raznovrsnog umjetnikovog stvaralaštva za ovu prigodu i nije bila izvediva iz razumljivih razloga.

Ostaje makar i slabašna nada da će ovaj napis barem nekim čitateljima biti od kakve-takve koristi, a ponekom će možda priuštiti i stanovit užitak, što je sukladno i jednom Picassoovom zapisu: "U našem nemoralnom dobu važno je stvoriti oduševljenje, koje je svima potrebito, i mladima i nama starima".

Meditacija o Sederovim slikama

Pred Sederovim slikama *Krist umorni pastir svoga naroda*, *Krist nedužno raspet na križu* i *Kristovo uskrsnuće*, koje su godinama u mome stanu zahvaljujući dobroti i velikodušnosti autora, često se zateknem u različitim razmišljanjima. Najčešće s uđivenjem doživim kako je Krist, dosljedno održavajući svoje poslanje na zemlji, kao i drugi ljudi kročio vijugavim životnim stazama i najzad pristupio trpljenju svoje osobne teške muke umiranja pribijanjem na križu.

Anto Dugonjić

Na Sederovom raspeću, u patnji, Isusovo tijelo prikazano je u dostojanstvenom okončanju ovozemaljskog života, premda je na izdisaju, otežalo od muke, s bogatom polikromijom, nijansama sive boje i naglašenim plamenim proplamsajima okera još nije apnoično i konačno predano zemlji, a što je u kontrastu s tamno plavom bojom pozadine u kojoj se tek naziru likovi i pejzažni ambijent. Tako pred tom slikom raspeća mogu doživjeti dubinu Kristove patnje u zadnjim časovima ovozemaljskog života.

“Krist umorni pastir svoga naroda”

Na slici *Uskrsnuće* sve je pak okrenuto uzlasku u onostranost s naglašenim si-vo-bijelim namazima, koji i dominiraju slikom, s lepršanjem odvijenih i odbačenih mrtvačkih plahти, a tijelo, s tek naznačenim zemaljskim biljezima, koloristički osli-kanо bojama zemlje crljenice na još vidljivim dijelovima Isusovih nogu i ramena, u njegovom uzletу u visine. Prizor je to što mene, makar vezanog za zemlju, predodž-reno dovodi u stanje epifanije.

Nisam vido mnogo slika Kristovog uskrsnućа kod drugih slikara, valjda to i nisu često slikali, ali snažan dojam Kristovog uzašašćа na mene ostavlja i Rembrandtova slika iz 1635.-1639., ulje na platnu 91.9x67 cm. Čuva se u Münchenu, u Bayerische Staatsge-malde-sammlungen. Na kojoj dominira tajnoviti, tiho plamteći, zgusnuti, bjeličasto sivi oblak na kojem se uzdiže Krist, diskretno kao lik naznačen s velikim andeoskim krilima a taj prizor prati skupina ljudi sa zemlje s velikim iznenađenjem i čuđenjem sa zanosom. Uspoređujem kako je na Sederovoј slici uvjerljivo prikazano Isusovo uzaša-šće i bez krila, a veliki Rembrandt se odlučio za figuraciju s krilima.

"Pieta"

"Kristovo raspeće"

Prizor s temom Pietà - Bogorodica s mrtvim sinovim (Kristovim) tijelom u kriju najčešće se "prevodi" na razinu ljudskog doživljavanja boli majke nad mrtvim sinom. Ta Sederova slika obuhvaća i tu bol i sublimira je, jer Bogorodica, i u takvoj boli, smjerno i dostojanstveno prihvata sinovljevo, Isusovo, poslanje, a i svoje, kao majke i Boga i čovjeka.

Povezanost roditelja i djece, a najčešće se to prikazuje u odnosu majka - dijete, sveobuhvatnije je istraživano i u neuroznanosti i došlo se do spoznaje, zapravo se ta pretpostavka potvrdila, da je jedino ljubav roditelja, majke, prema djetetu u tolikoj mjeri altruistična da je neupitno spremna za samožrtvovanje, dati vlastiti život za održanje života svoga djeteta.

Pred ovom Sederovom slikom mogu doživjeti, ili barem naslutiti, svu ljudsku, majčinsku ljubav i bol za mrtvim sinom, ali i tu uzvišenu auru samozatajnosti vlastite boli kao žrtvovanja sebe pred onim što je, premda u nama i s nama, ali nas i nadilazi.

Tako ova Sederova slika tonalno koloristički iznjansirana, ali snažno pregnan-tna omogućava da se doživljaj najveće ljudske boli može preobraziti u dostojanstve-no prihvatanje tog misterija zajedništva Boga i čovjeka.

Marijan Dadić, teolog i slikar

Jasna Lovrinčević

Teolog i slikar Marijan Dadić rođen u Gradačcu, u Bosni i Hercegovini, od završetka Malakademije 2005. i pohađanja majstorske klase u Kölnu, aktivno je nazočan na njemačkoj likovnoj sceni. Izlagao je samostalno u Kölnu, Leverkusenu, Wiesbadenu, Düsseldorfu, Ulmu i Hannoveru, a zajedno s umjetnicima iz Kôlna i u drugim brojnim mjestima. Njegovi radovi nalaze se i u Bosni i Hercegovini i u Hrvatskoj. Prošle godine je na natječaju splitskog mjesečnika *Marija* osvojio glavnu nagradu na temu „Marija u hrvatskom narodu“, a dobitnik je i nekoliko nagrada u Njemačkoj. U Hannoveru je izašla njegova monografija pod naslovom *Kunst&Musik*. Još kao student, u klasi prof. Jürgena Knabea, skrenuo je pažnju na sebe po tonskom slikanju, prije svega u bijelim varijacijama, s karakterističnim ritmom i širokim potezima, po čemu je postao prepoznatljiv.

Njegov slikarski opus je bogat i raznolik. Obuhvaća cikluse radova na temu glazbe i plesa, cikluse s motivima Kôlna i ruralnim motivima rodnoga kraja. Kao teolog posebnu pažnju posvećuje sakralnim motivima. Svakodnevno izrađuje i crteže i portrete. Zanimljiv je njegov ciklus portreta bosanskih franjevaca, ali i portreti drugih poznatih, i manje poznatih, osoba. Ove godine priprema radove za tri izložbe, i to na temu „slijepa mrlja“, na temu bolesti, točnije „živjeti hoću“ i jedan ciklus na temu rata.

Biblijске teme

U razgovoru koji sam vodila s Marijanom Dadićem, u srpnju 2013. rekao je kako na poseban način studiozno i teološki pristupa biblijskim temama. Marijan Dadić kaže: „Religiozna umjetnost je uvijek teološko promišljanje. Uvijek razmatram temu prema Evandelju i tada pokušavam to na svoj način prikazati, jer ja sam prije svega teolog.“

Njegove slike sakralne tematike, posebno one ranijeg razdoblja, rađene su najčešće u bijeloj boji. Za tu boju Marijan Dadić kaže: „Bijelom bojom naglašavam ono što sam nekada propovijedao, radost i vedrinu, jer Evandjenje jest Radosna vijest. Bijela boja izražava nevinost, čistoću ili svetost.“

Skoro na svim Marijanovim izložbama, samostalnim i zajedničkim, zastupljene su i slike sakralne tematike. Tako u ljeto 2013., u Bergische Gladbachu, na izložbi pod nazivom „Der Himmel ist so blau, so blau...“, posvećenoj Maxu Bruchu, s temom slikarevog shvaćanja tradicionalnog romantizma i neoromantizma, Marijan je izložio i slike s biblijskim motivima. Tom prigodom je rekao: „Izložio sam“ Jakovljev san“ i „Posljednju večeru“, slike koje naglašavaju težnju za vječnim i neprolaznim, pored dvije izložene slike kojima sam naglasio sjećanje na djetinjstvo i mladost.“

Slično je i na izložbi otvorenoj 24. studenog 2013. pod nazivom „Spielraum“, Marijan Dadić, osim slika glazbe i plesa u ulju i akriliku, izložio i sliku Emaus, rađenu širokopotezno, u jednom dahu, ekspresivno, bez naglašenih detalja.

O svojoj ljubavi prema umjetnosti Marijan Dadić kaže: "Već u osnovnoj školi kao i u gimnaziji, posebno sam volio slikati. Imao sam izvanrednog profesora umjetnosti fra Ignacija Gavrana, koji je na nas dake prenio sve svoje znanje, ali i vlastitu ljubav prema umjetnosti i svoj ljepoti koja se iza nje krije. Neumorno nam je pokazivao velike monografije velikana, poput Rembrandta, Rubensa ili Dürera. Njemu zahvaljujem za te početke kada se u meni rodila ljubav prema umjetnosti."

Izložba u Kölnu 2013.

U lipnju 2013., u Kölnu, Dadić je imao veliku, samostalnu izložbu, u zgradi DEVK, u tijekom tri mjeseca, pod nazivom „Moje domovine“. Na četiri kata, sa sedamdeset radova u ulju i akriliku, bile su postavljene slike iz Kölnu kao nove domovine i slike iz stvarne domovine, ali i brojne druge iz slikarevog opusa. Bile su postavljene brojne slike Slavonije koje su nastale u ranoj slikarevoj mladosti, kada je Dadić radio u atelijeru pokojnog slikara Živkovića, zatim slike Dubrovnika kao odraz razmišljanja i divljenja Dulčiću, kao o jednom od najvećih dubrovačkih slikara te slike iz Bosne kao sjećanje na djetinjstvo. Slike domovine su i one s fantastičnim prikazom uskovitlanog mora, neodoljivog plavetnila i valova. U Kölnu je postavljen i niz slika glazbe i plesa s naglašenim bojama i s teksturom koja snažno izražava atmosferu koncerta i dinamiku plesa.

"Gledajući moje slike ljudi doživljavaju baletnu predstavu. Inače glazba za mene spada u vrhunsku umjetnost. Ja ne mogu ni slikati bez glazbe," rekao je Dadić.

Marijan Dadić,
teolog i slikar

Atelierhaus 24

Inače Marijan Dadić ima svoj atelijer u zgradi Atelierhaus 24, u Bergische Gladbachu, zajedno s još petnaest njemačkih umjetnika. U prizemlju se nalazi galerijski prostor, gdje se redovno održavaju, najčešće, zajedničke izložbe. Marijan Dadić živi s obitelji u Kölnu, završio je Franjevačku klasičnu gimnaziju u Visokom i studij teologije i filozofije na Franjevačkoj teologiji u Nedžarićima, u Sarajevu. Predsjednik je Njemačke podružnice Udruge bivših đaka Franjevačke klasične gimnazije u Visokom i član je Predsjedništva Karitativno - humanitarnog društva svetog Ante u Njemačkoj.

Fra Ignacije na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu¹

Vine Mihaljević

Nakon obilježavanja za života značajnih obljetnica fra Ignacija Mije dr. Gavrana, kao na primjer 50. obljetnice pedagoškog rada u Visokom pod motom „život darovan znanosti i odgoju“ gdje je svoj radni vijek proveo „u ozračju lijepoga, istinitoga i svetoga“ (Fra A. Ištuk, 1999., 17), „Dies academicus“ u povodu njegove 85. obljetnice rođenja (*Dies academicus u čast dr. fra Ignacija Gavrana. Zbornik*, 1999.) i objavljenja „Spomen spisa u povodu 90. obljetnice rođenja dr. fra Ignacija Gavrana“ (*Spomen spis. Povodom 90. obljetnice rođenja dr. fra Ignacija Gavrana*, 2004.) povod ovome tekstu je 100. obljetnica njegova rođenja. *Kratki osvrt na zagrebačke godine fra Ignacija dr. Gavrana* pokazuje samo kratko razdoblje iz bogatoga povjesnog, društvenog, kulturnog, znanstvenog, duhovnog, crkvenog, franjevačkog i ljudskog iskustva fra Ignacijeva života. Tekst, koji nema pretenzija da iscrpno predstavi boravak dr. fra Ignacija Gavrana u Zagrebu, a koji je pak utjecao na njegov cjelokupan život, temelji se na podacima iz pismohrane Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu (*Arhiv Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu*, fond *Matični listovi* studenata. M.L. 521/kand i *Kronike zagrebačkoga franjevačkog samostana na Kaptolu u Zagrebu* (Svežanj B-1-3, Br. spis 402 str, Godina 1922-1944.) gdje je fra Ignacije boravio za vrijeme studijskog razdoblja. Kratke podatke o njegovom studiju na Akademiji objavljeni su i u Akademijinjoj monografiji povodom devedesete obljetnice postojanja 1907 *Akademija likovnih umjetnosti* 1997., na stranici 660: „Gavran, dr. Ignacije Mijo, s. kand. (Vareš, BiH, 24.02.1914.) u. 1943/44.“, a prema godini upisa iz 1943. priložena je i fra Ignacijeva fotografija „521, dr. Ignacije Mijo Gavran, 24.02.1914.“.

Fra Ignacije na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu

Fra Ignacije Mijo dr. Gavran,² prema *Matičnom listu* studenata M.L. 521/kand) studirao je dvije godine na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu i to u zimskom

¹ Ovaj rad pod naslovom Osvrt na fra Ignacijeve zagrebačke godine objavljen je u širem obliku u *Bosna franciscana* XXII, 40, 343-357.

² Fra Ignacije Gavran, sin Ivana i Marije r. Stjepanović, krsnim imenom Mijo, rođen je 24. veljače 1914. u Varešu gdje je pohađao osnovnu školu, a Franjevačku klasičnu gimnaziju pohađao je u Visokom. U Franjevački red stupio je nakon 6. razreda gimnazije, u franjevačkom samostanu Gorica u Livnu, gdje je proveo i godinu novicijata, a za svećenika zareden je pak u Banjoj Luci 11. rujna 1938. Studirao je teologiju u Sarajevu i Breslavi, a filozofiju na sveučilištu u Breslavi i Ljubljani (1934-1941) gdje je diplomirao i postigao doktorat iz filozofije naslovljen *Filozofska antropologija Vladimira Solovjeva* (Sarajevo, 1941.). Pohađao je Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu (1943.-1944.) o čemu će biti riječi u ovome tekstu. Predavao je kao docent na Teološkom fakultetu u Sarajevu (1944.-1945.), a kasnije je (1945.-1950.) nastavio predavati na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu, uglavnom filozofiju i crkvenu umjetnost te na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom gdje je osim svojih struka, filozofije i povijesti umjetnosti, predavao i druge predmete: hrvatski, njemački, ruski, latinski i engleski (fakultativno). U razdoblju od 1945. do 1956.

i ljetnom semestru akademske godine 1943/44. te zimskom i ljetnom semestru akademske godine 1944/45. Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu naime osnovana je 1907. godine, naslovljena *Privremena viša škola za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu*, od 1918. godine imenovana *Kraljevska viša škola za umjetnost i umjetni obrt*, od 1921. godine *Kraljevska akademija za umjetnost i umjetni obrt*, od 1924. *Kraljevska umjetnička akademija u Zagrebu*, i od 1952. do danas *Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu* (usp. O. Maruševski, 2002., 21-53; M. Peić 2002., 54-169).

Prema navedenom *Matičnom listu* Kraljevske akademije za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu broj 521/ kand., navode se podaci da je dr. Gavran, Mijo, Ignacije, rođen dne 24. veljače 1914., rimokatoličke vjeroispovijesti, rodio se u Varešu, kotaru Visoko, vel. župa Lašva – Glaž, sa zavičajnosti Vareš, kotar Visoko, vel. župa Lašva – Glaž, od roditelja + Ivana, obć. pobirača i Marije rođ. Pavić – Stjepanović, s prebivalištem u Varešu (Bosna), Franjići 8. Osoba na koju se može obratiti za odsutnosti prijavitelja ili u vrijeme praznika navodi se Zloušić fra Ljudevit, direktor gimnazije Visoko. U rubriku školska izobrazba navodi se da je dr. Gavran završio četiri godine osnovne škole u Varešu, osam godina Klasične gimnazije u Visokom, četiri godine teološkog fakulteta u Sarajevu i Breslavi, tri godine filozofskog fakulteta u Breslavi i Ljubljani, te da je s *magna cum laude* obranio doktorat iz filozofije u Ljubljani. Već je dvije godine bio nastavnik u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji s pravom javnosti u Visokom. Pohađa Akademiju s ciljem da postigne izobrazbu nastavnika za gimnaziju – slikarstvo. Prije osobnog potpisa dr. Ignacija Gavrana s nadnevkom 16. studenog 1943. zabilježeno je da je kao svećenik oslobođen od služenja vojne obveze.

Fra Ignacije Gavran studirao je dvije godine na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu: prva dva semestra akademske godine 1943/1944. polagao je ispite, a druga dva semestra druge akademske godine samo je slušao predavanja. U prvoj godini, za nastavnika je imenovan prof. Miše Jerolim. U prvom, zimskom semestru pohađao je predmete: *Crtanje glave* (prof. Miše), *Crtanje oka* (prof. Hegedušić), *Krasno pismo* (prof. Höcker), *Arhitektonski oblici* (prof. Kirin), *Povijest umjetnosti* (prof. Gorenc), *Tehnike rukohvarstva* (prof. Kuman), *Konstrukcija čovjekova tijela* (prof. Hegedušić), *Anatomija čovjekova tijela* (prof. dr. Duančić) i *Deskriptiva* (prof. dr. Niče).

U drugom pak semestru za nastavnike potpisuje također prof. Miše Jerolim, a imao je predmete: *Crtanje glave* (prof. Miše), *Crtanje akta* (prof. Hegedušić), *Ukrasno pismo* (prof. Höcker), *Arhitektonski oblici* (prof. Kirin), *Povijest umjetnosti* (prof. Gorenc), *Tehnika rukotvorstva* (prof. Kuman), *Konstrukcija i propozicija čovjekova tijela* (prof. Hegedušić), *Anatomija čovjekova tijela* (prof. dr. Duančić) i *Deskriptiva* (prof. dr. Niče).

---

bio je meštar bogoslova u Sarajevu, od 1941. do 1943. drugi prefekt, a pak od 1950. do 1959. prvi prefekt u Sjemeništu u Visokom. Bio je direktor Franjevačke klasične gimnazije u Visokom od 1967. do 1976. te knjižničar profesorske knjižnice od 1942. do 2006. Obnašao je službu definitora Provincije od 1961. do 1967. Suradivao je u periodičnim časopisima i objavio je studije *Bludna psovka* (1962.), *Veliki likovi povijesti umjetnosti* (1969.), *Lucerna lucens?* (1978.), te priredio izdavanje franjevačkih ljetopisa 18. stoljeća: *Ljetopis Sutješkog samostana* (1979.), *Ljetopis Nikole Lašvanina* (1981.) i *Ljetopis Kreševskog samostana fra Marijana Bogdanovića* (1984.). U izdanju *Svjetla riječi* izdao je četiri knjige *Putovi i putokazi* (1988.-2003.) te knjigu *Suputnici bosanske povijesti* (2007.). Oblikovao je arheološku i etnografsku zbirku u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom. Također je napisao srednjoškolske udžbenike *Logiku i Psihologiju* te je na hrvatski prevodio tekstove sa stranih jezika.

Fra Ignacije je u prvoj akademskoj godini na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu pokazao osobitu marljivost, dobar napredak i uzorno vladanje (*Matični listovi studenata. M.L. 521/kand.*). U drugoj pak akademskoj godini 1944/45. treći i četvrti semestar fra Ignacije je pohađao sljedeće kolegije gdje za nastavnike potpisuje prof. Omer Mujadžić: *Crtanje čovjekovog i životinjskog lika* (prof. Mujadžić), *Primijenjeno crtanje* (prof. Kirin), *Večernji akt* (prof. Hegedušić), *Oblikovanje pisma* (prof. Höcker), *Razvoj umjetnosti* (prof. Babić) i *Anatomija životinja* (prof. dr. M. Bevandić).

U zimskom semestru akademske godine 1944/45. zabilježeno je da je fra Ignacije pokazao osobitu marljivost i uzorno vladanje, ali bez ocjenjivanja napretka studija (*Matični listovi studenata. M.L. 521/kand.*). Fra Ignacije je pohađao iste predmete i u drugom, ljetnom semestru s time da je umjesto kolegija *Primijenjeno crtanje* upisao kolegij *Primijenjeno crtanje arhitektonskih oblika* kod prof. Kirina: *Crtanje čovjekovog i životinjskog lika* (prof. Mujadžić), *Primijenjeno crtanje arhitektonskih oblika* (prof. Kirin), *Večernji akt* (prof. Hegedušić), *Oblikovanje pisma* (prof. Höcker), *Razvoj umjetnosti* (prof. Babić) i *Anatomija životinja* (prof. dr. M. Bevandić).

U ljetnom semestru akademske godine 1944/45. nema ocjenjivanja ni marljivosti, ni napretka niti vladanja (*Matični listovi studenata. M.L. 521/kand.*). Iz toga je vidljivo da fra Ignacije nije polagao ispite iz navedenih kolegija u drugoj akademskoj godini. Vjerojatno je to bio razlog što se često u njegovom životopisu navodi da je pohađao samo jednu godinu Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu.

Fra Ignacije, kako je to vidljivo iz popisa upisanih predmeta, upisivao je neke praktične i teorijske predmete na Akademiji likovnih umjetnosti kako bi se osposobio za profesora likovnog odgoja u gimnaziji. Tako je, na primjer, osnove likovnog nauka - crtež učio kod profesora Miše i profesora Hegedušića. Najatraktivniji predmet na Akademiji, kako ističe Matko Peić u osvrtu na povijest Akademije likovnih umjetnosti, bilo je risanje akta pri rasvjeti, večernji akt u vremenu od 17 do 19 sati koji su na Akademiji nazivali „malim aktom“. Taj predmet su u početku vodili Crnčić, Čikoš i Auer, a crtalo se ugljenom, olovkom, krejonom, pastelom na različitim bojama papira „uglavnom konturno, postižući plasticitet grubim ili blaži šatiranjem“. Vođenje navedenog predmeta – akta - 1917. preuzima Ljubo Babić koji je isticao „linarni muzikalitet ili, kako je on običavao reći, *le mouvement*, a ne plastični iluzionizam crteža“. Jozo Kljaković, pak, preuzima 1922. godine akt, a za njega je „crtanje akta stiliziranje ljudskog tijela, stvaranje kartona, to jest predradnja za meštrovićijanski monumentalizam na freskiranom zidu“. Crtanje akta preuzeo je potom Krsto Hegedušić za koga je akt, oprečno Kljakoviću, „mikroskopsko analiziranje anatomskog realiteta tijela, zapravo predložak za njegovo naturalističko detaljističko slikanje“ (usp. M. Peić, 2002., 130).

Teorijske, pak, predmete, na primjer „Anatomija ljudskog tijela“, studirao je kod prof. Hegedušića. Prof. Hegedušić imao je kao predložak za crtanje ljudskog tijela ljudski kostur za koji je na predavanjima tvrdio da je „pripadao vozaču tramvaja broj 14“ (usp. Matko Peić, 2002., 134). Ta Hegedušićeva naracija podsjeća nas visočke đake na ljudski kostur, zvani *Tadija*, na temelju kojega smo učili anatomiju ljudskog tijela kod prof. fra Celestina Vlajića. „Anatomija životinjskog tijela“ fra Ignacije je studirao

kod prof. dr. Bevandića, „Deskriptivu“ koja je uz perspektivu važna za prostornu percepciju učenika kod prof. Nićea, a „Povijest umjetnosti“ u prvoj godini kod prof. Gorenca, a u drugoj pak akademskoj godini „Razvoj umjetnosti“ kod prof. Babića.

Istovremeno, kada je fra Ignacije studirao na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, tu su predavali Frane Kršinić, Jozo Kljaković, Ivan Meštrović, Vladimir Bećić, Marin Tartaglia, Zlatko Šulentić i drugi poznati hrvatski umjetnici koji su obilježili povijest hrvatske umjetnosti u 20. stoljeću i koji su, osim njegovih profesora, imali znatan utjecaj na fra Ignacija.

Boravak fra Ignacija dr. Gavrana u zagrebačkom franjevačkom samostanu

Za vrijeme studijskog boravka na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, fra Ignacije je stanovao u franjevačkom samostanu Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, na Kaptolu 9. Samostanski kroničar naime bilježi da je 25. ožujka 1944. franjevački samostan na Kaptolu 9, zbog ruševina od bombardiranja i opasnosti od ponovnog bombardiranja, napustio znatan broj braće klerika i laika te svećenika studenata provincije sv. Ćirila i Metoda kao i bosanske provincije. Nakon nabranja članova Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda koji borave u samostanu, nabrala i „o. Emanuel Zloušić, studenta filozofije i člana bosanske provincije o. Ignacija dr. Gavrana, studenta na umjetničkoj akademiji, člana bosanske provincije“ (*Kronika zagrebačkog samostana*, Svežanj B-1-3, br. Spis, 402 str., godina 1922.-1944., 326).

Kronika nadalje govori o osnivanju Rimokatoličkoga bogoslovnog fakulteta u Sarajevu kao i o protestnoj noti zbog njegova osnivanja bez prethodnog dogovora s papinskim delegatom u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, koju je uime biskupske konferencije uputio nadbiskup Stepinac. Dekanom tog fakulteta postao je dr. fra Vitoimir Jeličić, a Kronika je dalje zabilježila: „Imenovani su i drugi profesori i docenti za prva dva tečaja fakulteta, i to: dr. fra Bonifacije Badrov na katedri skolastičke filozofije, a kao docenti dr. fra Ignacije Gavran i dr. fra Krunoslav Pandžić na katedri biblijskih znanosti i dr. fra Ante Jandrijević, kao pomoćni nastavnici dr. fra Bonifacije Perović za sociologiju, dr. fra Roko Rogošić za staroslavensku crkvenu književnost i prof. Julijan Jakešević za crkvenu glazbu. Upravu središnjeg franjevačkog sjemeništa vodit će dr. fra Bonifacije Perović, dr. fra Jerko Mihaljević i dr. fra Jerko Bakotin.“ Taj izvještaj *Kronika* završava: „Sveučilišni profesori i uprava ujedinjenog sjemeništa u Sarajevu jamče svojim crkvenim duhom, rodoljubnom sviješću, akademskom izobrazbom i dosadašnjim znanstvenim radom, da će mnogo učiniti na svom novom položaju i u svojoj odgovornoj službi za razvoj vjersko-etičkog života, rodoljubne hrvatske svosti i znanstvenog teološkog rada na svom fakultetu u Sarajevu. U vjerskoj je predaji franjevačkog reda da stoji i živi sa svojim hrvatskim katoličkim narodom, što potvrđuje i današnji rad hrvatskih franjevaca“ (*Kronika zagrebačkog samostana*, 399 i usp. D. Rubčić, 2001./2002).

Fra Ignacije nije mogao slušati predavanja u drugoj godini na Akademiji jer je u isto vrijeme imenovan za docenta novoutemeljenoga zajedničkoga franjevačkog fakulteta u Sarajevu.

Razlozi studija na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu

Razlog zbog kojega je studirao godinu odnosno dvije godine na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, naveo je fra Ignacije u rubrici „struka“ na samom upisu na Akademiju na kojoj se „želi izobraziti kao nastavnik gimnazije – slikarstvo“ (*Matični listovi* studenata M.L. 521/kand.). Stoga se vodi kao „s. kand.“ što naime označava „slikarski kandidat“, to jest kandidat koji se obučava za osnovnoškolskog i srednjoškolskog nastavnika crtanja – danas je to profesor likovne kulture koji po-hada nastavnički smjer na Akademiji. O razlozima upisa na Akademiju fra Ignacije je kasnije govorio i u različitim prigodama.

U Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom naime predavao je od 1916. do 1928. godine, uz druge predmete, crtanje i krasopis fra Andeo Kaić „koji ga je odu-ševio za umjetnost, te je završio studij povijesti umjetnosti i pohađao jednu godinu akademiju likovnih umjetnosti 1943/44. te na tom polju razvio znatnu djelatnost“ (Fra A. Ištuk, 1999., 19). Fra Ignacije je pohađao predmete povijesti umjetnosti u Njemačkoj kod prof. Dagoberta Freya, u Ljubljani kod profesora Franca Stelea kojih se posebice sjeća (usp. A. Jeličić, 1999., 533), na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu pak kod profesora Babića i Gorenca (usp: fond *Matični listovi* studenata. M.L. 521/ kand). Fra Andeo Kaić odlazi iz Visokog 1928. godine, a njegovim odlaskom nastaju brojni problemi u pronalaženju kvalitetnih nastavnika crtanja te nastaju i formalno pravni problemi koji su povezani uz njihovo zapošljavanje u gimnaziji. O tom razdoblju kao i o problemima nastalim u vezi s predmetima za koje nisu imali franjevce profesore nego civilne nastavnike, fra Ignacije je pisao da je glavni problem bio ne gospodarske nego mirovinske naravi. Naime, plaće nisu bile upitne, nego bi profesori koji su bili zaposleni kod franjevaca, dobili državnu službu i odlazili. Odlazili su zbog toga što bi im rad u državnoj službi bio uračunat u mirovinu, dok im se pak rad u franjevačkoj gimnaziji nije uračunavao (usp. dr. fra I. Gavran, 1975., 21.27). U tom smislu, fra Ignacije je govorio i o problemu nastavnika crtanja u gimnaziji na spomen svog profesora u prvom i drugom razredu gimnazije fra Andela Kaića: „Smatrao sam fra Andelov prerani odlazak iz Visokog velikim gubitkom za nas i našu gimnaziju. U fra Andelu sam gledao – uz fra Zdravka Vešaru (Fra I. Gavran, 2000., 82) najboljeg profesora koji je ikad djelovao u našoj ustanovi. Vjerovao sam da je on duboko i iskreno želio baviti se slikarstvom, a kod nas je na gimnaziji za to mogao pružiti samo osnovne elemente. On je vjerovao da će naša gimnazija te svoje potrebe riješiti pomoću civilnih nastavnika, a on će drugdje biti korisniji. Život je pokazao da je to bilo pogrešno. Redovno su nas civilni nastavnici nakon mjesec-dva napuštali, jer im nismo mogli uplaćivati mirovinsko osiguranje. Tako je naš direktor bio prisiljen uposlit Avrama Demaju koji je bio stručnjak samo za tehničko crtanje, ali se nije razumio u likovni odgoj. Ta neprilična situacija je trajala godinama. Vjerujem da bi se fra Andeo, da je mogao slutiti poteškoće s kojima se uprava škole susretala pri pronalaženju prikladnog profesora za likovno obrazovanje, rado žrtvovao“ (J. Vrdoljak, 2009., 125-126). Na drugom pak mjestu fra Ignacije svjedoči da je njegova profesora likovnog odgoja fra Andela Kaića odlikovala solidnost, savjesnost, ljudski postupak i vrlo ozbiljno shvaćanje dužnosti, a njegovi sati predavanja bili su

vedri i začinjeni šalom. Potom ističe da je fra Andeo bio jasan, odlučan, u ocjenjivanju dosta strog te je poštivao ličnost svakog učenika (usp. M. Semren, 2008., 87 gdje se poziva na fra Mladena Brčića i njegov članak „U spomen fra Andelu Kaiću“ koji je objavljen u *Svetoj Baštini*, siječanj 1984., 15). Odlaskom fra Andela Kaića iz Visokog, kako je rečeno, nastali su problemi u vezi s tim tko će predavati likovni odgoj o čemu dugo nakon studija na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, fra Ignacije također govori u prigodnom razgovoru koji je s njim vodio Anto Jeličić za njegov devedeseti rođendan osvrćući se na to razdoblje (usp. A. Jeličić, 2004., 534). Kako bi riješili brojne probleme koje je gimnazija imala s civilnim profesorima likovnog odgoja, ondašnji ravnatelj fra Lujo Zloušić predložio je fra Ignaciju da on predaje likovni odgoj, a za taj studij mu je obećao jednu ili dvije godine usavršavanja. Zbog navedenih konkretnih problema u vezi s likovnim odgojem te zbog svoje sklonosti prema umjetnosti, fra Ignacije je prihvatio predavati likovni odgoj. Kako bi se za to ospособio, najprije je pokušao s dopisnom školom u Parizu s kojom nije bio zadovoljan. Pokušao je potom zamolbom da ga poučavaju slikari G. Jurkić i M. Rački, ali oni na to nisu pristali. Tek na prijedlog slikara Vladimira Kirina, upisao je Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu. Fra Ignacije u tom razgovoru nastavlja da je „dekanu Akademije Vladimiru Beciću pokazao crteže i akvarele, on nije bio zadovoljan, pa sam ja zadnja dva crteža htio odmaknuti da ih on i ne gleda. Bili su to crteži jaradi, načinjeni tušem i kistom, svaki za 5 ili 6 minuta. No tada Becić zaustavi moju ruku riječima: „Ovo valja!“ i pripusti me na prijamni ispit. Trebalo je izraditi poprsje prema živom modelu“ (A. Jeličić, 2004., 534).

Time konkretna potreba visočke gimnazije za nastavnikom crtanja s jedne strane i s druge pak strane njegova sklonost prema umjetnosti postaju glavnim razlozima upisa fra Ignacije dr. Gavrana na Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu. Ta sretna okolnost - da se fra Ignacije pored teologije i filozofije bavi i umjetnošću koju voli i prenosi na svoje učenike - kako ističe Ante Šoljić, postaje novim razdobljem i polazištem bogate komunikacije bosanskih franjevaca sa svijetom umjetnosti i umjetnicima u slikarskom i kiparskom oblikovanju crkvenih prostora (A. Šoljić, 2004., 512).

Neki tragovi Akademijina utjecaja na fra Ignacijeva predavanja likovnog odgoja

U ovom tekstu bit će riječi samo o nekim elementima ili takoreći tragovima utjecaja Akademije na predmet likovnog odgoja koji je fra Ignacije predavao u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom kao i na njegovo cijelokupno djelovanje u području umjetnosti. Sigurno, glavni oblici utjecaja mogu se prepoznati u fra Ignacijevom predavanju kao i u njegovom djelovanju kao člana provincijskog povjerenstva za prosudbu prihvaćanja nacrta i oslikavanja franjevačkih sakralnih objekata u Bosni. O potonjem pak ovdje nije riječ.

U svojoj knjizi *Veliki likovi povijesti umjetnosti* (I. Gavran, 1969.) fra Ignacije na svoj način predstavlja Akademiju kada govori o kiparstvu 19. i 20. stoljeća u Hrvatskoj navodeći zastupnika akademskog stila Ivana Rendića, zatim Roberta Frangeša s njegovim impresionističkim obilježjima, Ivana Meštrovića i njegovo nadahnuće i kiparski osjećaj, blistavo modeliranje i izdvajanje formi iz kamena, kolosalnost,

skladnost i bogatstvo kompozicije, produhovljenost njegovih kipova, ali izražava i svoju kritičnost prema Meštrovićevim shematskim i geometrijskim oblicima. Fra Ignacije piše dalje o nastavljačima Meštrovićeva djela, o Frani Kršiniću s njegovom lirskom mekoćom, o Antunu Augustinčiću s njegovim monumentalnim oblikovanjem ljudskog i životinjskog tijela pri čemu svoju pozornost usredotočuje na jednu snažnu izražajnu gestu i držanje i na kraju o Vanji Radaušu s njegovom psihološkom sastavnicom i monumentalnošću.

Kada pak govorи o slikarstvu u Hrvatskoj u 19. i 20. stoljeću (usp. I. Gavran, 1969., 210-214) u drugoj polovici 19. stoljeća navodi prije svega Vjekoslava Karasa kao prvoga značajnoga hrvatskog slikara kod kojega su se naručivale slike što su dotada obavljali stranci. Fra Ignacije potom navodi Vlahu Bukovca i njegov akademizam s obilježjima impresionizma, zatim Celestina Medovića i njegovu doživljenost religijskih tema. U slijedu navodi zatim utemeljitelja slikarske škole (Akademije) i izravnog realista Klementa Crnčića i njegovo nenadmašivo slikanje mora. U 20. stoljeću hrvatskog akademizma i realizma fra Ignacije navodi Josipa Račića čija djela predstavljaju „umjetnost visokog kvaliteta pa ona spadaju među najčistije slikarske izraze kod nas“ (I. Gavran, 1969., 212) te Miroslava Kraljevića koji se, kao i Račić, nalazi pod utjecajem Maneta, impresionista i Césanna. U razdoblju nakon Prvoga svjetskog rata fra Ignacije bira nekoliko umjetnika među kojima slikara, likovnog kritičara, historičara, likovnog pedagoga, scenografa kazališta, organizatora izložbi Ljubu Babića koji nastavlja tradiciju Račića i Kraljevića gdje se prije svega ističe likovna vrijednost djela. Potom nabraja grafičara Tomislava Krizmana koji je krajolike grafički prikazivao te Vladimira Becića koji je naglašavao volumen i boju te je slikao krajolike i na kraju Krstu Hegedušića koji se nadahnjivao problematikom sela.

Nakon što je fra Ignacije ukratko predstavio povijest hrvatskog slikarstva u 19. i 20. stoljeću ističe i svoju prosudbu: „može se reći da se kod Hrvata usvajaju tekovine impresionističke, postimpresionističke i fovističke revolucije, dok se gotovo nitko ne odlučuje na daljnje eksperimente kojima je išlo evropsko slikarstvo; ima još realizma, ali je akademizam konačno svladan. Tek u periodu poslije II svjetskog rata dolazi kod Hrvata, kao uostalom i posvuda u Jugoslaviji, do velikog prodora apstraktne umjetnosti i drugih modernih pravaca, no to razdoblje još je odviše blizu da bi se moglo historijski obrađivati“ (I. Gavran, 1969., 213).

Povijest odnosa bosanskih franjevaca i sakralnog graditeljstva fra Ignacije dijeli na pet razdoblja i to razdoblje narodnih vladara, turskog vladanja, austrougarskog upravljanja, razdoblje stare Jugoslavije i na kraju poratno razdoblje (Fra I. Gavran, *Putovi i putokazi (II)*, 226-232). U austrougarskom razdoblju, ističe fra Ignacije, izgrađeno je više desetaka značajnih crkava u povijesnim stilovima neoromanike, neogotike, neorenesanse, ali je bilo i secesije u djelu J. Vančaša. U posljednjem razdoblju, nakon Drugoga svjetskog rata, fra Ignacije ističe brojne autore planova za sakralne objekte kao „D. Antolković, B. Borić, O. Čaušević, Zdr. Ćuk, inž. Dimitrijević, D. Domanovac, D. i J. Fürst, V. Grabovac, G. Jovanović, A. Karavanić, Fr. Kvaternik, R. Mandić, M. Mušić, Fr. Neidhardt, J. Omahen, Br. Ručić, M. Subotić, I. Straus, Zl. Ugljen, J. Valentinčić, F. Zukarnović“ (Fra I. Gavran, *Putovi i putokazi (II)*, 230)

i brojna druga poznata imena. Osim arhitekata, nabraja i neka poznata imena umjetnika: „Zdenko Grgić, Josip Bifel, Ivo Dulčić, Đuro Seder, Slavko Šohaj. ... I. Meštrović, Fr. Kršinić, St. I. Pengov, Zl. Keser, A. Starčević, J. Poljan, Ž. Janeš, M. Ujević, Š. Vulas, V. Jordan, M. Ostojā“ (Fra I. Gavran, *Putovi i putokazi (II)*, 230; Fra I. Gavran, 2001., 180-181). Nakon nabrajanja fra Ignacije prosuđuje da se općenito može reći kako su nakon Drugoga svjetskog rata stručno obrazovani umjetnici oplemenjivali sakralni prostor. Osim arhitektonske i umjetničke restauracije crkava ili gradnje novih crkava, stvarane su u franjevačkim samostanima i umjetničke „galerije“, primjer Plehan, Dubrave, Visoko, Guča Gora i Gorica kod Livna u kojima je znatno zastupljena suvremena hrvatska umjetnost. Fra Ignacije je naveo bogatu plehansku galeriju i zastupljenost umjetnika, prema popisu M. Karamatić: Meštorivića, Medovića, Frangeš-Mihanovića, Gecana, Kljakovića, Račkog, Šulentića, Hegedušića, Dulčića, Michielija, Augustinčića, Kršinića, Šimunovića, Šohaja, Murtića, Vulasa, Mujadžića, Jordana, Nadu Pivac, Grgića, Sedera, Laha, Reisera, Poljana, Šišku, Kseniju Kantoci, Bifela, Mariju Ujević, Janeša, Marinovića, Selmanovića, Jurkića, P. Perića, Š. Perića, Lovrenčića, Pricu, Bošnjaka, Šegovića, Kulmera, Resteka, Svečnjaka, Micu Todorović, Čurića, Likara, Uzelca, Vojvodica...

Imajući na umu umjetničku zauzetost bosanskih, hercegovačkih i splitskih franjevaca u izgradnji i obnovi sakralnih objekata, prema fra Ignacijsvu mišljenju, uz određene neupućenosti i propuste, ti franjevci su u potonjem razdoblju prednjačili u čitavoj hrvatskoj crkvenoj arhitekturi.

Zaključak

Na temelju navedenih dokumenata vidljivo je da je fra Ignacije dr. Gavran studirao Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu dvije godine. Prvu godinu polagao je ispite, a drugu je pak akademsku godinu upisao pri čemu je u prvom, zimskom semestru pokazao osobitu marljivost i uzorno vladanje, bez ocjene iz uspjeha, dok u drugom ljetnom semestru nisu ocjenjivani ni marljivost, ni vladanje, ni uspjeh. To upućuje na to da je drugu godinu upisao samo formalno, kada se ima na umu da je 1944/45. imenovan docentom na zajedničkom Franjevačkom fakultetu u Sarajevu. Glavni razlog upisa na Akademiju je prijeka potreba za nastavnikom likovne kulture u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom, s jedne strane, a s druge pak strane njegova sklonost i darovitost prema umjetnosti.

Višestrukim „plodovima“ njegova boravka u Zagrebu uz usavršavanje i ospozljavanje za nastavnika likovnog odgoja, naime kulture i ostvarenja njegovih umjetničkih darova, jest i taj da je fra Ignacije postao jedan od zaslужnijih franjevaca za nastajanje bogatog razdoblja hrvatskih umjetnika i arhitekata koji grade i obnavljaju sakralne objekte u bosanskoj franjevačkoj provinciji ostavljajući za sobom najznačajnija djela suvremene hrvatske sakralne umjetnosti u drugoj polovici dvadesetog stoljeća. (M. Karamatić, 2003., 27). Karamatić, ograničavajući se na suvremeno razdoblje odnosno na drugu polovicu 20. stoljeća, ističe da se „likovna umjetnost u bosanskih franjevaca javila kao iznenadan i snažan bljesak na duhovnom i povijesno-kulturnom horizontu“ (M. Karamatić, 2003., 9) „premda na razini Provincije nije postojala

jasna vizija sakralnog graditeljstva" (M. Karamatić, 2003., 19). Osim toga, potrebno je svakako istaknuti i neposredno iskustvo ratnih događanja u Zagrebu gdje je za vrijeme svoga studijskog boravka na Akademiji stanovaо u franjevačkom samostanu Kaptol 9 kod franjevaca Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Fra Ignacije je u Zagreb došao sa završenom teologijom i završenim doktoratom iz filozofije. S već međunarodnim iskustvom, zasigurno mu je boravak u Zagrebu bila prigoda da cjelovitije razumije povijesni, društveni, kulturni i duhovni trenutak hrvatskog naroda s kojim je živio. Njegov (dvo)godišnji studij na Akademiji osposobio ga je prema tome ne samo za nastavnika likovnog odgoja u srednjoj školi nego i za jednog od glavnih čuvara i kreatora franjevačke duhovne, kulturne i umjetničke baštine u Franjevačkoj provinciji Bosni Srebrenoj u drugoj polovici prošlog stoljeća. Tako je fra Ignacije, ljubitelj istinitog, dobrog i lijepoga, od čuvara i kreatora duhovne i kulturne memorije, postao sâm duhovnom i kulturnom memorijom hrvatskoga katoličkog naroda i franjevačke zajednice u Bosni i Hercegovini.

Literatura

- Arhiv Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, fond *Matični listovi* studenata. M. L. 521/kand. *Dies academicus u čast dr. fra Ignacija Gavrana. Zbornik* (1999), uredili: Ivo Pranjković i Slavko Jeličić, Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko, Zagreb.
- Gavran, dr. fra Ignacije (1975), Kako smo nastali i kako se razvijali? (Pogled na prošlost Franjevačke gimnazije u Visokom), u: *Povijest, poslanje, poziv*, Franjevačka gimnazija u Visokom.
- Gavran, Ignacije (1969), *Veliki likovi povijesti umjetnosti. Pregled povijesti umjetnosti*, Profesorski zbor Franjevačke teologije u Sarajevu, Sarajevo.
- Gavran, fra Ignacije, *Putovi i putokazi (II). Niz članaka o našoj prošlosti*, Svjetlo riječi, Livno.
- Gavran, fra Ignacije (2000), *Vrata u život. Uz 100. obljetnicu postojanja zgrade Franjevačke klasične gimnazije u Visokom*, Svjetlo riječi, Sarajevo.
- Ištuk, fra Alojzije (1999), Dr. fra Ignacije Gavran – život i djelo, u: *Dies academicus u čast dr. fra Ignacija Gavrana. Zbornik*, uredili: Ivo Pranjković i Slavko Jeličić, Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko, Zagreb, 17-24.
- Jeličić, Anto (2004), Razgovor s fra Ignacijem Gavranom, u: *Spomen spis. Povodom 90. obljetnice rođenja dr. fra Ignacija Gavrana*, Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba, Zagreb, 527-538.
- Karamatić, Marko (2003), Sakralna umjetnost Bosne Srebrenе u drugoj polovici XX. stoljeća, u: *Pogled u Bosnu. Bosanski franjevci i suvremena sakralna umjetnost*. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 22. lipnja 2002. u Zagrebu, uredili Slavko Harni i Vlatko Blažanović, Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba, Zagreb, 9-71.
- Kronika zagrebačkog samostana, Svežanj B-1-3, br. spis 402 str., godina 1922-1944. (Kaptol 9, Zagreb).
- Markešić, Ivan (Zagreb, 2008.), *Leksikon đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko*, Udruga ĐFGK Visoko - Zagreb, 59-62.
- Maruševski, Olga (2002), Viša škola za umjetnost i obrt – medij vremena, u: *1907 Akademija likovnih umjetnosti 1997*, Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 21-53.
- Peić, Matko (2002), Iz povijesti Akademije likovnih umjetnosti, u: *1907 Akademija likovnih umjetnosti 1997*, Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 54-169.

- Rubčić, Darko (2002), Zgrada teologije u Kovačićima u Sarajevu, u: *Bilten Franjevačke teologije*, XXIX, 1-2 (2001./2002).
- Semren, Marko (2008), Fra Andeo Kaić (1894-1983) (Prigodom 25. obljetnice smrti), u: *Bosna franciscana XVI*, 29, 231-254.
- Semren, Marko (2009), Životni put i djelovanje fra Andela Kaića, u: *Fra Andeo Kaić (1894.-1983.)*.
Zbornik radova, Franjevački samostan Gorica Livno, Livno, 57-96.
- Spomen spis. Povodom 90. obljetnice rođenja dr. fra Ignacija Gavrana* (2004), uredili Jozo Džambo, Anto Jeličić i Ivo Pranjković, Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba, Zagreb.
- Šoljić, Ante (2004), Pomno pazite kako hodite (fra Ignacije – pomni peripatetik), u: *Spomen – Spis. Povodom 90. obljetnice rođenja dr. fra Ignacija Gavrana*, Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba, Zagreb, 509-516.
- Vrdoljak, Jozo (2009), Moje sjećanje na fra Andela Kaića, u: *Fra Andeo Luka Kaić (1894-1983)*,
Zbornik radova, Franjevački samostan Livno Gorica, Livno, 111-126.
- 1907 *Akademija likovnih umjetnosti 1997* (2002), Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.

Pjesnik u habitu – Hugo von Hofmannsthal

Jozo Džambo

Austrijski odnosno njemački izdavač Krležinih (anti)ratnih priповједaka dao je knjizi naslov *Requiem für Habsburg* (Graz, Stiasny Verlag; München, R. Piper & Co. 1968) želeći time sažeti Krležinu literarnu poruku koju je ovaj pisac shvaćao uistinu kao konačni oproštaj od habsburške epohe i njezine eminentne tvorevine – Austro-Ugarske Monarhije. Bila je to samo iluzija, jer je i Krleža sâm, svjesno ili nesvjesno, nosio u sebi obilježja vremena kojem je pjevao karmine i držao posmrtnе govore. I njegov mentalno-intelektualni svijet bio je zapravo u velikoj mjeri crno-žut.

Nije Krleža u tom pogledu bio iznimka. Lista književnika, koji su i dugo nakon što su sa sebe skinuli carsku i kraljevsku kadetsku ili časničku odoru nosili je kao tetovažu, velika je. Tek s njihovim postupnim odlaskom s književne i životne pozornice bijedio je i nestajao svijet iz kojega su oni potekli. Nije se to nipošto i definitivno dogodilo već u Versaillesu, Saint-Germainu, Trianonu.

Kada je 18. srpnja 1929. na bečkom groblju Kalksburg u grobnicu bilo položeno tijelo austrijskoga književnika Hugo von Hofmannsthal-a (* Beč 1874.), mnogi su to doživjeli ne samo kao odlazak velikog pjesnika i dramatičara nego upravo kao konačni oproštaj od austro-ugarske epohe, kao njezin pokop.

Ostavljajući po strani takve interpretacije individualne biografije kao simboličkih pojava povijesti, Hofmannsthalov odlazak ipak nije ostao bez određene simboličke, a dakako i dramatike kojoj ovaj put autor nije bio on nego "život".

Tragedija je počela 13. srpnja kada je njegov 26-godišnji sin Franz počinio samoubjstvo. Hofmannsthal je odmah sutradan o tome pisao prijatelju, švicarskom povjesničaru, diplomatu i esejistu Carlu Jakobu Burckhardtu (1891.–1974.): "Jučer poslijepodne naš dom u Rodaunu zadesila je velika nesreća. Za vrijeme teškoga spar nog nevremena naš jadni Franz pucnjem u sljepoočnicu oduzeo si je život. Uzrok tom teškom činu je u nesagledivoj dubini: u dubinama karaktera i usuda."

Slijedećeg dana, 15. srpnja, na polasku na sinovljev sprovod, Hofmannsthal je doživio moždani udar. Udar je bio toliko snažan da je navečer istoga dana umro. Hofmannsthal je pokopan pokraj sina. Na posljednjem ispraćaju bilo je više tisuća ljudi, što poštivalaca autora, što radoznalih posjetitelja. Novine su bile pune vijesti o ovoj dvostruko smrti; čak su i politički događaji s naslovnih stranica bili potisnuti kao sporedni da bi napravili mjesta za vijesti o obiteljskoj tragediji Hofmannsthalovih.

Novinska izvješća donosila su provjerene i neprovjerene detalje iz života i posljednjih dana Hofmannsthal-a, posebno o njegovim depresivnim raspoloženjima, o ovisnosti o vremenu: suncu i kiši, svjetlu i tami. Moglo se također pročitati da je Hofmannsthal pokopan „u odjeći franjevačkog redovnika“. To je doduše bila dokumentirana vijest, ali je i ona bila ponekad začinjena nepreciznostima i brzopletim informacijama koje se ni kasnije nisu prestale širiti. U sjećanjima austrijskog diplomeata Georga von Franckensteina (1878.–1953.), također Hofmannsthalovog prijatelja iz mladih dana, piše: „Za vrijeme jedne šetnje sa sinom Raimundom [...] Hofmannsthal je govorio o nelijepom običaju da se mrtve pokapa u ružnoj odjeći koja se danas

nosi. On bi rado da ga se pokopa u halji franjevačkog redovnika, jer da je on u dužini svoga srca vjernik i da prema redovima Katoličke Crkve gaji veliko divljenje. Imajući na umu taj razgovor, Raimund je odmah nakon očeve smrti otišao u franjevački samostan kod Rodauna i tamo iznio pokojnikovu želju. I tako je i Hugo von Hofmannsthal bio pokopan na groblju u Kalksburgu u halji tercijarā (članova Trećeg reda svetog Franje osnovanog za svjetovnjake). Ispred mrtvačkoga kovčega koračali su jedan stari i dva mlada fratra. S njihovih lica zračili su radost, vjera i pouzdanje.“ (Georg von Franckenstein: *Zwischen Wien und London. Erinnerungen eines österreichischen Diplomaten*. Mit Briefen von Hugo von Hofmannsthal. Graz, Stuttgart: Leopold Stocker Verlag 2005., str. 275.)

Da je Hofmannsthal bio pokopan u redovničkoj odori neosporivo je (to konačno potvrđuje i fotografija pokojnika na odru snimljena u njegovoj kući u Rodaunu); da je on pak bio trećoredac, samo je glasina i počiva na površnosti i nepoznavanju stvari. Najpouzdaniju informaciju o tome dala je Hofmannsthalova supruga Gertrude (Gerty) (rođ. Schlesinger, 1880.–1959.) u pismu književniku Hermannu Bahru (1863–1934) od 10. rujna 1929.

Bahr je u spomen pokojnom prijatelju Hofmannsthalu za časopis *Die neue Rundschau* nakladnika Samuela Fischera napisao članak i u njemu, između ostaloga, spomenuo i Hugov „odnos prema franjevačkom redu“. Gerty von Hofmannsthal dobila je na uvid Bahrov tekst prije njegova objavljivanja i intervenirala upravo s obzirom na spomen „franjevaštva“, moleći da se taj dio izbriše, što je Bahr i učinio.

Ne znamo kako je i u kojem kontekstu nekrologa Bahr ugradio taj stavak; nekrolog se kao rukopis nije sačuvao. Tenor objavljenog teksta izravna je kritika njemačke odnosno austrijske, a opet posebno bečke javnosti koja ne cijeni svoje umjetnike, a ako to i čini, onda tek posthumno. Bahr je Hofmannsthalu video u tradiciji baroka, a kao njegove pretke naveo pjesnike Jacoba Bidermanna (1578.–1639.) i Jacoba Baldea (1604–1668), od kojih je potonji poput srednjovjekovnih trubadura u ponos zvukovima lutnje prizivao ljubavnicu. I dok je on tako „pendžerao“, iz obližnjega franjevačkog samostana čuo se pjev psalama, na što je Balde u savlovskom obratu razbio lutnju i stupio u isusovački red. (Možda je upravo to mjesto mogući kontekst u kojem je Bahr spomenuo Hofmannsthalov odnos prema franjevaštvu i napisao onaj dio što je izbrisana na molbu udovice Hofmannsthal?)

Bahrov *in memoriam* objavljen je u časopisu *Die neue Rundschau* (sv. 40, br. 11, 1929, str. 625-630). Osim toga Bahr je i u bečkom listu *Neues Wiener Journal* (br. 12830 od 11. kolovoza 1929, str. 14.) u dnevničkom zapisu s nadnevkom 6. 8. 1929. objavio nekrolog Hofmannsthalu prisjećajući se prvih kontakata s kasnijim prijateljem i njegova značenja u literaturi na izmaku 19. stoljeća.

Pismo udovice von Hofmannsthal Bahrnu, pisano u štajerskom mjestu Bad Aussee 10. rujna 1929., glasi u prijevodu:

Dragi Hermanne,
budući da smo mi preuzeli suradnju na redakciji [časopisa] *Rundschau*,
poslao nam je [Samuel] Fischer sav materijal kao i Vaš lijepi članak. Članak je
u svim svojim dijelovima onakav kakav smo željeli.

Jedino u dijelu koji se odnosi na Hugoov odnos prema franjevačkom redu imala sam nesigurnosti, budući da se tu radi o nečem tako ozbilnjom, uzvišenom, odgovornom, a istovremeno gotovo neizrecivom, potpuno nejasnom, samo o želji (ako se sasvim jednostavno hoćemo držati istine), samo o ideji koju je jednom prilikom u razgovoru Hugo izrazio riječima: „Kako bi bilo lijepo biti članom Trećeg reda i biti pokopan u jednostavnoj franjevačkoj odjeći“. Više nego što je sadržano u toj usputnoj izjavi ne smijemo nipošto umeštati. Raimund [Hofmannsthalov sin, 1906–1974. – primj. J. Dž.] sjetio se tih riječi kada smo razgovarali o oblačenju [pokojnika] i sasvim jednostavno zamolio je jednog poznanika redovnika da mu ustupi habit; on mu je s dirljivom susretljivošću dao svoj vlastiti. Taj je čin imao nečega tako tihog i tajnovitog, to jest onako kako bi ga i Hugo sâm obavio; nisam sigurna pripada li to u nešto blještavo svijetlo upravo ovoga Fischerova Rundschaua, ne bi li to trebalo prešutjeti, toga se uopće ne doticati? Moj je osjećaj da je to područje gdje je poželjna krajnja suzdržanost!

Molim Vas, dragi Hermanne, da mi odmah odgovorite, eventualno jednom riječju, telegrafski, jer stvar je hitna, članak dostavljam u prilogu i molim Vas da ga odmah pošaljete ispravljenog dr. Kayseru [Rudolf Kayser, od 1919. lektor kod S. Fischer Verлага, 1922. do 1932. ravnatelj „Neue Rundschau“ – primj. J. Dž.].

Sigurna sam da će ste me razumjeti i da mi nećete odbiti ovu želju.

Uvijek Vaša Gerty

Pismo je objavljeno sada u korespondenciji *Hugo und Gerty von Hofmannsthal – Hermann Bahr. Briefwechsel 1891–1934*, herausgegeben und kommentiert von Elsbeth Dangel-Pelloquin, sv. 1-2, Göttingen: Wallstein Verlag 2013, sv. 1, str. 432. U istom izdanju sadržani su i Bahrovi tekstovi iz *Neues Wiener Journal* (sv. 2, str. 826-827) i *Die neue Rundschau* (sv. 2, str. 827-832).

Fotografija Hugo von Hofmannsthal-a u franjevačkom habitu, skrštenih ruku i s raspelom na prsima čuva se u rukopisnom odjeljenju biblioteke i arhiva Freies Deutsches Hochstift u Frankfurt am Main.

Odgovorom udovice Gerty von Hofmannsthal Hermannu Bahru uklonjene su sve nejasnoće i spekulacije u pogledu von Hoffmannsthalova „franjevaštva“. U tome smislu pisao je i Hofmannsthalov prijatelj Leopold Andrian-Werburg (1875.–1951.) u „Sjećanjima na moga prijatelja Hugu von Hofmannsthala“ (*Erinnerungen an meinen Freund Hugo von Hofmannsthal*): „Ponekad glasno izraženo mišljenje da je Hofmannsthal umro kao kršćanski, katolički pjesnik, po mome sudu neodrživo je. Ono se temelji na tome da je on posebno u drugoj polovini svoga stvaralačkog vremena rado obrađivao katoličke teme i katoličke likove i da je živio s katoličkim predodžbama i mislima. Ukazuje se na djela *Jedermann* [Svatković], *Salzburger Welttheater* [Veliki salcburški teatar života], *Der Turm* [Toranj]. Poziva se i na činjenicu da je bio pokopan u habitu franjevačkog reda. Međutim, ta činjenica nije uvjerljiva, jer ja znam da on nije bio ni franjevački trećoredac niti je odredio da želi biti pokopan u franjevačkom habitu.“

Iz svega toga može se zaključiti da von Hofmannsthal nije oporučno ni izrijekom „naredio“ da bude pokopan u habitu, ali da je ipak izrazio tu želju koju su njegova udovica i sin Raimund odlučili ispoštovati.

Sada je na povjesničarima književnosti, a ništa manje i teologima, da analizom Hofmannsthalaova djela, a posebno njegove obilne korespondencije, istraže duhovnost i moguće franjevačke komponente duhovnosti ovog pisca. Do tada nam ostaje samo impresivna fotografija mrtvog pjesnika i vjerodostojno svjedočanstvo njegove udovice, a kao moto svakog bavljenja ovim pitanjem Hofmannsthalaova rečenica: „Kada čovjek ode s ovoga svijeta, on sa sobom ponese tajnu: kako je njemu, upravo njemu bilo dano živjeti u duhovnom smislu.“

* * *

Poznato je da su članovi franjevačkoga Trećeg reda bili ili mogli biti pokopani u franjevačkom habitu ili barem s franjevačkim pojasom (*cingulum*), ali von Hofmannsthal nije bio trećoredac.

Isti je slučaj i s njemačkim književnikom Gerhartom Hauptmannom (1862.–1946.) koji je također pokopan u franjevačkom habitu koji je nabavio u franjevačkom samostanu u talijanskom mjestu Santa Margherita Ligure i u tom habitu običavao meditirati. Činio je to pri izlasku sunca i uz prvi pijev ptica, to možda upravo kao reminiscenciju na „Pjesmu stvorova“ Franje Asiškog. Habit je obukao prvi put 18. kolovoza 1912. (te godine dodijeljena mu je i Nobelova nagrada). U svoj dnevnik zapisao je: „Danas prvi put nosim odjeću sv. Franje, kao svjetovni – takoreći franjevački novak.“ Malo kasnije: „Već godinama nastojim u ostatku svoga života ostvariti najčišću neovisnost o pijačnoj galami. I Franjina halja sredstvo je za tu svrhu.“

Foto: Freies Deutsches Hochstift, Frankfurt am Main

Doduše, Hauptmann nije samo habitu pripisivao ta svojstva nego svakoj odjeći koja je odudarala od „pijačne“. Godine 1905. dobio je počasni doktorat Sveučilišta u Oxfordu kojom prigodom je bio ogrnut tradicionalnim talarom: „Kada bih za vrijeme posla obukao oxfordski mantil, imao bih aktivni osjećaj koji određuje moje držanje, nešto sroдno ponosu – talar stvara osjećaj neovisne čisto individualne i istovremeno božanske pasivnosti.“

Glazbenik Franc Liszt (1811–1886) nije doduše nosio franjevački habit, premda se i njemu pripisivalo „franjevaštvo“ i čak se tvrdilo da je postao franjevac! Razlog toj tvrdnji sigurno je Lisztovo veliko poštovanje prema sveću iz Asiza kojeg je on i kao skladatelj slavio. On je doduše jednom prigodom kazao za sebe da je „napola franjevac, a napola Ciganin“, ali je sigurno da u franjevački red nije nikada stupio. Pouzdano je pak da se u 56. godini života u Rimu podvrgnuo tonzuri, primio niže redove i naslov „abbé“, te odgovarajuću odjeću, ali nipošto franjevački habit kako su ga iz neznanja prikazivali karikaturisti.

Da su pjesnici i umjetnici tražili, nabavlјali i nosili redovničku odjeću bilo je zauvjeto u funkciji njihova umjetničkog samostiliziranja, ali vjerojatno i u uvjerenju da „odjeća čini čovjeka“. Još jednom Gerhart Hauptmann: „Odjeća ima neobične utjecaje prema nutrini i prema vanjštini. Ona čovjeka sabire prema ‚Bogu‘ i oslobađa ga od ‚svijeta‘.“

Kanonizacija dvojice papa

Proglašenje svetima dvojice papa: Ivana XXIII. - Angela Giuseppe Roncallia i Karola Ivana Pavla II. - Karola Woytyle velika je milost i dar za sveopću Crkvu, te je osobit događaj koji vrijedi ukratko predstaviti u našem Biltenu.

Ante Ivanović

Ivan Pavao II. i Ivan XXIII.
(www.vatican.va)

Dobri papa Ivan XXIII. obdario je i ugodno iznenadio Crkvu pokretanjem Drugoga vatikanskog sabora. Taj veliki i sveopći Sabor izmijenio je i odredio novo lice Crkve te je providonosni dar i događaj u povijesti Crkve, još od prvih stoljeća kršćanstva i sabora iz Carigrada, Niceje, Kalcedona ili prijevoda Biblije na pučki latinski jezik iz pera svetog Jeronima.

Drugi novoproglašeni svetac je nama dragi papa rodom iz *Bijele Hrvatske*, koji nije skrivaо blizinu i srdačnost prema hrvatskom puku u najtežim vremenima rata na putu k miru. Ivan Pavao II. je u vrlo kratkom vremenu osvojio srca vjernika. Bio je otvoren papa, svećenik Kristov, crkveni naučitelj, veliki hodočasnik otvoren ekuumenizmu, međureligijskom dijalogu, državnicima i običnim ljudima, obiteljima, starcima, mladima, djeci, bolesnima, gladnima, znanstvenicima, sportašima, umjetnicima, medijima. Njegova dugogodišnja papinska služba bijaše sadržajna i osebujna. Na samom početku svoga izabranja i poslanja za papu ohrabrio je vjernički svijet: „Ne bojte se dočekati Krista i primiti njegovu moć... Ne bojte se. Širom otvorite vrata Kristu“.

Svečanost povjesne kanonizacije 27. travnja ove godine dvojice papa, blaženoga Ivana XXIII. i blaženoga Ivana Pavla II. počela je na Trgu sv. Petra u Vatikanu,

ispunjeno mnoštvom hodočasnika, ukrašenom s 30.000 ruža, dar iz Ekvadora, molitvom Milosrdne krunice, uz pjevanje zbora Rimske biskupije. Papa u miru Benedikt XVI. bio je među misnicima pokraj oltara.

Euharistijsko slavlje počelo je litanijama svetaca. Nakon tri zahtjeva koja je Papi uputio pročelnik Kongregacije za proglašenje svetih kardinal Angelo Amato, u pratnji postulatora, papa Franjo izgovorio je formulu koja izražava prijedlog za čašćenje svetaca u cijeloj Crkvi. Katolička Crkva dobila je dva nova sveca Ivana XXIII. i Ivana Pavla II.

Zatim su prikazana dva relikvijara „blizanca“ novih svetaca, koja su donesena na oltar u procesiji u kojoj su, između ostalih, bili Floberth Mora Diaz i nećaci i nećakinje Ivana XXIII. Za papu Ivana Pavla II. korišten je isti relikvijar kao i za beatifikaciju godine 2011.: ampulica s nekoliko kapi krvi, ugrađena u srebrni relikvijar u obliku maslinovih grana, visok oko 40 cm, djelo rimskog zlatara. Za beatifikaciju pape Ivana XXIII. nije postojao relikvijar pa je za kanonizaciju načinjen još jedan identičan onome poljskog Pape. Na Trgu sv. Petra ponovno su korišteni i veliki gobleni s likovima novih svetaca, već upotrijebljeni pri beatifikaciji, što je još jedan od znakova skromnosti pri ovoj kanonizaciji.

Misu s Papom suslavilo je i 150 kardinala, oko 1000 nad/biskupa te više od šest tisuća svećenika. Među njima su zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić, riječki nadbiskup Ivan Devčić, umirovljeni đakovačko-osječki nadbiskup Marin Šrakić, biskupi požeški Antun Škvorčević, bjelovarsko-križevački Vjekoslav Huzjak, zagrebački pomoćni biskup Ivan Šaško, generalni tajnik HBK mons. Enco Rodinis, kao i vrhbosanski nadbiskup kardinal Vinko Puljić, predsjednik BK BiH banjalučki biskup Franjo Komarica, nuncij u Berlinu nadbiskup Nikola Eterović i biskup Željenznog Egidije Živković.

Na misi su i postulatori dvaju postupaka za proglašenje svetim, o. Giovan Giuseppe Califano za papu Roncallija, i poljski svećenik mons. Slawomir Oder za papu Wojtylu te dvije žene koje su zadobile čudesno ozdravljenje po zagovoru pape Ivana Pavla II. – francuska redovnica Marie Simon Pierre i Floribeth Mora Diaz iz Kostarike.

Iz cijelog svijeta pristigla su 120 službena izaslanstva, a među 24 državna poglavara su i hrvatski predsjednik Ivo Josipović, talijanski Giorgio Napolitano, poljski Bronislaw Komorowski, kao i nekadašnji predsjednik nobelovac Lech Walesa te pripadnici španjolske i belgijske kraljevske obitelji. EU predstavljaju predsjednik Europskog vijeća Herman van Rumpuy i Europske komisije Manuel Barroso. Nazočni su bili i brojni predstavnici drugih religija.

Bila je to nedjelja četvorice papa – tako bi se ukratko mogla opisati nedjeljna svečanost kanonizacije dvojice papa Ivana Pavla II. i Ivana XXIII. na kojoj su bila i dvojica živućih papa, aktualni Franjo te papa emeritus Benedikt XVI. Proglasivši dvojicu svetaca, papa Franjo je istaknuo: „*bili su svećenici, biskupi i pape dvadesetog stoljeća. Upoznali su njegove tragedije, ali one ih nisu nadjačale. Jači je u njima bio Bog; jača je bila vjera u Isusa Krista, Otkupitelja čovjeka i Gospodara povijesti; jače je u njima bilo Božje milosrđe koje se očituje u njegovim ranama; jača je bila Marijina majčinska blizina*“.

Gовор у прigodi blagoslova franjevačkog samostana Svetog Ilike u Zagrebu (5. srpanj 2014. godine)

Uzoriti kardinale i zagrebački nadbiskupe Josipe Bozaniću, poštovani oče provincijale Bosne Srebrenе fra Lovro Gavrane, poštovani provincijali i provincijalke, poglavari i poglavarice, štovani predstavnici gradske i izvršne vlasti, drage kolegice i kolege profesori i prodekanji s KBF-a Sveučilišta u Zagrebu, dragi župljani i dragi prijatelji!

Doista mi je čast i zadovoljstvo što vas kao gvardijan ovoga samostana mogu danas sve pozdraviti i zahvaliti vam što ste se odazvali pozivu da sudjelujete u ovome svečanome činu preseljenja našega Samostana sv. Ilike u Zagrebu iz Podsuseda na sadašnju lokaciju, čime i sam samostan dobiva novu funkciju i određenje, i njegovu blagoslovu koji će izmoliti zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić

Otvaranje samostana i njegov blagoslov u vrijeme kada se brojni samostani i crkve diljem Europe zatvaraju, i to u srcu Republike Hrvatske, u njezinu glavnome gradu Zagrebu, predstavlja doista znak nade i ohrabrenja, znak vjere i života. Samostani su i u prošlosti bili, a i danas bi trebali biti, žarišta vjere, kulture, rada na liturgijskom i pastoralnom polju, nositelji vrijednosti i utočišta za rubne slojeve društva. No ovdje je ovaj samostan dobio i novu funkciju jer je povezan uz župnu zajednicu ali i šire područje što će omogućiti da se poveća pastoralna i duhovna protočnost u cijelome dekanatu.

Ovo je također samostan nekoć velike Franjevačke provincije Bosne Srebrenе koja je stoljećima vezivala svoju sudbinu uz sudbinu naroda i u kojoj su samostani bili istinska mjesta pastoralne djelatnosti, čuvari i branitelji vjerskoga i nacionalnoga identiteta, a franjevci su dijelili teret i nevolje života s običnim pukom, gdje se – kao što reče Ivo Andrić – gram radosti krvlju plaćao i gdje su od milja nazvani jedinstvenim obiteljskim imenom „ujaci“. Bili su pastiri, tješitelji, branitelji i prosvjetitelji: pisali su knjige i tiskali u nemogućim uvjetima na narodnom jeziku i stvarali jezični standard. Ne bismo smjeli izgubiti s uma da dvije velike ulice u Zagrebu nose imena znamenitih bosanskih franjevac i prosvjetitelja: fra Ivana Franje Jukića i fra Grge Martića.

Sa sobom donosimo takvu tradiciju povezanosti uz vjernike i narod i nastojat ćemo svojim radom i životom učiniti da ovaj samostan svetoga Ilike u Zagrebu u duhu Isusa i njegova evanđelja, slijedeći usmjerenja svetoga Franje Asiškoga i sve pozitivne tradicije Katoličke Crkve, pridonese onim vrijednostima koje su evanđeoske, franjevačke, kršćanske i općeludske u ovome dijelu grada Zagreba. Nastojat ćemo da samostan ne bude samo zgrada nego ljudi koji će djelovati, zalagati se za temeljne vrijednosti života i evanđelja, ali i koji će znati cijeniti svoj vjerski i nacionalni identitet čuvajući svoje a poštujući ono tuđe, drugčije, različito, pa čak i suprotno

Fra Božo Lujić

svjesni da nova kvaliteta na svim područjima života nastaje spajanjem onoga različitoga i suprotnoga. Donosimo duh dijaloga i otvorenosti prema svima kao što je to činio i naš utemeljitelj Franjo Asiški. Držimo da možemo dosta ponuditi našem narodu koji ovdje živi, ali isto tako i da možemo još više naučiti od onih koji su djelovali na ovim prostorima prije nas.

U tom duhu i na tragu tih pozitivnih iskustava stečenih u povijesti ali u novim prilikama i na novome prostoru mi Vam uzoriti kardinale Josipe Bozaniću, zagrebački nadbiskupe, zahvaljujemo na potpori koju ste davali i dajete ovome projektu u Vašoj Nadbiskupiji svjesni da njime svi možemo dobiti: i crkva u Zagrebu i vjernici ali i naša Franjevačka provincija Bosna Srebrena i da različitost karizmi i iskustva nije nedostatak nego prednost u svakom pogledu.

Poznato nam je da ove godine slavite velik jubilej – srebreni jubilej – 25 godina od Vašega biskupskoga ređenja. Dvadeset pet godina vođenja Crkve nije lagan posao, osobito u ovim vremenima političkih, kulturoloških pa i svjetonazorskih promjena. Zato u ime ove naše redovničke zajednice i u ime svih prisutnih želimo Vam od srca čestitati Vaš srebreni biskupski jubilej i zaželjeti Vam Božji blagoslov, zagovor Majke Božje, snagu i čvrstoću vjere svetoga Ilije i bliskost ljudima i svijetu i njezinim nevoljama svetoga Franje.

Također smo doznali da upravo danas slavite 17 godina otkako ste došli u Zagrebačku nadbiskupiju pa Vam i na tom jubileju čestitamo. Ovaj čin blagoslova samostana upravo se dobro uklapa i u ovaj Vaš jubilej jer ste i Vi došli s juga Hrvatske u središte Crkve u Hrvata – u Zagreb i donijeli sa sobom duh mediteranske čvrstoće, jasnoću stavova u vjerskom i nacionalnom pogledu i nepokolebitvu upornost u radu.

Dok Vam ovo čestitam u ime naše franjevačke zajednice i svih župljana ove župe, molim Vas da upravo na ovaj Vaš i naš dan, poslije ove Svetе mise, blagoslovite naš samostan i našu zajednicu, naše napore i našu župu i da nas u našem radu i dalje podupirete. Hvala Vam i neka Vas prati zagovor svetoga Ilije proroka, svetoga Franje i naše nebeske Majke – Marije Anđeoske.

Župna crkva Svete Marije Anđeoske i samostan Svetog Ilijе u Zagrebu

Fra Berislav Kalfić Dva rata – tri dnevnika

Koliko je sadržaj knjižice Dva rata – tri dnevnika od svega 100 stranica zanimljiv i informativan, toliko je i njezin put do današnjih čitatelja intrigantan i zagonetan. Izdanje, objavljeno u Varešu 2011. godine, navodi neupitno kao autora fra Berislava Kalfića, rođenog u župi Vijaka koja, uz HKD Napredak, slovi kao izdavač knjižice dnevničkih zapisa ovoga bosanskog franjevca. Pitanje autorstva, međutim, sve do ovog izdanja bilo je nejasno, pa čak donekle i misteriozno, što je – kada se uvaže okolnosti protekloga vremena – i vrlo razumljivo.

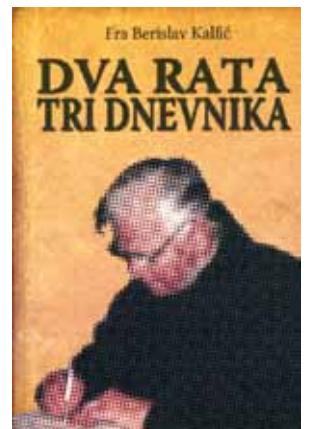
Dnevnik je, doduše samo njegov prvi dio, prvi put bio objavljen u Hrvatskoj reviji 1983. godine (god. XXXIII, sv. 3 [131], rujan 1983., str. 508–521), dakle još u vremenu kada je ovaj časopis izlazio u inozemstvu i bio najprofiliraniji kulturno-književni organ hrvatske emigracije. Kao autor u HR pojavljuje se ime Jure Poljičanin kojeg uvodničar u kratkome tekstu predstavlja kao šesnaestogodišnjeg mladića koji je doživio povlačenje hrvatske vojske do Bleiburga u travnju 1945., da bi nakon puta natrag bio unovačen u JNA.

U Bio-bibliografskom leksikonu suradnika *Hrvatske revije* (Zagreb, 1996.) autor Milan Blažeković pod imenom „Poljičanin, Jure“ upućuje na ime „Barun, dr. Boris Jakov“, a uz Barunovo ime navodi ne samo pseudonim „Jure Poljičanin“ nego i „Eugen Malbašić“.

Veću sljedećem broju nakon objavljivanja Dnevnika u HR „Eugen Malbašić“ se navodno iz Australije javio pismom koje je objavljeno u rubrici „Pisma uredništvu“ i koje je ovako glasilo: „Gospodine uredniče! Pročitao sam Dnevnik o bleiburškoj tragediji, koji ste objavili u Hrvatskoj reviji, br. 3/83. Ja sam bio jedan od onih u koloni smrti i dobro znadem, tko je taj Dnevnik pisao i vodio. Mene sada zanima, ukoliko Vi to znadete, kako je Jure Poljičanin došao do tog Dnevnika i gdje se Dnevnik nalazi, kad je pisao [pisac!] Dnevnika davno među pokojnima!? Uz bratski hrvatski pozdrav EUGEN MALBAŠIĆ, Australija.“ (*Hrvatska revija*, god. XXXIII, sv. 4 [132], prosinac 1983., str. 781.) Prema ovome pismu Malbašić i Poljičanin ne bi nipošto bili ista osoba, kako navodi Blažeković, nego dvije osobe koje su se međusobno poznavale.

Ako je „Eugen Malbašić“ uistinu Boris Jakov Barun (*1919.), koji je također bio bosanski franjevac, onda je sasvim izvjesno da je poznavao „Juru Poljičanina“. Zavrzlama oko imena, pseudonima, australske adrese i tvrdnje da je pisac Dnevnika „davno među pokojnima“ (fra Berislav Kalfić umro je tek 2012. godine!), mogla je imati samo jedan motiv: zametnuti trag stvarnome autoru, zaštititi ga od neželjениh posljedica, a Službu državne sigurnosti uvjeriti da se radi o osobi koje više nije bilo među živima. I Kalfić i Barun su mrtvi tako da nećemo saznati u kojoj mjeri je ovo bila „koordinirana akcija“ i međusobni dogovor, što se nama čini vjerojatnim i uvjerljivim.

Jozo Džambo

Međutim, ostavljujući sada po strani ovu razumljivu i nužnu ekvilibristiku, nama današnjim čitateljima postavlja se pitanje nije li ovaj hod i žongliranje po trapezu onovremenih političkih osjetljivosti i sumnjičenja bio više nego opasan. Izdanje Dnevnikā iz godine 2011. i ono iz HR (ovo završava najavom drugog dijela „U partizanima“, ali ga ne objavljuje ni u tom ni u nekom od sljedećih brojeva) identično je do u detalje. Nije trebalo mnogo policijske i isljudničke mudrosti da se na osnovi vrlo konkretnih imena i podataka u Dnevniku poput križaljke, vodoravno i okomito, precizno ustanovi tko je autor Dnevnika. To se, međutim, na sreću nije dogodilo. Dnevnik nam sada stoji na raspolaganju doslovno u onom prvom izdanju HR, sada i s dijelovima „U Titovoj vojsci 1945.“ i „Olovske ratne godine 1992.–1996.“. Fra Berislav je od 1988. do 2000. godine bio upravitelj Gospinog svetišta u Olovu, dakle, svoj drugi rat proveo je u srcu Bosne i srcu „Bosne Srebrenе“. Da je i u jednome i u drugome ratu imao potrebu i našao vremena da zabilježi doživljeno stavlja ga u tradiciju franjevačkih bosanskih kroničara.

Mi u ovome broju Biltena donosimo mali izbor iz fra Berislavove knjižice, preporučujući čitateljima svesrdno lektiru i preostalih dijelova Dnevnika.

Jedan dnevnik o bleiburškoj tragediji 1945.

27. svibnja 1945.

Digli smo se rano ujutro. Posve smo mokri jer je cijelu noć padala kiša. Krećemo u pravcu Koprivnice. Kroz Koprivnicu smo prošli oko 12 sati i odmah nastavili dalje prema Đurđevcu, gdje smo stigli pred zalazak sunca. Tu smo noćili na ledini.

28. svibnja 1945.

Digli su nas opet rano. Po jedan komadić kruha smo dobili. Pristupilo se odmah rasporedivanju, kao i u Mariboru. Na jednu stranu ustaše i esesovci, a na drugu domobrani i Wehrmacht. Tko je rekao što krivo, bio je na mjestu strijeljan. Da poniženje bude veće, jedan mali partizan-dijete strijeljao je. Popeo bi se na jedan kamen, da bi bio viši, i onda pucao iz male talijanske puške. Tako je prošao i taj dan.

29. svibnja 1945.

Kretanje natrag u pravcu Varaždina. Iza nas u Đurđevcu ostali su mnogi koji su pobijeni... Svejedno je i nama živima, što smo živi...

[...]

U Titovoj vojsci

2. lipnja 1945.

Ne mogu, a da ovdje ne iznesem i povežem svoje emocije sa svim do sada rečenim. Povezujem ih s ovim već poslovičnim riječima: *O tempora, o mores!* Zaista, uzimimo samo ovo: spavalо se na njivama, ledinama, po onoj narodnoj „zemlja je pod, nebo je krov, kiša umivala/tuširala – vjetar brisao/posušivao ...“ Pa često bez hrane dva do tri dana, voda svakakva, jelo se svašta, pilo se svašta. Spomenuh „jelo se svašta“. Evo: korijenje razno, sirovo konjsko meso (od ubijenih ili uginulih konja).

Rekoh: „I pilo se svašta“. Evo: voda mutna, prljava, pa čak i ustajala zelenkasta voda „žabokrečina“... Ubijalo se u hodu – na putovima, od logora do logora, kao i u samim logorima naročito. Uopće, život nije značio ništa; bio je jeftiniji i od mušice i od crva... Ubijalo se iz osvete ... Ubijalo se isto i – iz samog iživljavanja/uživanja u ubijanju, u krvi masakrirane žrtve, mnogi su zaista uživali. Najupečatljivija je potvrda tome cika i vriska – kao na kakvoj svadbi ... Mora se reći, bili su to sve – pijani ljudi; pijani – „od pobjede“, ali više pijani od rakije ...

Od 7. svibnja pa sve do sinoć spavali smo svuda, sinoć prvi put u zgradи, pod krovom. Legli, opružili se u civiliziranom krevetu. Prestalo je ubijanje. Život je postao vrednota. Mi smo 18-godišnji vojnici! Nekom moralnom selekcijom obuhvaćeni: da se godišta od 1928. pa nadalje „izvade“ iz svih logora ... Tako je glasila Titova naredba. Zaključeno je: sva godišta od 1928. i nadalje nisu se mogla ogriješiti o NOB-u. I naređeno: izvaditi ih iz logora i razvrstati kao dopunsku prinovu bataljuna koji su iz rata izašli desetkovani. Zaista, po moralu je tako! Ali, nažalost, ta je zapovijed stigla prilično kasno. Mnogo je maloljetnika, pa čak i same djece ubijeno, nestalo – u logorima i u kolonama smrti. Ponovit ću još jednom: *O tempora, o mores!* Zaista, je li ovo sve moguće? Do jučer, dakle, kolone i kolone NDH vojske (kao i mnoštvo civila) kretale su puževim korakom prema Bleiburgu. Na predaju Engležima ... Zatim oni kobni događaji – povratka te iste vojske, no sada kao „kolone smrti“, gdje su bili rijetki sretnici koji su preživjeli ... Kretanje od Zagreba do Bleiburga pa onda od Bleiburga do raznih odredišta, mjesta, logora ..., sve do Skoplja u Makedoniji, sve se to išlo pješke!

27. lipnja 1945.

Sve kao i jučer, isti tempo rada: straža, pisanje „džepnih novina“, a pred mrak opet u bataljun. Danas hoću posebno pribilježiti ovo, i nazvat ću to velikim događajem. Naime, u predvečerje ovoga dana moj kolega i zemljak Anto Slugić i ja otišli smo posjetiti franjevački samostan, zapravo prvenstveno otići u crkvu ... U kalendaru smo vidjeli da je blizu blagdan – Petrovdan (29. lipnja). Uvjereni smo da se mora održavati i predblagdanska priprava zvana Trodnevница. I čuli smo isto da u Varaždinu ima franjevački samostan i crkva. Uobičajeno vrijeme liturgije je u 18 sati. Zaputili smo se ranije, za svaki slučaj, da bismo stigli na vrijeme. I imali smo pravo. Teškom mukom pronašli smo željenu lokaciju. Došli smo na vrijeme u svojim vojničkim uniformama. Također i s oružjem. Morali smo. Naređenje je takvo. Ušli smo u crkvu baš na vrijeme. Sakrament je već bio izložen. Pjevači su pjevali „*Sanctus*“. Mi na crkvenim vratima skinuli kape „titovke“. Spremnike municije izvukli smo iz automata i stavili ih u džepove. I zaputili se kroz crkvu do prvih klupa. Sve glave okretale su se prema nama. I s očima punim šoka i nevjerice gledaju, prate nas. Baš kao da hoće reći: „Bože moj, odakle li su ova dvojica partizana koji dodoše i koji znaju još i pjevati prigodne ove pjesme ... I to na latinskom jeziku.“ Mi smo pjevali u hodu „*Sanctus*“. Kad smo došli do prvih klupa sjeli smo, zapravo kleknuli i nastavili odmah zajedno s pjevačkim zborom pjevati „*Sanctus*“. Tako i „*Tantum ergo*“ ... Dakle, prigodne pjesme za obred izlaganja Presvetog Sakramento odnosno „Blagoslov

s Presvetim". Pjevali smo glasom iz duše i srca sjećajući se naših visočkih dana i pjevanja u prigodama „blagoslova večernjih“ u našoj visočkoj crkvi. Nakon završetka ove večernje vjerske svečanosti zvane trodnevница, a bio je to drugi dan trodnevnice, otišli smo odmah u samostan posjetiti fratre. Primio nas je gvardijan. Vrlo službeno, i svojim govorom i svojim ponašanjem. Najvjerojatnije je da su razlog za ovakvo njegovo ponašanje bile naše partizanske uniforme. Dakle – mi partizani! I kad smo se predstavili da smo mi daci franjevačke klasične gimnazije u Visokom, ostao je i dalje nepovjerljiv i rezerviran. Željeli smo ga razumjeti pa smo mu, što je kraće moguće, iznijeli naš „hod po mukama“, počevši od Visokog pa dalje sve do Zagreba. U Zagrebu smo odmah bili mobilizirani u NDH vojsku u vojnu postrojbu „PTS“ (Poglavnika tjelesna straža). A onda ubrzo došla je odluka s vrha hrvatske vlasti od dr. Ante Pavelića o povlačenju hrvatske vojske u Austriju ... I nismo se ustručavali iznositi i dalje tijek epopeje dramatičnih događanja: Dravogradská bitka, zarobljavanje, logor Bleiburg, križni put „paklenih postaja“ – logora: Maribor, Koprivnica, Đurđevac. Opet: Đurđevac, Koprivnica, Varaždin – logor. Sve izneseno bilo je uzaludno, odnosno na sve ovo rekao je posve hladnokrvno da ga ništa ne zanima i da uopće ne želi slušati naše priče. Naprotiv, posumnjavao je još više da smo „prerušeni oznaši“, pogotovo je njegova sumnja u to pojačana kada sam ga upitao da li se u ovom samostanu nalazi fra Oton Knezović, hercegovački fratar koji je bio moj poznanik iz 1944. Stanovao je u našem samostanu u Sarajevu na Bistriku. Odgovor njegov bio je isto kratak i hladan – da u njegovom samostanu nema nikoga iz Bosne. Na njegov odgovor dodao sam: „Čuo sam da je on sigurno još tu i to upravo u ovom samostanu“. Mučni trenuci šutnje nastali su ... Prekinuo sam šutnju ovim riječima: „Molim, raspitajte se dobro gdje bi mogao biti. Sutra oko ove dobi nas dvojica doći ćemo opet“. Zaključio sam da smo zaista „nepoželjne osobe“.

28. lipnja 1945.

Sve isto kao jučer. Straža pred zgradom divizije. Poslije straže cijeli dan pisano „džepnih novina“ za I. bataljun. Predvečer opet u bataljun. U kasarnu na spavanje. Prethodno smo, u poslijepodnevnom vremenu, opet moj kolega Anto Slugić i ja isli u crkvu. Danas, 28. lipnja posljednji je dan trodnevnice. Unišli smo u crkvu pri samom odvijanju trodnevnice. Ulazimo kao i jučer: bez spremnika u automatu i cijevima okrenutim prema zemlji, tako do oltara odnosno do prve klupe kod oltara. Pjevamo zajedno s pjevačkim zborom na koru „Sanctus“ i „Tantum ergo“. Isti doživljaj kao i jučer, začuđenost prisutnih vjernika izražena njihovim pogledima. Ali zamjećujemo i divljenje da su tako hrabro dvojica partizana unišli u crkvu i da zajedno s njima zajednički pjevaju vjerske pjesme i mole se Bogu ... Po izlasku iz crkve opet smo posjetili i samostan. I kako smo najavili jučer ponovno smo tražili naš susret s ocem gvardijanom. Uдовoljeno nam je. Nismo dugo čekali. Gvardijan je došao s istom rezerviranošću prema nama. I sumnjičavošću. Ovaj susret bio je vrlo kratak. Nakon rukovanja s nama i naše ponovljene želje da se sretнемo sa spomenutim fratom Otonom Knezovićem rekao nam je gvardijan da je pitao on sve fratre u svom samostanu kao i fratre u susjednom kapucinskom samostanu i da su svi jednako govorili da nitko ništa

ne zna o spomenutom fratu, niti da ga je itko ikada vido igdje. Ovakve riječi bile su razlogom da tu više ne dolazimo, jer je to uzaludan napor. Po onoj narodnoj: „Na jednoj planinskoj s brzacima svojim – uz vodu pljuvati“. Napustili smo samostan pozdravivši se učtivo s ocem gvardijanom uz riječi: „Dobro, u redu je! Budite uvjereni da Vas više nećemo uznemiravati. Doviđenja!“ I tako završi ovaj dan.

[...]

18. srpnja 1945.

Točno u 2 sata i 50 minuta vlak iz Zagreba stigao je na postaju. U Zagreb smo stigli u 6 sati i 10 minuta – i odmah krenuli, zaputili se na Kaptol posjetiti fratre Hrvatske franjevačke provincije „Sv. Ćiril i Metodije / OFM“. Na kolodvoru smo se rastali od Ante Lovrića. On ne ide dalje. Ostat će u Zagrebu. Mi, pravac na Kaptol. Dođosmo pred samostan. Primio nas je otac gvardijan. Vrlo službeno. Odveo nas je u službenu prostoriju, zvanu „razgovornica“. I ponovio se tada isti slučaj kao u varaždinskom samostanu – isti susret gvardijana toga samostana s nama („partizanima“), njegovi nastupi ... Mi se lijepo predstavili, tko smo, što smo i odakle smo i kako smo mobilizirani u partizansku vojsku ... Uza sve ovo gvardijan je ostao i dale je nepovjerljiv, podozriv, totalno služben, učtivo oprezan. Posebno učtivo oprezan bio je kad smo govorili da smo đaci – sjemeništari Franjevačke klasične gimnazije, odnosno pitomci franjevačkog „visočkog sjemeništa“. Tad nas je učtivo zapitao, zamolio da nabrojimo imena svih profesora visočke gimnazije. Izbrojili smo imena zaista svih profesora. Nije bio zadovoljan. Zatražio je dalje, provjeravao nas je dale je. Tražio je sada ovaj podatak: da spomenemo koje predmete predaje svaki spomenuti profesor. Izbrojili smo točno i to, i opet nije bio zadovoljan. Tražio je sljedeći detalj, kao provjeru jesmo li zaista đaci – pitomci Franjevačke klasične gimnazije pitao nas: „Kad se čita epos ‘Ilijada’ kako se čita grčki, tj. modalitet čitanja takvog, kako se zove?“ Naš je odgovor bio: „Skandiranje!“ Tad je nestalo njegovog nepovjerenja, podozrenja, i uopće krute službenosti, odmah je pružio ruke i rukovao se srdačno s nama. Odveo nas je u blagovaonicu i rekao posluzi da nam serviraju doručak! Podmirili smo se dobro. I još više – rekao je on: da možemo doći i na ručak, te sve dok se zadržavamo u Zagrebu da budemo njegovi gosti ... Iznijeli smo naš plan: ostajemo danas u Zagrebu razgledavati grad, posjetiti Palmotićevu ulicu, odnosno nekadašnju „našu“ NDH kasarnu gdje smo bili u mjesecu travnju 1945. kao vojnici NDH postrojbi. Putovat ćemo u večernjim satima vlakom koji ide za Bosnu. Vlak, dakle, Zagreb – Sarajevo. Zamolili smo da kod njega ostavimo naše vojničke torbe. Vrlo prijateljski preuzeo je naše torbe. Nekad oko 17 sati vratili smo se ponovno u samostan na Kaptol. Primio nas je otac gvardijan i ponovno naručio jelo za nas. Rekao je posluzi i da nam spakira što više hrane za daleki put, jer ima na više mjesta dugih čekanja zbog porušenih mostova. Posebno je to u mjestu Slavonski Brod gdje se dugo čeka na prijevoz „kompom“ na bosansku stranu, u Bosanski Brod. Most između ova dva grada srušen je. Srušila ga njemačka vojska kad se povlačila ... Tako, slučaj je isti i u Bosni u Maglaju. Porušen je most na rijeci Bosni. Čak nam je otac gvardijan rekao i kako je čuo da je naša visočka gimnazija odnosno samostan visočki

„dignut u zrak“. Tako i konvikt! Možda je i to sve doprinijelo da nas je otac gvardijan tako očinski primio i „privio“ na svoje srce. I mi smo njega zavoljeli te se srdačno pozdravili i rastali.

Na željeznički kolodvor stigli smo oko 19 sati. Stigli smo upravo u trenutku kada je jedan visoki časnik, potpukovnik JNA na kolodvoru prelazeći biciklom prugu navelio na vlak koji je ulazio u kolodvor i samljelo i njega i njegov bicikl pod kotačima. Vlak Zagreb – Sarajevo krenuo je u 20 sati. Pun putnika – „k'o šibica“. Ja i moj kolega Anto Slugić lako smo se probili do kupea. U kupeu odmah su ispraznjena dva mesta za Titove vojниke. Odbijali smo ovu uslugu, ali nas naprsto prisiliše da sjednemo. Moj kolega i zemljak Anto Slugić i ja imali smo pomiješane osjećaje ... I stoga opet mogu reći samo ovo: *O tempora, o mores!* Kad je sunce zašlo bili smo u Sesvetama. Noć se polako spuštala. Vožnja će biti cijele noći.

[...]

20. srpnja 1945.

Približavamo se željezničkoj postaji Visoko. Znatiželja nas vuče da vidimo postoje li još naša zgrada i konvikt. Zanimalo nas je to jer čuli smo još u Zagrebu da su naša gimnazija i konvikt porušeni te da je valjkom poravnat teren gdje su bile sponutene zgrade ...

Nazire se željeznička postaja. Mi na prozore, sa znatiželjom vidjeti je li istina sve što su nam rekli zagrebački fratri. No, kakvo zaista veliko iznenađenje doživjesmo kad je vlak stao – obje zgrade su čitave! I još veće iznenađenje bijaše kad ugledasmo dvojicu fratara. Stoje i gledaju u vagone kao da nekog očekuju. Prepoznasmo ih odmah, bili su to naši profesori: fra Lujo Zloušić, ravnatelj Gimnazije, i fra Domagoj Šimić, profesor i gvardijan. Kakva radost zaista – ne da se riječima opisati. Predložili su nam da prekinemo vožnju i svratimo u samostan, odnosno u gimnaziju. Bez ikakvog predomišljanja, razdragana srca napustili smo vlak. Prozori vlaka načičkani su svi, glavama mnogih i mnogih ... Nastalo je pravo zaprepaštenje viđenom slikom, prizorom: naprijed fra Lujo, zatim nas dvojica u vojničkim odorama (partizanskim!) i iza nas opet drugi fratar, fra Domagoj. Čuli su se glasni povici: „Drugovi i drugarice, gledajte popovi odvedoše dvojicu partizana!“ Kakvo poniženje i sramota za sve Titove borce. Ulazeći u zgradu, fra Lujo reče da oni tako svaki dan izlaze i dočekuju putničke vlakove ne bi li prepoznali kojeg sjemeništarca i pozvali ga da se svrati i malo odmori. Također, i podsjetiti ih da ne zaborave svoje zvanje ... Tako evo prepoznaše i dočekaše i nas dvojicu. Odvedoše nas pravo u sobu, odnosno prostoriju ravnateljstva. Upoznao nas je s nastalom situacijom. Zaista, vrijedno je забиљеžiti sve rečeno, odnosno odjek prigodnih fra Lujinih riječi na nas dvojicu. Uopće za naš život. Evo, kako doživjesmo ovaj susret. Mislili smo mi da je sada sve gotovo dolaskom komunističkog sistema. Međutim, fra Lujine riječi su nas otrijeznile i vratile u stvarnost. Podsjetio nas je na naše opredijeljeno životno zvanje – duhovno. A mi bili uvjereni da je sve propalo i s tim se pomirili. Presudne su bile fra Lujine riječi da nije sve propalo, da su u tijeku aktivnosti pregovora i molbi i da će u dogledno vrijeme stići odobrenje za rad naše gimnazije, odnosno oživljavanje nastave. Istina,

sada u granicama danih zakonskih okvira nastalog novog sistema – režima. I nezabilazno je spomenuti i ovaj detalj. Fra Lujo nas je uveo u svoju sobu. I po ulasku, odmah je iz ladice izvadio dvije kartonske dopisnice i svečanim glasom priopćio ovo: „Ako želite nastaviti svoje daljnje korake, svoje opredjeljenje – biti fratri – evo, uzmite ove dopisnice i javite se svojima da ste se vratili živi i zdravi, nakon proživljenih kobnih situacija. Javite isto da nećete ići svojim kućama nego da idete u Kraljevu Sutjesku gdje ćete se pripremati za oblačenje fratarskog habita. Ta svečanost obreda primanja u franjevački red bit će na Gospinu svetkovinu zvanu *Porcijunkula*, koja se slavi 2. kolovoza. Neka, dakle, oni (vaši roditelji i drugi svi koje žele prisustovati) dođu za taj dan u Kraljevu Sutjesku. Misa je u 11 sati. Vi ste u vojničkoj uniformi, neka vam donesu najpotrebnije stvari od odjeće i obuće ...“ A ukoliko se odlučimo da prekidamo sa zvanjem, tada nas je fra Lujo upoznao s mogućim voznim redom polazaka vlaka „ćire“ iz Podlugova za Vareš. Moj kolega i zemljak Anto Slugić i ja bili smo zaista u šoku, ovako nenadanom razvoju situacije u kojoj smo se najednom našli, suočeni ozbiljno sa svojim zvanjem. A i alternativa je tu. Trenuci odluke. Treba odgovoriti. Fra Lujo je čekao stoički. Isto i prisutni fra Domagoj. Pred nama su dopisnice. Koliko je vremena trajala ova situacija, ne znam? Ipak nije dugo. Znam samo ovo: kolega i zemljak Anto Slugić prvi je uzeo svoju dopisnicu i napisao ovo: „Dragi moji roditelji! Živ sam i zdrav. Nalazim se, evo, u Visokom. Ne uznemirujte se kad pročitate da ne dolazim našoj kući u Vareš. Odlazim u Kraljevu Sutjesku u samostan. Bit će tamo primanje u „paroke“ – fratre nas đaka sjemeništaraca sa zatečenim gimnazijskim razredima od VI. do VIII. razreda. Ja sam VI. razred. Sa mnom je i Anto Kalfić iz Donje Vijake. Kolega moj! Odlazimo prekosutra 22. srpnja 1945. Bit će duhovne vježbe osam dana. Primanje i oblačenje fratarskog odijela bit će 2. kolovoza 1945. Pod pučkom misom u 11 sati u Kraljevoj Sutjesci. Ponesite sa sobom moje civilno odijelo, košulje i cipele. Radujem se mnogo da ćemo se vidjeti. I tada ćete saznati sve što vas zanima. Srdačni pozdrav, Vaš sin Anto!“ Tako, dakle, on napisala. Bez trenutka dvoumljenja ja to prepisah sve doslovno na svoju dopisnicu. Predadosmo obojica spomenute dopisnice fra Lui. Kad je čitao i pročitao obadvije dopisnice doživjeli smo ovo, drugi šok za nas. Fra Lujo je najprije uzeo svoju maramicu, skinuo svoje naočale, obrasio svoje suzne oči (vidjeli smo mi te njegove suzne oči), zavrnuo je svoje karakteristične brkove i rekao nam grleći nas: „Još u tijeku ovoga dana poslat ću poruku u Kraljevu Sutjesku gvardijanu fra Augustinu Maliću da pošalje nekoga kao pratnju vama do Kraljeve Sutjeske.“

I ovo želim unijeti. Dogodilo se isto na ovaj dan. Nakon rastanka s fra Lujom i izlazeći iz sobe pristupio nam je odmah fra Domagoj Šimić, profesor. Iznio je jedan teški problem. Gotovo nerješiv. Zapravo, on i fra Lujo bili su nemoćni. To je ovaj problem: dva vojnika partizana dolaze u kuhinju svaki dan i ostaju u kuhinji satima i satima. Sasvim su drski i bezobrazni. Sjede za stolom, puše, traže da na stolu uvijek ima pojesti. Znaju isto ustati i vizitirati što se na peći kuha i peče. I traže da se njih prvo posluži. A što je najdrskije i najbezobraznije, zafrkavaju kuharicu časnu sestru Rahelu mnogim nedoličnim pitanjima, govorima tako da ona oplače gotovo svaki dan ... „Mi smo nemoćni bilo što učiniti. Još su ‘vučja vremena’. Vi ste u uniformi

Titove armije. Nađite nekog načina i urazumite ih“, rekao je fra Domagoj i zaključio svoj govor. Mi smo mu obećali pomoći. Skovali smo odmah plan kako ćemo nastupiti našom intervencijom. Najprije smo „uzeli“ vojne činove. Ja sam poručnik i ujedno komesar čete, a kolega Anto Slugić, on je zastavnik. Unišli smo u kuhinju. Nakon obavljenog našeg vojničkog pozdrava ja sam tražio od njih da mi kažu zašto oni ovdje dolaze i što rade ovdje? Na ovaj moj ovakav strogi vojnički nastup oni su odgovorili drsko ovim riječima: „Što se to tebe tiče, druže?“ Tada je kolega Anto Slugić istog trenutka podviknuo: „Zar tako odgovaraš na pitanje druga poručnika? Znadete li vi da je on još i drug komesar?“ Odmah nakon ovih riječi kolega Anto zapovjedi pravo pod vojnički „Mirnooo!“ Tad sam ja nastupio. Obratio sam se kolegi Anti riječima: „Komandujte voljno“. I tad sam ja preuzeo svoju riječ te počeo sa svojom strogom lekcijom. Najprije sam počeo od činova. „Vi znate da još važi da oficiri ne moraju uvijek nositi svoje činove na uniformi. Pogotovo ako su na nekom tajnom vojnem zadatku primljenom od više komande. Upravo to smo mi, nas dvojica na takvom zadatku. Zaduženi od više komande da obilazimo garnizone i provjeravamo da li se i kako održava partizanska vojnička disciplina, počevši od izlazaka vojnika u slobodnom vremenu (a izlaziti mogu samo sa dozvolom pismenom od svojih prepostavljenih starješina) i uopće o ponašanju vojnika bilo gdje da idu ili bilo gdje da se nađu u privatnim kućama ili ustanovama. A ovo ovdje gdje vas dvojicu nadosmo više je od privatne kuće, ovo je ustanova, ovo je vjerski objekt. I već ovaj prekršaj zaslužuje disciplinski sud. Odlazak na disciplinski sud, strogi prijeki sud, kao i u ratnim vremenima, kako je to bilo. A vi znate, što je to, graniči to sa strijeljanjem. I ja mogu to u svom izvješću tražiti za vas preko zadužene više komande za vojnu disciplinu koja je svojim linijama strukture vlasti i ovlaštenja iznad svih. Ako obećate da više nećete ponavljati, ja vas mogu poštediti i mogu isto da ne podnosim svoje izvješće vašim prepostavljenim starješinama. Možete li obećati da više nećete ponavljati svoje dolaske ovdje? I uopće, bilo gdje bez propisane dozvole?“ Dobjio sam odgovor da neće više dolaziti. Rekao sam otvoreno da ćemo ovdje ostati još neko vrijeme. I da ćemo se navraćati još koji put prije nego odemo dalje do drugih mesta. Čuvši sve rečeno, dotočni vojnici vojnički pozdraviše i odoše. Pogledali smo časnu sestru Rahelu. Imala je veseli izgled lica. Zahvalila se! Došao je i fra Domagoj. Stigla je kava „razgovoruša“.

[...]

2. kolovoza 1945.

Osvanuo je lijep dan. Sunčan. Ugodna toplina. Zaista, ne može biti ljepšeg dana i simbolike za najavljenе obrede primanja novih kandidata u Franjevački red, odnosno svečanost oblačenja u fratarske odore – habite. Ovaj događaj pokrenuo je i moje prigodne emocije. Mi, dakle, nas dvanestorica, a to je jedna „četa mala“ prekaljena grubim igram na proživljenog vremena i tragičnih dana u završnici II. svjetskog rata, dana koje svaki od nas na svoj način preturismo. Evo, danas nakon dosad položenih „ispita zrelosti“ okupili smo se da zajedno krenemo u novi život, u „drugo poluvrijeme s produžecima“ – života i rada za koji se opredijeljimo u početku svojih

dječačkih godina stupanjem u Franjevačku gimnaziju i sjemenište u Visokom. Opređeljenje – biti svećenik-fratar. I ovo je isto simbolika – da ova svečanost današnja uslijedi baš na Gospinu svetkovinu zvanu *Porcijunkula*. S njezinim sadržajima i porukama. Jest, to je uvijek suvremen zov. Zov taj danas je to i nama. Misa je počela točno u 11 sati. Naroda nazočnoga prepuna crkva. Moji roditelji ne dođoše na vrijeme, to jest prije mise. Trebali su mi donijeti civilne hlače, košulje, cipele ... Posebno sam trebao civilne cipele. Zamijeniti, dakle, one moje vojničke takozvane „*bergschuh*“ (planinske bakandže) ... Dirljivo je bilo gledati i doživjeti spomenute prigodne obrede. Posebno kada sam ja došao na red: poslužitelji pristupaju, skidaju s mene moj vojnički opasač i bluzu i oblače mi redovničko odijelo, fratarski habit. Mojem kolegi Anti Slugiću roditelji su došli na vrijeme i donijeli mu sve potrebno. Dirljivo je isto bilo kada se uzima novo – redovničko ime. Ja sam uzeo za svoje redovničko ime fra Berislav. To je ime mojeg vijačkog župnika fra Berislava (Lacića). Uzeo sam to ime u znak poštivanja i nezaboravljanja. On me je poslao u sjemenište. Također, on je pomagao mojim roditeljima u njihovoj obvezi sjemeništu ... Poslije mise dođoše i moji roditelji. Došli pješke preko brda: Vijaka – Vareš – Perun – Poljani – Kraljeva Sutjeska, Ne mogoše prije. Viša sila! Bilo je često zadržavanje. Policijske kontrole na tim putnim pravcima. Kad su me ugledali moji roditelji, video sam suze u njihovim očima. Zaplakao sam i ja od radosti. Predao sam moju vojničku uniformu. Prekrojiti u civilnu odjeću. Isto i prebojiti. Odora vojnička bila je svijetloplave boje.

[...]

5. kolovoza 1945.

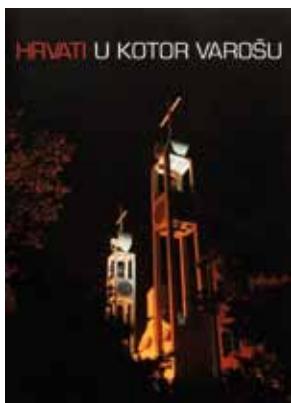
S ovim danom završavam vođenje dnevnika. Točnije, drugi dio dnevnika u razdoblju od 5. travnja do 5. kolovoza 1945. Završavam ga ovim zaključkom: ovo je prvi novicijat koji je proradio u novonastaloj državi kojoj je nadjeveno ime FNRJ (Federativna narodna republika Jugoslavija). Po pokazateljima situacije netom završenog Drugog svjetskog rata usuđujem se reći da je ovo prvi novicijat i na Balkanu. I to u Bosni! U Kraljevoj Sutjesci. I mi u njemu kao prvi *novice* kad se nije moglo sa sigurnošću reći kakva će biti budućnost Crkve i vjere na prostorima nove Jugoslavije i sistema koji uze vlast ...

Evo popis *novica* – redovnika. Sada s novim redovničkim imenima: fra Hrvoje Franjković, fra Ljudevit – Lujo Grgić, fra Mladen Šimičić, fra Leon Vujica, fra Miroslav Cvitković, fra Karlo Kujundžić, fra ? Rudeljić, fra Vitomir Slugić, fra Berislav Kalfić, fra Anto Kovačić, fra Ivan Krešo, fra Branko Barbarić

Ivo Pranjković, fra Stipo Karajica, Luka Vinojčić, uredili **Hrvati u Kotor Varošu**

Franjevački samostan Jajce, Župni ured Kotor Varoš,
FMC Svjetlo riječi Sarajevo

Uredništvo

Knjiga „Hrvati u Kotor Varošu“, u organizaciji Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba i Udruge Kotorvaroških Hrvata Zagreb, predstavljena je 22. listopada 2013., u Franjevačkom samostanu Hercegovačke franjevačke provincije, Avenija Gojka Šuška 2, Dubrava / Zagreb. Knjiga je objavljena povodom 20. obljetnice srpske agresije na Kotor Varoš. Predstavili su je prof. dr. Vlado Pandžić, prof. dr. Ivo Pranjković, prof. dr. Vine Mihaljević, Zoran Piličić, prof. i fra Stipo Karajica, župni vikar iz franjevačke župe sv. Marije anđeoske Sesvetska Sopnica, Zagreb. Na predstavljanju je uz brojne druge sudionike bio i apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj mons. Alessandro D'Errico koji se obratio i uvodnim pozdravnim govorom u kojem je pokazao veliko zanimanje za Bosnu i Hercegovinu kao i razumijevanje prilika u njoj.

Kotorvaroški franjevci, a posebice fra Stipo Karajica, prikupili su podatke o žrtvama srpske agresije na Kotor Varoš od 11. lipnja 1992. i o žrtvama iz Drugoga svjetskoga rata i porača. Svim žrtvama su u listopadu 2012. godine podigli spomenik – obilježje ispred župne crkve Rođenja BDM u Kotor Varošu.

Izgubili smo, a što sad?

Ćurić, Ivan. *Pabirci o Ivanka Bubalo, Plehanu i Žeravcu*:*

fotomonografija / [fotografije Stipo Mijić i arhiv autora]. - Plehan: Biblioteka Slovoznak, 2014. (Slavonski Brod: Grafotisak). - 224 str.; ilustr. 27 cm;
ISBN 978-9958-073-00-7

Već naslovom svoje knjige autor fra Ivan Ćurić pokazuje da mu knjiga ne želi biti niti znanstvena rasprava niti umjetnička monografija, iako fotomonografija jest. Ona naime govori o pabircima, a pabirci su ostaci plodova u vinogradu ili u polju što su preostali nakon berbe odnosno žetve. Te preostale plodove ptice ili ljudi kasnije skupljaju, pabirče. Nazivajući fotografске i tekstualne sadržaje svoje knjige pabircima, autor sugerira kako ih je prikupio i opisao. Time se uspješno ograđuje od pretencioznosti i razoružava želju za pretjeranom kritičnošću.

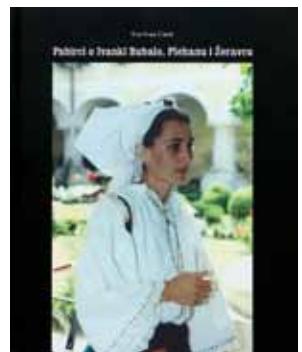
Iako je riječ o zbirci tekstova i fotografija rahla tematskoga ustroja i propusnog veziva među gradbenim elementima, knjiga ipak nije nasumična, već je krasi raspored prikupljene građeiza kojega se nazire osmišljen pogled na izabranu temu. Razaznaje se pet izrazito prepoznatljivih dijelova.

Prvi je pod naslovom *Znakovi pamćenja iz Plehanske riznice* tekstom posvećen i fotografiski dokumentiran osobito vrijednim umjetničkim djelima sačuvanim iz srušene plehanske crkve kao što su na primjer djela kipara Frane Kršinića i slikara Ive Dulčića, ili namijenjeni novoj, kao što je mozaik slikara Ljube Ivančića. Potom slijede fotografije ruševina plehanske crkve sv. Marka s ostacima umjetnina i napisljetu tekstovi i fotografije posvećene projektu Zlatka i Nine Ugljen za novu plehansku crkvu i onomu što je od njega dosad izvedeno. Posebno se u tom dijelu spominje proslava sv. Marka na Plehanu 2002. na temeljima nove crkve, a s motivima narodne nošnje.

Drugi dio pod naslovom *Tri svijetla uzora* skreće posebno pozornost na trojicu plehanskih fratara, fra Juru Vuletića, fra Marijana Marića i fra Vladu Ključevića. Može se reći da fra Jure predstavlja tipično plehanske fratre kao požrtvovne i skromne pastoralne radnike i dobre ljude, pune životne mudrosti. Fra Marijan zastupa „viđenje“ plehanske fratre koji su bili intelektualci, provincijali i naravno plehanski gvardijani, a fra Vlado predstavlja žrtve Drugoga svjetskog rata i porača. Ubili su ga naime partizani u veljači 1945. Portrete ovih franjevaca naslikali su zagrebački slikari Tihomir Lončar, Iris Bondora Dvornik i dr.

Treći dio *Ime kao ljubav prema zavičaju* donosi duhovni portret plehanske novinarke Ivanke Bubalo (1963.-2004.) čijoj je desetog obljetnici smrti posvećena ova fotomonografija. Ivanka Bubalo (rođ. Jerković) rodila se godine 1963. u Božincima. Osnovnu

Slavko Harni

* U organizaciji Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba, Udruge Plehanska zvona i Udruge bosanskih Hrvata Prsten kao pokrovitelja, predstavljena je 22. svibnja 2014. u Matici hrvatskoj u Zagrebu, knjiga fra Ivana Ćurića *Pabirci o Ivanka Bubalo, Plehanu i Žeravcu*. Osim autora knjigu su predstavili dr. Drago Prgomet, prof. dr. sc. fra Božo Lukić i Slavko Harni, a predstavljanjem je moderirao Jure Zovko.

školu pohađala je u Božincima, gimnaziju u Derventi 1977-1981. Studij novinarstva na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu završila je 1986. Godine 1992. je u izbjeglištvu. Stanuje, s mužem i troje djece, u Slavonskom Brodu, intenzivno se bavi humanitarnim i novinarskim radom. Poginula je u prometnoj nesreći 21. ožujka 2004.

Nakon završetka studija jedno vrijeme je radila kao novinarka u Derventskom listu. Kao novinarka surađivala je među ostalim i u Glasu sela, Glasu Koncila, Svjetlu riječi, Katoličkom tjedniku, Kani, Posavskom glasniku, Plehanskom glasniku. Od 1998. do 2001. uređuje i vodi emisiju Zov Plehana na Hrvatskom katoličkom radiju u Zagrebu. Emisija se reemitirala na Radio Brodu. Godine 2001. emisija mijenja naslov u Zov Posavine, a od prosinca 2002. emitirala se samo na Radio Brodu. Autorica emisije osvojila je ne samo simpatije i poštovanje, već i ljubav svojih slušatelja, baš kao i svih s kojima se susretala. U njoj se kao osobi, vjernici i novinarki na osobit način personificirala ideja povratka prognanih ljudi, napose Plehančana. U povodu pete obljetnice njezine smrti 2009. objavljena je knjiga potpuno posvećena njezinu životu i radu, a uredio ju je profesor s Fakulteta strojarstva i brodogradnje u Zagrebu Mario Essert, inače rodom iz Stona. Brojne su poveznice između tih dviju knjiga, Essertove i Ćurićeve.

Četvrti razlučiv dio monografije jesu fotografije kapela i područnih crkava plehanske župe s fotografijama građevina, napose kapelica i njima namijenjenih umjetničkih djela, uglavnom slika.

Peti dio naslovljen kao *Župa sv. Franje Asiškoga u Žeravcu* donosi također prizore koji predstavljaju buduću crkvu sv. Franje u Žeravcu i župne kapele od kojih se posebno ističu one što ih je projektirao Zlatko Ugljen. I tu se donose reprodukcije umjetnina kojima su kapele ukrašene.

Fotomonografiju obilježava, kako se vidi već na prvi pogled, velika raznolikost fotografskog materijala i popratnih uglavnih kratkih tekstova. Njezin je naglasak očito dokumentarni, unekoliko obilježen autorovim osobnim iskustvom, pamćenjem, a umnogome i onim što je zatekao iz zadanih i zatečenih kulturnih dosega.

Na uređenju crkava i kapela na Plehanu i u Žeravcu radili su, a i bili zastupljeni u zbirkama, vrhunski brojni, uglavnom hrvatski, umjetnici (kipari i slikari). Već se na prvi pogled vidi kako su u knjizi reproducirana iznimno vrijedna djela umjetnika kao što su slikari Ivo Dulčić, Slavko Šohaj, Đuro Seder, Katarina Žanić Michielli, kipari Frano Kršinić, Zdenko Grgić, Josip Poljan, Krunic Bošnjak te arhitekti Zlatko i Nina Ugljen. Čini se nadalje kako se Tihomir Lončar, Vlatko Blažanović, Iris Bon-dora Dvornik, Leila Michielli Vojvoda, Đurđa Gudlin Zanoški, Željko Šegović, Blaženka Salavarda, Stipo Ledić i dr., mogu smatrati drugim naraštajem umjetnika angažiranih u plehanskom kraju.

Knjiga, u svojem umjetničko-dokumentarnom ishodištu, počiva na onome što bih nazvao Franjevačkim kulturnim pokretom u Bosni u drugoj polovici 20. stoljeća. Program je pokreta ponajprije usmjeren uređenju franjevačkih crkava Bosne Srebrenе djelima suvremene, napose hrvatske, umjetnosti. Pokret živi od poruka Drugoga vatikanskoga sabora koji je sazvan kako bi se život Katoličke Crkve osuvremeno, otvorio prema svijetu općenito, pa i prema svijetu umjetnosti, polazeći od toga

da Katolička Crkva nema nekoga privilegiranoga umjetničkoga stila, već u uređenju crkava slijedi umjetničke tijekove. Pokret se začinje šezdesetih godina prošlog stoljeća, kad je bio i Koncil. Vodeća osobnost pokreta bio je Vjeko Božo Jarak, tada profesor na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu i franjevac plehanskoga „distriktka“.

Druga kulturno povjesna odrednica programa pokreta o kojem govorimo jest uvođenje moderniteta u hrvatsku religijsku likovnu umjetnost. To je učinio veliki hrvatski slikar Ivo Dulčić, ponajprije svojom zidnom slikom *Krist kralj hrvatskoga naroda* u crkvi Krista Kralja iz 1959. u Splitu. Kad je izvedena, bilo je među utjecajnim crkvenim ljudima onih koji su tvrdili da je slika ružna i ozbiljno namjeravali ostrugati je s crkvenog zida. Odlučujuća u tim prijeporima bila je potpora ponajvećega među hrvatskim kiparima Ivana Meštrovića. Bosanski (a i drugi) franjevci, a i neki svjetovni svećenici u Bosni i Hercegovini također su se, neki brže neki sporiđe, priključili potpori Dulčiću. Sad, već odavno, nema nikakvih prijepora o tome da je Dulčićeva freska *Krist kralj hrvatskoga naroda* remek djelo umjetnosti općenito, a napose sakralne. Pokazat će se također da je Dulčić nenadmašen autor u području religijskoga slikarstva, da su mu djela nedvojbeno europskih dosega i da su brojna takva djela, počevši od šezdesetih godina 20. stoljeća, izvedena u Bosni: u Sarajevu, Kreševu, Banjoj Luci (katedrala), Kotor Varošu, Podmilaču. U plehanskoj crkvi njegova su djela bila izvedena posthumno.

Mi ovdje dakako imamo na umu prije svega plehansku zbirku koja se još uviđek čuva u Slavonskom Brodu i iz koje potječu najbolja djela reproducirana u fra Ivanovoj knjizi. Ona je prvi uređen postav umjetničkih djela u plehanskom samostanu. Sadržava zbirku od nekoliko stotina djela što ih je Vjeko Božo Jarak 1978. darovao plehanskom samostanu. U zbirku pripada i ostavština pokojnoga plehanskoga gvardijana fra Ante Jurića. Ukupno svakako više od šest stotina djela. U to vrijeme, osamdesetih godina dakle, o Plehanu se u hrvatskim medijima (Večernjem listu) govorilo kao o čudu. A onda je to čudo početkom srpnja 1992. temeljito razoren eksplozivom srpske vojske! Puno toga se naime nije dalo ukloniti.

Izgubili smo, a što sad?

Knjiga koju prelistavamo jedan je od odgovora fra Ivana Čurića na to pitanje. On je kao ondašnji plehanski gvardijan 1997. došao na Plehan. Ne hajući za nevolje onih koji su imali teškoća s tim njegovim dolaskom, znajući da to nije bezopasno, on je stanovao, kad je trebalo, u srušenom podrumu plehanskoga samostana, potom u kontejneru, a onda je negdašnju samostansku gospodarsku zgradu preuređio u samostan i izgradio temelj nove plehanske crkve po projektu Zlatka Ugljena. Crkvu je njegov nasljednik fra Mirko Filipović stavio pod krov (kupolu) i nastavio njezino uređenje te sagradio, također po Ugljenovu projektu, prekrasnu „zimsku“ kapelu uz plehansku crkvu. Urađeni su i opsežni betonski radovi za smještaj umjetnina i druge potrebe Plehana kao kulturnoga središta.

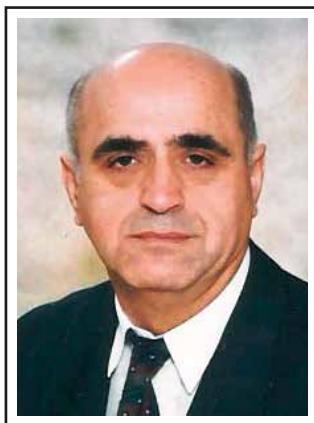
Posredujući, sad, ovom fotomonografijom, u slici i riječi, prikaze zavičajnoga prirodnoga krajolika, baš kao i, u međuvremenu ponovno potvrđene, motive kulturnoga krajolika u njegovoj pučkoj i elitnoj inačici, posredujući napisljetu i obnovljene „znakove pokraj puta“ (Andrić), kapelice rađene rukom običnih naših zidara,

fra Ivanova knjiga biva svjedokom vremena i podastire sliku zavičaja. Dokumentira ljubav prema zavičaju ondje gdje je tek donedavno bila pustoš. Ta je slika afirmativna i prema onome što je elitna, visoka i prema onome što je autentična pučka kultura. Umjetnost nije tu da zamijeni našu pučku kulturu, ali mogla bi, izgradnjom ukusa, biti stanovit osigurač od „novokomponovanog“ gostoničarskog i vašarskog degradiranja pučke kulture. I to je, mislim, jedna od poruka ove knjige, upravo vrijedna pozornosti.

Čestitam fra Ivanu i njegovu suautoru fotografu Stipi Mijiću još jedanput i želim da im knjiga ubire plodove na njegovo i naše zadovoljstvo.

Duro Seder, "Kristovo uskršnje"

IN MEMORIAM
MARKO ŠILJ
(28. studeni 1942. - 6. veljače 2014.)

Dana 6. veljače 2014. u Zagrebu je umro član udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko, izvanredni profesor Marko Šilj. Njegovi zemni ostaci sahranjeni su 11. veljače 2014. na Krematoriju Mirogoj. Obred pokopa predvodio je vlč. Mario Bičak iz župe Blagovijesti - Navještenja Gospodinovog u Vrbanima, kojoj je pokojni Marko Šilj pripadao.

Ivana Žebec Šilj

Rođen je 28. studenog 1942. u Zaselju, općina Vitez, Bosna i Hercegovina, od oca Stipe i majke Ande. Osnovnu školu završio je u Novom Travniku, a Franjevačku klasičnu gimnaziju 1961. te realnu gimnaziju u Travniku 1962. godine. Nakon gimnazije upisuje Višu pedagošku školu u Sarajevu koju je završio 1964. Nakon diplomiranja radio je kao nastavnik matematike i fizike u osnovnoj školi i gimnaziji u Vitezu no ubrzo upisuje Prirodno-matematički fakultet (smjer matematika i fizika) također u Sarajevu. Po završetku studija na PMF-u radio je kao profesor matematike i fizike u gimnaziji u Travniku do 1971. godine kada se zapošljava u Računalnom centru Rudarsko-metalurškoga kombinata Zenica. Dodatno se usavršavao u Velikoj Britaniji na Sveučilištu Birmingham kao stipendist OECD-a (The Organisation for Economic Co-operation and Development) te UNIDO-a (United Nations Industrial Development Organization). Magistrirao je 1981., a 1986. godine na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Beogradu obranio je doktorsku disertaciju pod naslovom „Modeliranje i simulacija sistema masovnog opsluživanja pomoću računala“ stekavši zvanje doktora statističkih znanosti.

Tijekom rada u RMK Zenica koordinirao je suradnju s raznim znanstvenim institucijama iz zemalja bivše Jugoslavije i inozemstva što mu je otvorilo i mogućnost zapošljavanja na Metalurškom i Strojarskom fakultetu u Zenici gdje je u svojstvu docenta radio od 1989. do 1994. godine.

Za vrijeme rata, od 1992. do 1994., radi i pri UNHCR-u (United Nations High Commissioner for Refugees), u sektoru za programe u Centralnoj Bosni za koji je kreirao i implementirao nekoliko modula informacijskog sustava, kao što su evidencija i praćenje prognanika i izbjeglica, evidencija i praćenje demografskih promjena na prostoru BiH, nabava i distribucija energetika za gradove i ustanove od posebnog značenja i dr. Informacijski sustav koji je kreirao za potrebe UNHCR-ovog ureda u Centralnoj Bosni preporučen je kao model za ostale UNHCR-ove uredne u bivšoj Jugoslaviji, a on je 1993. imenovan za eksperta UNIDO-a za područje informacijskih sustava.

Zajedno s obitelji, suprugom Nevenkom i sinovima Igorom i Vladimirom, 1994. nastanio se u Zagrebu, no poslom i dalje ostaje vezan za BiH. Od 1995. predavao je statistiku i informacijske znanosti na Ekonomskom fakultetu u Mostaru, na kojem je 2000. izabran u zvanje izvanrednog profesora. Osim nastavničkog i znanstvenog rada aktivno je bio angažiran kao projektant informacijskog sustava i ekspert u različitim gospodarskim subjektima, ekspertnim timovima Vlade RH i EU projekatima. Autor je više od 70 znanstvenih i stručnih članaka, te dva sveučilišna udžbenika iz statistike i informatike.

Vrstan stručnjak u svome području, profesor Marko Šilj ostat će među brojnim prijateljima i u obitelji zapamćen i kao skroman i velikodušan čovjek. Silno je volio igru i razgovor s djecom u kojima je nastojao pobuditi znanstvenu značajku, ljubav za jezike i matematiku. Neka od te djece, sada već odrasli ljudi, rado i s ljubavlju sjećaju se njegovih priča i izmišljenih igara, ali i strogih instrukcija iz matematike i fizike.

Osobno sjećanje na pokojnog Marka Šilja

Davni dani. Prošlo je više od pola stoljeća od moga školovanja u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom, a još dobro pamtim sve tamošnje prostorije, hodnikе i dvorišta na kojima sam susretao meni tako draga lica profesora i školskih kolega. Među tim licima u vrlo živom sjećanju mi je lice jednoga crnomanjkastog dječaka, povisokog, gotovo štrkljastog sa živim znatiželjnim očima i blagim osmijehom koji je mogao biti samo zalog toplog i prijateljskog odnosa. Bio je to Marko Šilj. Premda je generacijski bio nešto mlađi od mene i išao u niži razred, znali smo se češće družiti u "slobodno vrijeme" ili na sportskim aktivnostima.

Poslije mnogo vremena na prvim sastancima naše Udruge susrećem meni značni pogled dječaka iz visočke gimnazije Marka Šilja, sada dakako u "ozbiljnim godinama" i kada su nam se pogledi sreli bilo je to na obostranu radost. Ponovno smo se u Zagrebu povremeno družili i neizbjegno i s toplinom i u srcu i u duši prisjećali školskih dana u našoj Gimnaziji u Visokom.

Ne tako davno, u svome napisu u *Svjetlu* rječi zabilježio je fra Stjepan Pavić kako mu je jednom prigodom Marko rekao da je svaki od naših tadašnjih visočkih profesora bio institucija za sebe! To bi se doista moglo podržati jer su nam profesori bili, poimence na primjer, samo neki: fra Ignacije Gavran, samozatajan i samoprijeđoran gotovo do misterijskih granica, a opet sve plodove svoga rada i sve svoje darove otvoreno predavao bližnjima i svima drugim, fra Šimo Šimić kome posve pristaje ona pjesnička metafora *kremen-kamen, gdje stanuje živi plamen*, ali plamen može i obasjati kao i sažeći, fra Rastislav Drljić, profesor silne radne energije koji je pomašao uvijek bio u žurbi i sve je stizao, fra Berislav Gavranović koji je bio prividno ozbiljan, pa i strog, ali sa širokim povijesnim obzorima i spoznajom da je i u povijesti puno privida. Kod fra Borivoja Piplice ponekad se prvo mogao čuti njegov zvonki, otvoreni, "zarazni smijeh", a potom ugledati njegovo ugodno muževno lice. Tu su i naši profesori matematičari, očinski blagi. Za đake zaštitnički pristupačan bio je pred takо "tvrdim predmetom" fra Lujo Zloušić, jednostavno je zračio blaženošću, dok se fra Mijo Bobetić, čvrste građe poput same matematike čije je i skrovite kuteve dobro poznavao putem neke svoje gotovo genijalne crte, znao našaliti i nekom duhovitom opaskom na račun "matematičkih neznanica". A svi su ti profesori dosegnuli visoku, pa i najvišu razinu u svojim disciplinama slično kao i naš kolega Marko Šilj što je lijepo predstavljeno u priloženom nekrologu.

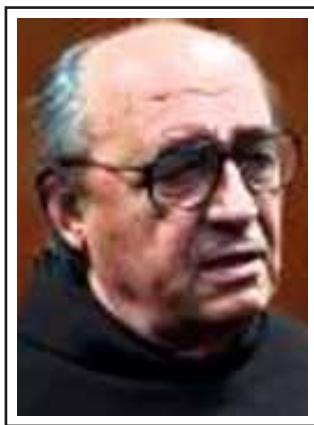
Družeći se povremeno s Markom posljednjih godina, mogao sam se uvjeriti koliko je bio i obiteljski privržen. Prema supruzi gđi Nevenki gajio je i pokazivao tople emocije i odanost, a za svoja dva sina znao mi je s ponosom govoriti kako su iznimno visokih intelektualnih kapaciteta, ali im je on ukazivao i na sve druge važne osobine koje treba posjedovati i njegovati zreo i odgovoran čovjek. Posljednjih godina - dvije nekako se nismo sretali, pa ni telefonski čuli, ali mi je često bio u mislima. Znao sam, a o tome smo i razgovarali, da je imao lakših zdravstvenih poteškoća, a

Anto Dugonjić

onda početkom ove godine pročitam njegovu osmrtnicu u novinama što me je istinski potreslo. U razgovoru s gospodom Nevenkom doznajem da je zadnjih godina ipak imao ozbiljnijih zdravstvenih problema, posebice sa srčanom funkcijom što je i uzrokovalo smrt.

Moja promišljanja o kolegi Marku Šilju potvrđuju kako je u svome životu zadržao i provodio onu znanu visočku usmjerenošć da treba stalno učiti i usavršavati se u svim područjima. Danas bi se to reklo provoditi svakodnevno samoobrazovanje što je u skladu s mnogim preporukama povjesno važnih ljudi i uzora. Mislim pri tom na Hipokrata, oca medicine, koji je poučavao mlade liječnike da treba svoju disciplinu, medicinu, svaki dan usavršavati jer samo tako stečeno znanje i vještine jamče da je liječnik dostojan svoga zvanja. I brojni drugi Hipokratovi aforizmi o medicinskoj struci i danas su najvećim dijelom aktualni. Naš kolega Marko kao da je znao i pridržavao se ove Hipokratove preporuke koja se naravno ne odnosi samo na liječnike već na svakog pregaoca, na svakog čovjeka. Marko je otisao u onostrano i prekoracio granicu našega spoznajnog dosega, a nama koji smo još ovdje to tek predstoji.

Mi ne znamo što znači onostranstvo, ali vjerujemo i nadamo se da ćemo se tamo opet sresti. Kada pak ovako odlaze drage nam osobe, prisjetimo se one dobre pouke da dragim osobama trebamo često i neskriveno pokazivati da su nam drage. Poznanstvo i povremeno druženje s kolegom Markom Šiljom donosilo mi je posljednjih godina i svevrsno "vraćanje" u školske dane naše visočke Gimnazije. To me je, a vjerujem i Marka, na stanovit način i pomlađivalo pa ostajem u dobroj nadi da će biti još susreta s Markom, a i mnogim dragim "visočanima" nakon ovozemaljskog života kako ga je naš tih i dobri Marko časno i pošteno provodio, u radu odgovorno, u odnosima s drugima pažljivo i tolerantno s razumijevanjem i prijateljski. Imajući na umu sve to zasluzio je biti uzor drugima.

IN MEMORIAM
FRA LUKA MARKEŠIĆ*
(23. prosinac 1937. – 7. kolovoza 2014.)

Iznenadila nas je vijest o smrti eksprovincijala bosanske franjevačke provincije „Bosna Srebrena“ i profesora na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu fra Luke Markešića koji je bio veoma zauzet u religijskom, kulturnom, društvenom i političkom životu pluralističkoga bosanskohercegovačkog društva. Članovi Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba, koji su studirali Franjevačku teologiju u Nedžarićima, u Sarajevu, sjećaju ga se kao profesora jasne teološke misli koji je predavao dogmatske predmete *De Deo uno et trino*, *De Ecclesia*, *De novissimis* (sive *Eschatologia*), *De gratia*, *Pneumatologia* i *Mariologia*.

Fra Luka je bio i član naše Udruge prema kojoj je imao očinski odnos. Usmjerao je njeno djelovanje i poticao na aktivno zalaganje njenih članova u bosanskohercegovačkoj složenoj zbilji. U otvorenim susretima zagovarao je jasnu politiku. Tako je nakon izbora novog Predsjedništva Udruge 2005. na Franjevačkoj teologiji, u Nedžarićima, poklonio *Statut Hrvatskoga narodnog vijeća* članovima Predsjedništva sa željom da ga se dobro prouči. Ukrzo nakon toga, 17. rujna 2005., u Zagrebu, Udruga je predstavila knjigu fra Luke Markešića *Crkva Božja, postanak – povijest – poslanje* koju je u Sarajevu 2005. izdalo Svjetlo riječi. Na tom predstavljanju bio je prisutan dr. sc. Vladimir Lončarević, predstavnik Ureda predsjednika države. Fra Luka nas je s njim upoznao i preporučio da se brine o Udrudi i da pomaže Udrudi koja je otvorena i poštuje nacionalnu, vjersku i kulturno-društvenu različitost. Cijenili smo i zahvaljivali na svakom savjetu fra Luke kao profesora svojim bivšim studentima za poboljšanje rada Udruge kao udruge civilnog društva koja je prije svega kulturno, karitativno i kolegijalno usmjerena, što je istaknuto u Statutu Udruge.

Fra Luka Markešić je s vjerom u uskrsnuće, blago u Gospodinu preminuo 7. kolovoza 2014. u Sarajevu u 77. godini života, 58. godini franjevaštva i 49. godini misionštva. Misa zadušnica za preminulog fra Luku slavljena je u utorak, 12. kolovoza

Uredništvo

u 11 sati u crkvi Franjevačkog samostana svetog Ante na Bistriku, a istoga je dana u 13 sati sahranjen na Fratarskom groblju Bare u Sarajevu. Posljednjem ispraćaju bili su nazočni mons. Vinko Puljić, kardinal, fra Marko Semren, biskup, fra Lovro Gavran, provincijal, brojni svećenici, franjevci, bogoslovi, časne sestre te oko dvije stotine puka.

Fra Luka Markešić je rođen u Proslapu pokraj Prozora u Rami 23. prosinca 1937. Teološki studij je završio na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu, a poslijediplomski na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Ljubljani (1966.), gdje je magistrirao (1969.) i doktorirao tezom *Izgradnja Crkve prema Prvom pismu Korinćanima* (1972.). Uz druge službe u franjevačkoj zajednici, obavljao je službu provincijala Bosne Srebrenе od 1982. do 1991. Od 1972. profesor je na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu. Kao istaknuti franjevac i profesor u provinciji Bosni Srebrenoj, uz nekoliko knjiga, objavio je brojne studije iz raznih područje opće teologije i posebne ekleziologije, te prikaze knjiga, izvještaje, komentare, komemorativne članke, govore i okružnice u časopisima, zbornicima i drugim publikacijama.*

---

* www.bosnasrebrena.ba; Ivan Markešić, *Leksikon članova Udruge daka Franjevačke klasične gimnazije Visoko*, Udruga DFKG Visoko - Zagreb, Zagreb, 2008., 112-114.

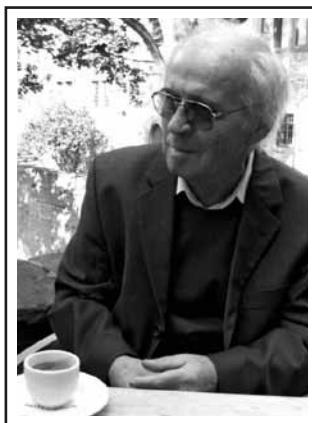
IN MEMORIAM
FRA IVICA ALILOVIĆ*
(25. ožujak 1938. - 18. kolovoza 2014.)

Dok smo još razmišljali o smrti našega profesora fra Luke Markešića, „sustigla“ nas je nova vijest o smrti fra Ivice Alilovića, člana franjevačke provincije Bosne Srebrenе i člana naše Udruge. Od prošle godine, dok smo večerali u blagavaonici visočkog Konvikta uoči slavljenja trideset pet godina mature iz 1978. godine, još odjekuju stihovi *U boj, u boj* iz opere Nikole Šubića Zrinskog koje nam je pjevao pokojni fra Ivica Alilović Džimi. Uvijek je komunicirao s drugim ljudima s raspjevanom franjevačkom radošću i evanđeoskim duhom unoseći među članove Udruge, kao i među sve ljude, posebno ozračje molitve, darovanosti i zahvalnosti Bogu.

Fra Ivica je rođen 25. ožujka 1938. u Rovni, župi Busovača, franjevački habit je obukao 1957. u Kraljevoj Sutjesci, a svećeničko ređenje obavio je 1965. u Sarajevu. Dugo godina je bio u Njemačkoj gdje je pastoralno i karitativno djelovao, a u provinciji Bosni Srebrenoj obnašao je različite službe župnika u Docu pokraj Travnika, gvardijana i župnika u Fojnici, zatim župnik u Bogićevcima i Okučanima u Hrvatskoj i u hrvatskoj katoličkoj misiji Baja u Mađarskoj. Kao umirovljenik boravio je u franjevačkom samostanu Fojnica, a od posljedica moždanog udara u kolovozu 2013. umro je u bolnici u Novoj Biloj.*

Uredništvo

* www.bosnasrebrena.ba; Ivan Markešić, *Leksikon đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko*, Udruga ĐFKG Visoko - Zagreb, 2008., 11-12.

IN MEMORIAM
VINKO STJEPANDIĆ,
socijalni djelatnik

S.H.

Nakon duge i teške bolesti, u petak ujutro 29. studenoga 2013., u Reutlingenu je u svom domu, u krugu svoje obitelji preminuo dugogodišnji socijalni djelatnik Caritasa Vinko Stjepandić. Vinko Stjepandić rodio se 23. rujna 1935. godine u Kornici, općina Bosanski Šamac, Bosanska Posavina. Nakon osnovne škole u susjednom Čardaku, upisuje se u klasičnu gimnaziju u Zarebu na Šalati, gdje s izvanrednim uspjehom maturira i polaže državnu maturu. Nakon mature upisuje studij književnosti i romanistike na Filozofskom fakultetu sveučilišta u Zagrebu. S diplomom kao profesor hrvatskog i francuskog jezika, odlazi jednu godinu na Sorbonu u Pariz gdje usavršava Francuski. Prvo radno mjesto nalazi kao profesor francuskog i hrvatskog jezika u Maglaju. Nakon dvije uspješne, ali teške godine profesorskog rada vraća se u Hrvatsku, u Opatiju gdje dobiva radno mjesto glavnog recepcionara u poznatom opatijskom hotelu. Slijedi rad na Institutu za oplemenjivanje bilja u Zagrebu gdje je zadužen za međunarodnu korespondenciju. Nakon Hrvatskog proljeća, razočaran razvojem događaja u Hrvatskoj odlazi najprije u Švicarsku, zatim u Englesku i konačno u Njemačku. Od 1977. do odlaska u mirovinu 2004. godine, radi kao socijalni radnik kod Caritasa u Reutlingenu za radnike i njihove obitelji s područja bivše države. Uz naporan svakidašnji posao nastavlja školovanje na Visokoj katoličkoj školi za socijalna zvanja u Kölnu. Svoj socijalni rad za sunarodnjake i ostale ljude u potrebbama, nije shvaćao samo kao posao već kao poziv na služenje bratu čovjeku. Bio je praktičan vjernik, volio je svoje domovine Bosnu-Hercegovinu i Hrvatsku. Pratio je sva zbivanja prije i za vrijeme Domovinskog rata i aktivno su uključio u pomoć potrebnima, posebno izbjeglicama koje su tih godina u većem broju dolazile u Reutlingen. Aktivno se uključio u rasprave, informirao javnost o situaciji u domovini, pisao bezbroj članaka i komentara u raznim medijima. Patio je sa svojim narodom. Uvijek je ostao dosljedan svojim stavovima. Nije se dao pokolebiti. Nije bio kao trstika koju

vjetar nije sad desno sad lijevo. Vinko Stjepandić je bio plivač koji je više volio naporne, uzvodne dionice, a ne plivanje niz struju koja bi ga nosila. U skladnom braku sa svojom suprugom Verom podarili su život i odgojili petetero djece - tri kćeri i dva sina koji su redom stekli fakultetsku naobrazbu i danas rade na važnim poslovima. Teška bolest nije ga obeshrabrilala. Bio je strpljiv i sretan što u krugu svoje obitelji može nastaviti gotovo normalan život do svoje smrti. Nije gubio strpljivost i mirno je čekao prelazak iz ovozemnog života u vječnost.

U ponedjeljak 2. prosinca 2013. na gradskom groblju u Reutlingenu od Vinka su se nakon obreda, kojeg je predvodio vlč. Ivica Zrno, oprostili njegovi prijatelji i kolege, njegovi znanci i mnogi kojima je Vinko u životu puno značio. Nakon pogrebno-slova koje su odrzali predstavnik mjesnog Caritasa i njegov prijatelj dr. Ivo Boras, tijelo pokojnika je prevezeno u Brckovljane, nedaleko Zagreba gdje je na blagdan sv. Barbare, u srijedu 4. prosinca 2013., našlo svoj spokoj. Na posljednjem ispračaju okupio se lijepi broj rodbine i prijatelja te jedna skupina njegovih kolegica i kolega socijalnih djelatnika koji umirovljeni žive u Hrvatskoj. Nakon sprovoda slavljena je sv. misa zadušnica u župnoj crkvi u Brckovljanim.

"Živa zajednica", br. 1-2/2014., str 20

Unatoč svim elektronskim i komunikacijskim sredstvima vijest o smrti Vinka Stjepandića stigla je do nas prekasno. Znali smo za njegovu ozbiljnu bolest, ali se i nadali da će je on svladati kao što je u životu svladavao i mnoge druge teškoće i tegobe, a njih nije bilo malo.

J.Dž.

Vinko nije bio visočki đak, ali je ponekada dolazio na sastanke naše Udruge u Njemačkoj: uvijek bistra oka i duha, jasan u mislima i govoru, kritičan, jer dobro informiran jednako o društvenim, političkim i crkvenim pitanjima. Javljaо se za riječ i usmeno i pismeno, uvijek određenog stava, odmjereno i argumentirano.

Imao je u sebi veliku mjeru posavske blagosti i širine. Volio je ljude, volio svoj posao, volio razgovore kojih je bivalo sve manje i manje. Postajao je sve tiši i prozračniji, ali je seizmograf njegove duše funkcionirao bespriječorno. Do posljednjeg daha nije izgubio ni mrvicu svoje autentičnosti.

Nismo ga mogli ispratiti onako kako je zaslužio. Neka ovih nekoliko posuđenih redaka iz *Žive zajednice* bude barem mali znak da među nama nije zaboravljen.

IN MEMORIAM
FRA MATO MRKONJIĆ*
(26. veljače 1937. – 1. travnja 2014.)

Fra Mato Mrkonjić, profesor hrvatskoga jezika brojnim generacijama đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko, umro je 1. travnja 2014. u Novoj Biloj, u 53. godini redovništva i 50 godini svećeništva. Tijelo pokojnog fra Mate je 2. travnja 2014. ispraćeno iz crkve sv. Katarine u franjevačkom samostanu Kreševo i prevezeno u župnu crkvu Novi Šeher gdje je slavljena sveta misa zadužnica, a potom su njegovi zemni ostaci pokopani na župnom groblju.

Fra Mato Mrkonjić, sin Nike i Ivke r. Batarilo, rođen je u Goliješnici, župa Osova, 26. veljače 1937. Osnovnu je školu završio u rodnom mjestu, a Franjevačku klasičnu gimnaziju u Visokom (1949. – 1958.). Franjevački habit je obukao u Kraljevoj Sutjesci 14. srpnja 1955. Godinu novicijata je proveo u Kraljevoj Sutjesci. Prve zavjete položio je također u Kraljevoj Sutjesci 15. srpnja 1956. Služio je obvezni vojni rok u Vršcu, Čupriji i Požarevcu (1959. – 1961.). Teologiju je studirao na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu (1958. – 1964.), s svečane zavjete je položio 8. prosinca 1961. u Sarajevu. Za đakona je zaređen 15. ožujka 1964. u Sarajevu, a za svećenika 12. srpnja 1964. u Gučoj Gori. Studirao je i magistrirao polonistiku i slavistiku na Jagjelonski fakultetu u Krakovu (1965.-1970.). Obnašao je službu profesora hrvatskoga jezika na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom (1970. – 2007.), kao i ravnatelja Gimnazije od 1976. do 1991. Bio je vikar Provincije od 1982. do 1991. Od srpnja 2007. pa sve do svoje smrti bio je član samostanskog bratstva u Kreševu.

Pokoj vječni daruj mu, Gospodine!

---

* www.bosnasrebrena.ba; www.samostan-kresevo.com; Ivan Markešić, *Leksikon članova Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko*, Udruga ĐFKG Visoko – Zagreb, Zagreb, 2008., 128-129.

Članovi udruge

A

Akalović, Filip	I. Ranger/I	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 373 09 49 mob.: 00385 91 463 55 46	akalovicj@gmail.com
† Alilović, Ivica	Limburger Str. 170	65520 Bad Camberg-Erbach	(D)	Tel.: 0049 6434 900 104	pfarramt@mauritius-erbach.de
Ančić, Mladen	s. Pokrajčići,	72250 Nova Bila	(BiH)		
Andrić, Josip	Hinter den Gärten 17	89231 Neu-Ulm	(D)	Tel.: 0049 731 492 00 356	andrijo@googlemail.com
Andrijanić, Anto	Schonbühlstr. 35	70188 Stuttgart	(D)		
Andđelović, Petar	Selska cesta 77	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 302 04 23	
Antolović, Jelenko	Jahradnikova 12	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 664 19 99	
Antolović, Josip	Ivana Rangera 1/II	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 373 46 57	
Antunović, Tomislav	Igelweg 2-4	65428 Rüsselsheim	(D)	Tel: 0049 6142 798 981	deukro@t-online.de
Arelić, Marko	A. Stipančića 24	10000 Zagreb	(HR)		

B

Baketarić, Mijo	Zvonimirova 45	34310 Pleternica	(HR)	Mob.: 00385 98 870 902	udruga-invalida-rada@po.htnet
Bakula, Vinko	Matije Gupca 4	Brezje 10431 Sveta Nedelj	(HR)	Tel.: 00385 1 337 05 78	vbakula@mup.hr
Baotić, Joso	Kozari bok, I. odv.5	10000 Zagreb	(HR)	Tel: 00385 1 240 76 09	
Baotić, Mato	Passweg 7	44867 Bochum	(D)		
Barać, Ivica	Novački Vidikovac 1	10040 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 291 5239	
Barbarić, Mate	Niedergirmesserweg	43 35576 Wetzlar	(D)		
Barbić, Pero	Ulica hrvat. branitelja	11 72250 Vitez	(BiH)	Tel.: 00387 30 714 881	
Barbić, Tomo	Am Ziegelstandel 3	86830 Schwabmünchen	(D)	Tel: 0049 8232 78414	ljubo305@gmx.net
Barišić, Rudolf	Colerusgasse 32/6/5	1220 Wien	(A)	Tel.: 0043 1 958 86 09	rudojarisic@gmx.at
Barun, fra Andelko	Gorička cesta bb	80101 Livno	(BiH)	Tel.: 00387 24 200 311	barun.andjelko@gmail.com
Barun, Andelko	Stjepana II Kotromanića bb	80101 Livno	(BiH)	Tel.: 00387 34 332 848	
Barun, Luka	Selčinska 14	10360 Sesvete	(HR)	Tel.: 00385 98 405 070	
Batarilo, Anto	Wilhelm-Leuschner 11	71034 Böblingen	(D)	Tel.: 0049 7031 273 932	
Batarilo, Mijo	Vl. Nazora bb, župni ured Novi Šeher	72254 Novi Šeher	(BiH)		
Bešker, Stipo	VIII Trnava 11	10040 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 294 70 87	stipo.besker@gmail.com
Bešlić, Franjo	Gollierstr. 63	80339 München	(D)	Tel.: 0049 89 714 93 42	franjobeslic@web.de
Blažanović, Vlatko	Jalševečka 22	10040 Zagreb	(HR)	Mob.: 00385 98 9680 807	vlatko.blazanovic@gmail.com
Blažević, Ivo	Ostrogovićeva 10	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 667 89 97	ivo.blazevic@allianz.hr
Boban, Frano	Benkov put 11	10000 Zagreb	(HR)		frano@novebojemedija.hr
Bosankić, Mijo	Poljana R. Boškovića 6	20000 Dubrovnik	(HR)		
Brajinović, Marijan	Burgerspittalgasse 17-19	1060 Wien	(A)	Tel.: 0043 222 59715878	
Brizić, Ivan	H.V. Hrvatinica 53	30101 Jajce	(BiH)		
Brkićić, Ivan	Stubička 99	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 363 06 38	ibrkicic@inet.hr
Brzović, Ivan	Krste Hegedušića 23	10360 Sesvete	(HR)		
Brzović, Jandre	Ravensburger str. 32	86150 Augsburg	(D)		
Bubalo, fra Ivan	Aleja Bosne Srebrenе 111	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 453 266	
Bubalović, Tadija	Kneginečka 10	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 301 00 60	
Budeš, Radovan	Selska 19/2	10000 Zagreb	(HR)		radovan@filaks.hr
Bulaja, Ivan	Ivančićka 31	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 364 31 72	
Bulić, Mario	Karamanov prolaz 2/9	10020 Zagreb	(HR)	Mob.: 098 742 579	
Bungić, Vlatko	Platanen Str. 51	82024 Taufkirchen	(D)		

Č

Čilić, Dario	Vatroslava Lisinskog 7	34550 Pakrac		
Čolić, Saša	Havidićeva 2	10020 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 98 163 92 29	sasacolic@yahoo.com
Čović, Berislav	Stud. dom "S. Radić" Jarunska 2	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 98 943 16 84	berislavc@gmail.com
Čuljak, Mario	Ploča bb	88440 Prozor	(BiH) Tel.: 00387 63 406 452	mario.culjak@tel.net.ba
Čuturić, Branimir	Astern str. 79	90765 Furth	(D)	

Ć

Ćačić, Ivo	Klekovačka 28	10040 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 291 12 17	icacic7@net.hr
Ćačić, Jozo	Tullastr. 16	77652 Offenburg	(D) Tel.: 0049 781 75697	
Ćošković, Pejo	Hrgovići 28	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 363 57 03	pejo.coskovic@lzmk.hr
Ćosić, Dajana	N.Š. Zrinski bb	72260 Busovača	(BiH) Tel.: 00385 95 542 3768	cosic_dajana@hotmail.com
Ćosić, Martina	Solakovići	72260 Busovača	(BiH) Tel.: 00387 63 880-304	marta_cosic@hotmail.com

D

Dadić, Ljubo	Trebižat bb	Čapljina	(BiH) Tel.: 00387 36 322 521	
Dadić, Marijan,	Aloeweg 3	51109 Köln	(D) Tel.: 0049 221 3400526	jotto81749@aol.com
Dadić, Viktor	Biskupa Buconjića 32/E	36000 Mostar	(BiH) Tel.: 00387 36 320 411	
Dadić fra Zdravko	Ul. Roberta Močiljanina 14 A	10040 Dubrava Zagreb	(HR)	zdravko.dadic@yahoo.com
Damjanović, Vitomir	Friedrich-Kaiser-Gasse 106/15-16	1150 Wien	(A)	
Dilber, Filip	Podomarska 15	10040 Zagreb – Dubrava	(HR) Tel.: 00385 97 7522 115	filipdilber@yahoo.com
Dilber, Ivan	Podomarska 15	10040 Zagreb – Dubrava	(HR) Tel.: 00385 97 7287 595	dibaivan@yahoo.com
Didović, Zvonimir	Benkovačko selo 75	23420 Benkovac	(HR) Tel.: 00385 99 693 4310	zvone1509@net.hr
Dolibašić, Ivan	Baranjska 15	35000 Slavonski Brod	(HR) Tel.: 00385 35 272 464	
Dolibašić, Mato	Gasserweiher 19	6840 Gotzis	(A)	
Dolić, Tomo	15 Maurice Coulter Mews Toronto Ontario M3M-3K3	Canada		tandmdolic@rogers.com
Dugonjić, Anto	Istarska 1	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 374 51 23	
Duvnjak, Marko	Ul. B. Magovca 44/135	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00387 1 667 52 55	
Duvnjak, fra Stjepan	Kraljice Katarine br.1	72244 Kraljeva Sutjeska	(BiH)	

DŽ

Džaja, Srećko	Horwarthstr. 29/1	80804 München	(D) Tel.: 0049 89 366 686	gsm.dzaja@freenet.de
Džambo, Jozo,	Blütenstr. 8	80799 München	(D) Tel.: 0049 89 272 47 80	dzambo@stifterverein.de
Džeko, Katarina	Taborska 3	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 97 7645 410	kiky_dzeko@yahoo.com
Džidžić, Berislav	Ripci 34	88440 Prozor	(BiH) Tel.: 00387 36 780 028	berislav.dzidzic@tel.net.ba

Đ

Đoja, Anto	Bickenstück 18	58099 Hagen	(D) Tel.: 0049 2331 918 427	djoja@caritas-hagen.de
Đogaš, Franjo	Ozaljska 105	10020 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 652 10 06	

F

Ferenc, Anton	Gjure Szaba 1(kod Trobentara)	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 377 33 29	
Filipović, Adam	Trg kralja Zvonimira 18	32000 Županja	(HR) Tel.: 00385 32 832 930	adam_filipovic@net.hr
Filipović, Dominko	N. Pavića 26	10090 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 389 62 62	
Filipović, Perica	A. M. Reljković 136	32260 Gunja	(HR) Tel.: 00385 32 881 474	
Franjičević, Anto	Side Košutića 26	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 346 04 54	ante@grupawiena.hr

G

Gavran, Ivan	Trg grada Prato 2	71000 Sarajevo	(BiH)	ivan.gavran@hotmail.com
Gelo, Josip	Stjepana II. Kotromanića bb	80101 Livno	(BiH) Tel: 00387 34 200 376	
Grgić, Marko	Vergal 48	52466 Novigrad	(HR)	info@grgic.ch
Grgić, Mato,	Käthe-Kollwitz-Str. 10	83301 Trannrent	(D)	
Grgić, Tomo	Augusta Šenoe 12	10370 Dugo Selo	(HR) mob.: 091 2753 763	
Gučanin, Alojz	Kulina bana T-6	72225 Vitez	(BiH) Tel: 00387 30 711 179	
Gučanin, Dragan	Nova Bila b.b.	72276 Nova Bila	(BiH) Tel: 00387 30 707410	lasva.comerc@tel.net.ba
Gučanin, Kazimir	Lerchenstr. 64	73650 Winterbach	(D) Tel: 0049 7181 706856	
Gudeljević, Šime	Jurja Ves, II. odv. 1	10000 Zagreb	(HR) Tel: 00385 1 234 05 55	sime.gudeljevic@fero-term.hr

H

Harni, Slavko	Jakopović 15	10040 Zagreb	(HR) Tel: 00385 1 298 61 86	sharni@nsk.hr
Herceg, Milan	Čakovečka 128a (Puščina)	40305 Nedelišće	(HR) Tel: 00385 40 895 166	milan.herceg@viko.hr
Hrgovčić, Martin	9419 Sharpview Dr. Houston Texas 77036		USA Tel./fax: 713 7749696	
Hrkać, Marinko	Niedenau 27	60325 Frankfurt	(D)	
Hrkać, Pero	Čikoševa 5	10000 Zagreb	(HR)	
Hrkać, Vinko	Tuškanac 29E	10000 Zagreb	(HR) Tel: 00385 1 480 44 09	vinko.hrkac@dipatris.hr

I

Ištuk, fra Miroslav	Gorička cesta bb	80101 Livno	(BiH) Tel: 00387 24 200 311	
Ivanković, Ante	Gospodска 15	10000 Zagreb	(HR) Tel: 00385 98 1988 355	
Ivanković, Ivan	Mažuranićeva 2	10410 Velika Gorica	(HR) Tel: 00385 1 6215037	ivan.ivankovic1@gmail.com
Ivanković, Ivan	Lepanske bitke 5	23000 Zadar	(HR) Mob.: 095 8455 520	
Ivanković, Željko	Višnjik 44	71000 Sarajevo	(BiH) Tel: 00387 33 216052	zeljkoivankovic@yahoo.com

J

Jajalo, Ilija	Mala Rasinja 18	48312 Rasinja	(HR) Tel: 00385 48 837 535	
Jarak, Vjeko (Božo)	Zavojna bb	42000 Varaždin	(HR) Tel: 003875 42 232 433	
Jeleč, Ivan,	Diedenhofer Str.1	70435 Stuttgart	(D) Tel: 0049 711 25 79 742	ivan.jelec@live.de
Jeleč, Mirko	Borje 20	10382 Blaškovec (Donja Zelina)	(HR) Tel: 00385 1 2065931	
Jelić, fra Ivan	Jaklići 104	88440 Rama-Prozor	Mob.: 00387 63 358 432	
Jeličić, Anto	Heiterwangerstr. 72	81373 München	(D) Tel./fax: 0049 89 7608 241	
Jeličić, Slavko	Gračanska cesta 5D	10000 Zagreb	(HR) Tel: 00385 1 233 20 73	
Jelušić, Janko,	Osterdelle 9a	42489 Wülfrath	(D) Tel: 0049 2058 71450	jankojelusic@hotmail.de
Jerković, Jozo	Auf der Gemarké 19A	40625 Düsseldorf	(D) Tel: 0049 211 87514432	
Jerković, Marijan	Ištvanićeva 4	10360 Sesvete	(HR) Tel: 00385 1 200 60 26	
Jerković, Mijat (Mijo)	Mate Grkovića 44b	35107 Podvinje	(HR) Tel: 00385 35 461 220	jerkovicmijo@net.hr
Jezildžić, Pero	Jazvine bb	72260 Busovača	(BiH) Tel: 00387 87 732 566	
Jolić, Leonardo	Išćanska 3	10020 Zagreb	(HR) Tel: 00385 1 621 9909	leonardo@maxaicher.hr
Jolić, Ivo	Am Kuhberg 33	89174 Altheim	(D)	ivojolic@gmx.de
Jolić, Robert	Trg fra Mije Čuića 1	80240 Tomislavgrad	(BiH) Tel: 00387 34 352 295	rjolic@tel.net.ba
Jozić, Drago,	Graničarska 32	32260 Gunja	(HR) Tel: 00385 32 881 223	drago.jozic@hzz.hr
Jozić, Ivo	Johann-von-Hattstein 2	79111 Freiburg	(D) Tel: 0049 761 491 434	ivo.jozic@web.de
Jozić, fra Mirko	Samostan sv. Ante Dubrave	76205 Seonjaci	(BiH)	
Jukić, Alojz	Koledinečka 3	10000 Zagreb	(HR) Tel: 00385 1 2988 927	
Jukić, fra Marko	Rkt. župni ured, Suho Polje	80320 Kupres	(BiH) Tel: 00387 34 275 000	

Jurić, Ivan	Ravan bb	72260 Busovača	Tel.: 00387 63 193 443	vany-jo@hotmail.com
Jurilj, Ivan	Kopačevski put 10	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 388 80 25	

K

Kajić, Petar	Muhašinović 41	71300 Visoko	(BiH)	petarkajic@yahoo.com
Karajica, Tomo	Šaškovečka 48	10370 Dugo Selo	(HR) mob.: 098 998 2190	
Karaula, fra Marijan Zagrebačka 18		71000 Sarajevo	(BiH)	marijankaraula@bih.net.ba
Karaula, Ivica	Ivana Kukuljevića 16	10290 Zaprešić	(HR) Mob.: 098 / 906 07 91	
Karajica fra Stipo	Ul. Roberta Močiljanina 14 A	10040 Dubrava Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 200 1256	stipo.karajica@yahoo.com
Klarić, Tvrtnko	Trg D. Domjanića 4	49210 Zabok	(HR) Mob.: 098 / 453 515	
Komšo, Stanko	Lozančićeva 17	10291 Prigorje Brdovečko	(HR)	
Kordić, Ivan	Vatrogasna 15	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 375 04 68	
Kovač, Andrija	II. Spnički odvojak 5C	10000 Zagreb	(HR)	andrija.kovac@inspektorat.hr
Kovačić, Ivo	Ul. J. Dalmatinca 5/II	1000 Zagreb	(HR)	
Kovačević, Mile	Dankovečka 9	10040 Dubrava/Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 285 05 98	
Kozić, Bono	J. Stadlera 58	10000 Zagreb		bono.kozic@zg.t-com.hr
Krešo-Lovrić, Mijo	Zvonimira Rogoza 5	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 611 42 73	hrvojekl@yahoo.com
Kristić, Ivan	Tina Ujevića 59	21276 Vrgorac	(HR) Mob: 099/477-990	Ivan.Kristic@st.t-com.hr
Križanac, Stipo	Ulica hrvatskih branitelja	72250 Vitez	(BiH) Tel.: 00387 30 714720	stipo.krizanac@gmail.com
Križanac, Miran	Berte Kučere 5	70101 Jajce	(BiH) Tel.: 00387 63 108 764	miran.krizanac@gmail.com
Kuhtreiber, Anton	Bul. Kralja Tvrta 17a/5	72000 Zenica	(BiH)	
Kujundžija, Zdravko	Emerika Bluma 5	71000 Sarajevo	(BiH) Tel.: 00387 33 215 696	zdravko@kujundzija.com
Kvesić, Ivan	Braće Žagar 3	51307 Prezid	(HR) Tel.: 00385 51 822 203	

L

Lekić, Petar	Bolnica Nova Bila	72250 Vitez	(BiH)	olgalekic@yahoo.com
Lekić, Bono-Vladislav	Prve primorske čete 35	Vodice	(RH) Tel.: 022 441 911	
Lipovac, fra Blaž	Aleja Bosne Srebrenе 111	71000 Sarajevo	(BiH)	
Lončar, Ilija	Wassevendreef 3	4641 DA Ossenrecht	(NL)	
Lončar, Marko	Kralja Tomislava b.b.	88440 Prozor	(BiH) Tel.: 00387 36 771 429	marko.loncar2@tel.net.ba
Lovrić, Anto	Brueckegasse 6/1/8	1060 Wien	(A) Tel.: 0043 699 812 93 152	
Lovrić, Franjo	Knollgasse 55/7	1100 Wien	(A) Tel.: 0043 620 60 93	
Lovrić, Ljubo	K. Katarine 8	30101 Jajce	(BiH) Tel.: 00387 80 658 222; 658 033	
Lovrić, Ivo	Laurenčićeva 6	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 614 39 32	
Lovrić, Petar	Kameniti stol 4B	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 458 06 54	
Lovrić, Stjepan	Manhart str. 53/7/2	2000 Sstocheren	(A)	stefan.lovric@gmx.at
Lovrić, Zlatan	Šetalište 7	71270 Fojnic	(BiH) Tel.: 00387 30 831 118	
Ložić, Franjo	Diemelstr. 20,	44807 Bochum	(D) Tel.: 0049 234 504 125	franjo.lozic@web.de
Ložić, Mato	Gornjodravska obala 96	31000 Osijek	(HR)	
Lučić, Franjo	Ul. kr. Tvrta 3/24	Novi Travnik	(BiH)	
Lujić, fra Božo	Ul. Roberta Močiljanina 14 A	10040 Dubrava Zagreb	(HR)	lujic.bozo@gmail.hr

LJ

Ljevar, Ferdo	Vebera Tkalčevića 44	10040 Zagreb	(HR)	
Ljubas, Josip	Tome Bakača 28	35000 Slavonski Brod	(HR) Mob.: 098 9113178	ljubaszora@yahoo.com
Ljubičić, Jozo	Brest d.o. 6	44250 Petrinja	(HR) Tel.: 00385 44 822509	jozo.ljubicic@gmail.com

M

Majdandžić, dr. Jozo	Scheurebenweg 6b	55253 Mainz	(D)	Tel.: 0049 6131 232758
Majić, Vlatko	Starčevića 3	23350 Pag	(HR)	Mob.: 098 859 958 vlatko.majic@zd.t-com.hr
Malekinušić, Ante	Prigorška 22	10380 Goričica	(HR)	Tel.: 00385 1 206 52 06
Mandić, Mato	Ul. Gradi 9./j, Pobri	51000 Opatija	(HR)	Tel.: 00385 51 712552
Marcinković, Mato	Kastavška cesta 23 B	51211 Matulji	(HR)	Tel.: 00385 51 274345
Marić, fra Ante	Franjevačka	88000 Mostar	(BiH)	Tel.: 00387 36 319 688 fraante.maric@tel.net.ba
Marić, Niko	Podravska 7	31000 Osijek	(HR)	Tel.: 00385 31 375 128 nikomaric1952@gmail.com
Marić, Valentina	Podjele b.b.	Nova Bila		Tel.: 00387 63 275 668 tina.maric@hotmail.com
Marijan, Nenad	Ljerke Šram br. 4	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 615 36 25
Marinčić, Mile	Šiftarova 48	10310 Ivanić Grad	(HR)	Mob.: 091/57 44 1278 mile.marincic66@gmail.com
Markešić, Ivan	Prilaz I.Visine 7/7	10020 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 655 79 89 ivan.markesic@pilar.hr
† Markešić, fra Luka	Franjevačka 6	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 446 016
Markešić, Mato	Avde Smajlovića 33	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 642 635 mmarkesic@hotmail.com
Markija, Ivo	Baković bb	71270 Fojnica	(BiH)	Tel.: 00387 30 803 314
Markotić, Ena	Franjevačka br. 9	71300 Visoko	(BiH)	Tel.: 00387 62 274 888 eno.markotic@hotmail.com
Markotić, Lucija	Franjevačka br. 9	71300 Visoko	(BIH)	Tel.: 00387 61 074 914 lucija.markotic@hotmail.com
Marković, Božo	Lošinj, brodogradit. 72	51550 Mali Lošinj	(HR)	Tel.: 00385 51 233 047 bozo.markovic@hotmail.com
Marković, fra Ivo	Franjevačka 6	71000 Sarajevo	(BiH)	ivoirm@hotmail.com
Marković, Nikola	Stjepana Radića	72250 Vitez	(BiH)	Tel.: 00387 30 711 198
Martić, Luka	Našička 4	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00387 1 4830751 lukamartic@net.hr
Martinović, fra Perica	Franjevački samostan Tolisa	76272 Tolisa	(BiH)	
Matić, Slobodan	Habdelića 5A 10431	Sveta Nedelja	(HR)	Tel.: 00385 1 3095 915 slobodan.matic@spes.hr
Matijević, Vencel	Uzarić bb	88220 Široki Brijeg	(BiH)	Tel.: 00387 36 715 530
Matković, Anto	Ulica platana 6/1	10040 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 2988912 anto.matkovic@zg.htnet.hr
Medo, Stipo	M. Bašića 17A, Jablanovec	10290 Zaprešić	(HR)	stipanm@hotmail.com
Mihaljević, Vine	Baranjska 8	10430 Samobor	(HR)	Tel.: 00385 98 809 555 vine.mihaljevic@pilar.hr
Mijatović, Andelko	Bauerova 12	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 455 14 37
Mijatović, Marko	A. Kovačića 7	49 000 Krapina	(HR)	Tel.: 00385 49 370 232
Mijić, Predrag	Bartholomäus P14/II	1170 Wien	(A)	
Mijoč, Rudolf	Stolberggasse 31-33/3/3	1050 Wien	(A)	www.birin-kupres.com
Mikulić, Stanko	Svetoklarska 5F	10020 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 6571122 stanko.mikulic@gmail.com
Milas fra Dalibor	Franjevačka 1	88000 Mostar	(BiH)	00387 63 459 736 dalibor.milas@gmail.com
Miljak, Vinko	Mostarska bb	72260 Busovača	(BiH)	Tel.: 00387 87 733 284
Miškić, Anto	Trg bana Jelačića 11	20350 Metković	(HR)	Tel.: 00381 20 682 132 obrvan.miskic@st.t-com.hr
Mišura, Dragan	Sopot 112	88440 Prozor-Rama	(BiH)	
Mittermayer, Stjepan	Hribarov prilaz 5/5,	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 662 02 35
Mlakić, Danijel	Kralja Tvrta bb	72250 Vitez	(BiH)	Tel.: 00387 30 712 854
† Mrkonjić, fra Mato	Fra Grge Martića 1	71260 Kreševo	(BiH)	Tel.: 00387 63 971 847 mato.m@bih.net.ba
Musa, Vitomir	A. izviđača 2	10000 Zagreb	(HR)	

N

Neimarović, Josip	Pujanke 28	21000 Split	(HR)	Tel.: 00385 21 379 036
Nevistić, Božo	Bijeli put bb	72276 Nova Bila	(BiH)	Tel.: 00387 30 707 168
Nikolić, Ivan	Cvjetna br. 6	10362 Kašina	(HR)	
Novokmet, Slavko	Ivekovićeva 19	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 245 14 68
Nuić, Tihomir	Rampart 8	5070 Frick	(CH)	Tel.: 0041 62 871 44 23

Nujić, Ivan	Bosne Srebrene 4	71300 Visoko	(BiH)	inujic1@gmail.com
Nujić, Mijo	Kettler Str. 13	67065 Ludwigsfahen	(D) Tel.: 0049 621 574 738	mijonujic@web.de
Nujić, Željko	Brnasi 12	51216 Viškovo	(HR) Tel.: 00385 51 258 474	

O

Oršolić, Martin	M. Rešetara 33	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 389 33 91	martin.orsolic@zg.t-com.hr
Oršolić, Mato	Donaufelderstr. 99/8/19	1210 Wien	(A)	mators@gmx.at
Orlović, Augustin	Mali Kablići bb	80101 Livno	Tel.: 00387 34 204 640	
Osmakčić, Zdenko	Ladislava Šabana 8	10360 Sesvete	Tel.: 00385 98 927 9642	

P

Pačar, Ivan	Lisičina 11, Gajnice	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 3458498	ivan.pacar@hak.hr
Pašalić, Ante	M. Bobana 12	80320 Kupres	(BiH) Tel.: 00387 34 274 291	
Pavić, Damir	Ivančevo	71330 Vareš	(BiH)	
Pavić, fra Stjepan	Samostan sv. Ante Dubrave	76205 Seonjaci	(BiH)	
Pavlić, Ivica	Radnička 2, Rakitje	10437 Bestovje	(HR) Tel.: 00385 1 33 23 074	e-mail: ivica.pavlic@grad-svetanedelja.hr
Pavlović, dr. Ante	D. Dragonožec 79	10253 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 625 04 77	anto.pavlovic@zg.t-com.hr
Pavlović, Mirko	Dr. Mile Budaka 13	23440 Gračac	(HR) Tel.: 00385 23 773 511	
Pelivan, Mato	Lipanska 5	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 388 35 79	mato.pelivan1@zg.t-com.hr
Periša, Ivan	Ružmarinka 29	10000 Zagreb	(HR) Mob.: 00385 91 4557 214	iperisa@posmrtna-pripomoc.hr
Perković, fra Antun	Franziskanerplatz 2	6330 Kufstein	(A) Tel.: 0043 5372 62 642	
Perković, Bože	Vinogradnska 74	10000 Zagreb	(HR)	
Pervan, Boško	Klekovačka 34	10000 Zagreb	(HR)	
Petrović, Smiljan	Geschwindtstr.10	9330 Althofen	(D)	smiljan.petrovic@gmx.de
Petrović, Marijan	Ustrinska 28a	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 295 42 68	marijan.petrovic@zg.t-com.hr
Petrović, Šimo	Zagrebačka 152	Slavonski Brod	(HR)	
Petrušić, Jako	Carevo Polje	30101 Jajce	(BiH) Tel.: 00387 30 659 223	
Petrušić, Stipo	Trg mladosti 5	10290 Zaprešić	(HR) Tel.: 00385 1 335 20 21	
Pilić, Željko	Kustošijski vidikovac 21	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 373 68 11	
Plavčić, Vinko	Nadioci 16	72250 Vitez	(BiH) Tel.: 00387 30 713 447	
Pokrajčić, Ilija	Vugrovečka 125	10360 Sesvete	(HR) Tel.: 00385 1 200 70 70	ilija@talon.hr
Pokrajčić, Ivan	Ninska 4	10410 Velika Gorica	(HR) Tel.: 00385 1 622 47 99	
Pranjnić, Krinoslav	Badalićeva 11	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 364 68 65	
Pranjković, Ivo	Zagrebačka 124	10410 Velika Gorica	(HR) Tel.: 00385 1 622 46 73	ivo.pranjkovic@zg.t-com.hr
Primorac, Jure	Sustenweg 4c	6020 Emmenbrücke	(CH) Tel.: 0041 260 57 09	
Pušić, Petar,	Gneisenaustr. 98	47057 Duisburg	(D) Tel.: 0049 203 351 876	p.pusic@web.de
Puškaric, fra Jozo	Franjevački samostan Tolisa Orašje		(BiH) Tel.: 00387 32 738 755	jozo.puskaric@tel.net.ba

R

Radat, Niko	Prof. Messerschmitt 26	86159 Augsburg		
Radišić, Rajko	Batalaža 90	23275 Ugljan	(HR) Tel.: 00385 23 288 323	rajko.radicic@gmx.de
Radman, Đuro	Frateršćica 146	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 375 11 48	duroradman@net.hr
Radman, fra Vili	Aleja Bosne Srebrene 111	71000 Sarajevo	(BiH) Tel.: 00387 33 453 266	
Rašić, Ivan	Otona Župančića 10	10410 Velika Gorica	(HR)	
Rašić, Marko	Ive Andrića 10	40000 Čakovec	(HR)	
Rubčić, Darko	Trg međunarodnog prijateljstva 5/VII	71000 Sarajevo	(BiH) Tel.: 00387 33 455680	

S

Selak, Marko	Europastr. 27	78549 Sapichingen	(D)	
Semić, Malik	Taukčići bb	71300 Visoko	(BiH) Tel.: 00387 62 231 774	seman-dribler@hotmail.com
Semren, fra Marko	Kralja Petra I. 80	78000 Banja Luka		marko.semren@gmail.com
Semren, Jure	Bila	80205 Guber/Livno	(BiH) Tel.: 00387 34 243402	
Semren, Zoran	Bila 80205 Guber/Livno		(BiH)	zsemren@yahoo.com
Semunović, Anto	Savski gaj, XII. put/6	10000 Zagreb		
Sesar, Mirko.	Svetoklarska 5E	10020 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 655 51 95	
Sičaja, Drago	Hrvatskog proljeća 9	10370 Rugvica		
Slišković, Zdravko	Kirchenviertel 1	9500 Villach	(A)	slisko@aon.at
Slišković, Ivo	Rajterova 175	42240 Ivanec	(H) Tel.: 00385 42 781 041	
Soldo, Ivan	Watzmannstr. 65	84034 Landshut	(D)	
Stanić, Ivica	Ljudevita Gaja 27	35000 Slavonski Brod	(HR) Mob: 091 447 77 71	
Stipić, fra Jure	Ul. kralja P. Svačića 11	44410 Gvozd		
Stipić, Juro	Schallergasse 32/19	1120 Wien	(A)	e-mail: juro.stipic@chello.at
† Stjepandić, Vinko	Gutenzellerstr. 7	72768 Reutlingen (Pr.)	(D)	
Stojak, Danijel	Brizjak 42	72250 Vitez	(BiH) Tel.: 00387 30 726 733	
Stojak, Marijo,	Saršoni 16	51216 Viškovo	Tel.: 00385 91 7623599	marijo.stojak@skole.hr
Stojić, Ante	Donji Hamzići bb	Čitluk	(BiH) Mob.: 00387 61 204 847	
Suša, Stipe	Ljudevita Gaja 28	10290 Zaprešić	(HR) Tel.: 00385 1 3354006	

Š

Šagolj, Ivo	Kralja Zvonimira 18/2	88000 Mostar	(BiH) Tel.: 00387 36 324284	
Šapina, Danijel	S. Ahmedova 41	70230 Bugojno	(BiH) Mob.: 00387 61 996 429	danes@bih-net.ba
Šaravanja, Pavo	NES 1259 8530 Deutsch	Landsberg	(A)	
Šarčević, Ilija	Travanjska 21a	10360 Sesvete		
Šarčević, fra Ivan,	Aleja Bosne Srebrenе 111	71000 Sarajevo	(BiH) Tel.: 00387 33 453 266	ivansar@bih.net.ba
Šarčević, fra Luka	Lintforterstr. 83	47445 Moers	(D) Tel: 0049 284 172013	hkm.moers@t-online.de
Šarčević, Mijo	D. Kodrmana 13	10290 Zaprešić	(HR) Tel.: 00385 1 331 11 71	
Šarić, Stipo	Majevička 19	10000 Zagreb	(HR)	
Ševo, Ivan	Franjevački samostan	88000 Mostar	(BiH)	
† Šilj, Marko	Rujanska 15	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 3873809	
Šimunović, Ivan	Kriješnice 15	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 243 1306	
Šimunović, Ljupko	Planinska 26	10360 Sesvete	(HR) Tel.: 00385 1 200 76 89	ljupko.simunovic@fpz.hr
Širić, Ferdo	Našička 16	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 363 45 79	siric@tehnomont.net
Šokčević, Žarko	Blümlisalpstrasse 77A	3627 Heimberg	(CH) Tel.: 0041 33 2263639	zarko.sokcevic@spitalstsg.ch
Šoljić, Ante	Sustjepan 39	20236 Mokošica	(HR) Tel.: 00385 20 450 029	ante.soljic@du.htnet.hr
Špcionjak, Marko	St. Leonhard 4	83547 Bahensham	(D)	

T

Tadić, Ivo	Školska 22	10294 D. Pušća / Zaprešić	(HR)	
Tadić, Luka	Trpimirova 29 (stan Kovačević)	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 455 12 60	
Tadić, Petar	Poljana Zvonimira Dražića II	10000 Zagreb	(HR) Tel.: 00385 1 363 74 05	
Tikvić, Ivo	Aberlestr. 11	81371 München	(D)	
Tikvić, Niko	Side Košutić 8	10090 Susedgrad	(HR) Tel.: 00385 1 346 23 23	niko.tikvic@xnet.hr
Tolnaj, Josip	Sv. Antuna 5	43000 Bjelovar	(HR) Tel.: 00385 43 242 696	
Tomas, Mato	A. Jakšića 4	10040 Zagreb	(HR)	

Tomas, Ivica	Prilaz V. Holjevca 6a	47000 Karlovac	(HR)		
Tomas, Mirko	Perlachweg 369	6073 Sistrans	(A)	Tel.: 0043 512 379 822	
Tomić, Jozo	Trg kralja Tomislava 12	35214 Donji Andrijevci	(HR)	Tel.: 00385 35 471 261	
Tomić, Marinko	Saborska 19	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 285 96 73	marinko@bitno.hr
Tomšić, Đuro	Pantovčak 24	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 482 12 37	
Topić, Franjo	Selčinska 1	10360 Sesvete	(HR)	Tel.: 00385 1 200 16 36	
Topić, Ivo	Ul. blaženog kardinala Stepinca 72	35430 Okučani	(HR)	Tel.: 00385 91 7308057	
Topić, Mato	Selčinska 20	10360 Sesvete	(HR)	Tel.: 00385 1 201 17 12	mtopic@mup.hr
Tunjić, Bartol	Pfarrgartenstr. 4	71729 Erdmannhausen	(D)		

V

Valjan, Mato	Linden Str. 1	35457 Odenthal	(D)	Tel.: 0049 6406 907 631	mato.valjan@slavistik.uni-giessen.de
Valjan, fra Velimir	Aleja Bosne Srebrenice 111	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 456 266	velimir.valjan@gmail.com
Vidačković, Mirko	Mayennerstr. 28	71332 Waiblingen	(D)	Tel.: 0049 7151 58977; 172 436	mirko.vidackovic@web.de
Vidaković, Josip	Trnsko 3b/II	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 652 81 90	
Vidović, Hrvoje	Avenija Većeslava Holjevca 16	10000 Zagreb		Mob.: 00385 98 389 014	
Vidović, Mijo	A. Starčevića 6	22203 Rogoznica	(HR)		mijo.vidovic@windowslive.com
Visković, Ivica,	Schopenhauerstr. 47	80807 München	(D)	Tel.: 0049 89 300 94 45	viskovic@aol.com
Volić, Ladislav	Dravska 79	42202 Trnovec (Varaždin)	(HR)	Tel.: 00385 42 683 921	
Vujica, fra Benedikt	Bregalnička 14	11000 Beograd	(SR)	Tel.: 00 381 11 240 4390	
Vujica, fra Pavo	Bosne Srebrenice 4	71300 Visoko	(BiH)	Tel.: 00387 32 738766	
Vujica, Robert	Hrasno	72260 Busovača		Tel.: 00387 30 713 6645	
Vukadin, Josip	Sterkraderstr. 141	46453 Dinslaken	(D)	Tel.: 0049 2064 97 187	Generalvikariat@bistum-essen.de
Vukadin, Mato	Plievier Park 5	81737 München	(D)	Tel.: 0049 89 67905079	matovukadin@hotmail.de

Z

Zeba, Ivan	Bože i Nikole Bionde 2	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 613 71 02	ivan.zeba@mvp.hr
Zelić, Tomislav	Teskere bb	88320 Ljubuški		Tel.: 00387 39 831 153	
Zeljko, Ivan	Leipzigerstr. 9	79 211 Denzhausen	(D)	Tel.: 0049 7666 39 48	
Zirdum, Ilija	Doljani 5	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 231 8779	
Zlopaša, Milan	Unska 2c	10000 Zagreb	(HR)		
Zloušić, Filip,	Van der Nuell-Gasse 9/2/5	1100 Wien	(A)		filip.zlousic@gmail.com
Znahor, Mladen	Kirchberg 12	89426 Modingen	(D)		
Zubak, Stipo	Ivanićgradska 73/III	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 245 26 29	

Ž

Žilić, Nikola	Pete Poljanice 5	10040 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 292 22 75	
Živković, Ilija	Odranska 12	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 619 62 20	
Živković, Ivo	Marburger Str. 11	57072 Siegen	(D)	Tel.: 0049 271 314096	i.zivkovic@gmx.net

Web stranica Udruge www.udfkg.hr na kojoj se objavljaju sve informacije i događanja u Udruzi.

